MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

Astos Jakutytės
Magistro dieninių studijų Civilinės teisės specializacija

SPECIALŪS KREDITORIAUS INTERESŲ GYNIMO BŪDAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
asist. Asta Dambrauskaitė

Konsultantas –
doc. dr. Antanas Rudzinskas

Vilnius
2005

Turinys

Įvadas……..…….. ..3

1. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai ir jų santykis su universaliais kreditoriaus teisių gynimo būdais.....5

2. *Actio Pauliana* instituto samprata, kilmė, tikslas. ……....7

2.1 *Actio Pauliana* taikymo sąlygos …….....13

2.1.1. Kreditoriaus neabejotina reikalavimo teisė ……..13

2.1.2. Kreditoriaus teisių pažeidimas ……15

2.1.3. Skolininko pareigos sudaryti sandorį nebuvimas ……..…….18

2.1.4. Skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumas ……20

2.1.5. Ieškinio senatis *actio Pauliana* atveju ……...……..23

2.2. Restitucijos ypatumai, taikant *actio Pauliana* ……25

2.3. Sąžiningo įgijėjo interesų gynimas, taikant *actio Pauliana*…… 29

2.4. *Actio Pauliana* taikymas bankroto bylose ……...34

3. Netiesioginio ieškinio instituto samprata, paskirtis ir esmė…… 39

3.1. Netiesioginio ieškinio, kaip gynybos būdo, panaudojimo sąlygos …….....42

3.1.1. Kreditoriaus neabejotina reikalavimo teisė ……..42

3.1.2. Kreditoriaus interesų pažeidimas ……44

3.1.3. Skolininko neveikimas ……...…….45

3.2. Procesinė kreditoriaus padėtis, pareiškus netiesioginį ieškinį ……...…….46

4. Sulaikymo teisės samprata ir prigimtis: prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonė, savigynos priemonė ar kreditoriaus interesų gynybos būdas?.....53

4.1. Sulaikymo teisės įgyvendinimo sąlygos ……...…..57

4.1.1. Sulaikymo objekto ypatybės ……57

4.1.2. Kreditoriaus reikalavimo teisės pobūdis ……..59

4.1.3. Sulaikymo teisės realizavimo ribos …….……....60

Išvados ……...……..63

Literatūros sąrašas ……....66

Santrauka ……..73

Summary ……...73

Įvadas

Kiekvieno subjektinės teisės pažeidimo atveju asmuo turi turėti galimybę apginti savo pažeistas teises. Pozityvioji teisė įtvirtina pažeistų subjektinių teisių ir teisės saugomų interesų gynybos priemones, kurios turi būti efektyvios ir praktiškai pritaikomos, nes tik taip bus pasiektas tikslas užtikrinti asmens teisę į gynybą. Kiekvienas asmuo turi galimybę pasirinkti konkretų gynybos būdą savo pažeistai teisei apginti, o teisė reglamentuoja šių gynybos būdų tinkamą taikymą. Greta universaliųjų civilinių gynybos būdų yra numatyti ir papildomos gynimo priemonės, t.y. specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai, kurie yra papildoma priemonė kreditoriui apginti savo pažeistas teises.

Problema – specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų taikymas praktikoje yra problematiškas dėl nepakankamos teorinės šių gynimo būdų taikymo sąlygų analizės ir nepakankamai atskleistų šių gynimo būdų tikslų, pobūdžio bei pritaikymo galimybių.

Temos aktualumas – iki šiol lietuviškoje teisinėje literatūroje specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai, kaip vientisas institutas, išsamiai ir sistemiškai analizuotas labai menkai. Šia tema yra pasirodžiusi tik viena glausta publikacija „Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose“[1], kurios bendraautorės yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja doc. dr. Dangutė Ambrasienė ir jos padėjėja Solveiga Cirtautienė. Taipogi doc. dr. D. Ambrasienė 2004 m. išleistame civilinės teisės vadovėlyje[2] glaustai aprašo specialius kreditoriaus interesų gynimo būdus. Atskirai apie *actio Pauliana* lyginamuoju požiūriu išsamią publikaciją „*Actio Pauliana*“[3] yra parengusi Dalia Augaitė, o publikaciją apie sulaikymo teisę, kaip alternatyvų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdą[4], parengė Asta Dambrauskaitė. Deja, netiesioginio ieškinio institutas iki šiol detaliau nebuvo nagrinėtas nei teisės doktrinoje, nei teisminėje praktikoje. Dėl negausios specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų analizės šių gynybos būdų pritaikymas praktikoje yra apsunkintas, o tam tikrais atvejais egzistuojančių problemų neiškėlimas arba neišsprendimas (pvz., procesinė kreditoriaus padėtis pareiškus netiesioginį ieškinį, restitucijos taikymas patenkinus Pauliano ieškinį ir pan.) gali nulemti tam tikro gynybos būdo praktinį neefektyvumą ir taip

[1] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29).
[2] Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė: Prievolių teisė: vadovėlis. – Vilnius: LTU Leidybos centras, 2004.
[3] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47).
[4] Dambrauskaitė A. Daikto sulaikymas – alternatyvus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas? // Prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinės problemos: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001.

susiaurinti kreditoriaus galimybes apginti savo pažeistas teises ar teisės saugomus interesus. Atsižvelgiant į tai, išsami ir sistemiška šio instituto analizė yra būtina, siekiant užtikrinti efektyvią pažeistų subjektinių teisių ir teisės saugomų interesų gynybą.

Hipotezė – specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai (*actio Pauliana*, netiesioginis ieškinys, daikto sulaikymo teisė) yra efektyvi priemonė siekiant apginti pažeistas kreditoriaus teises ir teisėtus interesus.

Baigiamojo darbo tikslas – sistemiškai ir išsamiai išanalizuoti trijų specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų – *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, daikto sulaikymo teisės, taikymo praktikoje galimybes.

Baigiamojo darbo tikslas įgyvendinamas per šiuos **tyrimo uždavinius** - išanalizuoti *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, daikto sulaikymo teisės (i) esmę ir prigimtį, (ii) tikslą, (iii) taikymo sąlygas; palyginti užsienio šalių specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų reglamentavimą, siekiant geriau suvokti šių institutų prigimtį bei surasti naudingų aspektų, kurie galėtų būti pritaikyti Lietuvos teisėje; pateikti praktinius patarimus, kaip tinkamai taikyti šiuos specialius kreditoriaus interesų gynimo būdus praktikoje.

Tyrimo objektas – *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, daikto sulaikymo teisės, kaip specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų, teisinis reglamentavimas.

Tyrimo dalykas – teisės normos, reglamentuojančios specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų prigimtį, tikslus, taikymo sąlygas.

Tyrimo metodai – tyrimo metu naudotini tokie teoriniai mokslinio tyrimo metodai: analizės ir sintezės, genetinis ir lyginimo, abstrakcijos ir apibendrinimo, lyginamasis istorinis ir sisteminės analizės.

1. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai ir jų santykis su universaliais kreditoriaus teisių gynimo būdais

Kiekviena subjektinė teisė turi socialinę vertę tiek, kiek ją galima įgyvendinti, t.y. pasinaudoti subjektinės teisės galimybėmis tenkinti šios teisės subjekto materialinius ir dvasinius poreikius. Civilinės teisės subjektas gali įgyvendinti savo teises bet kokiais įstatymu neuždraustais būdais. Teisės teorija skiria juridinius ir faktinius subjektinės teisės įgyvendinimo būdus. Faktinis teisės įgyvendinimo būdas yra toks, kai savininkas pats valdo savo turtą, naudojasi juo bei disponuoja, nesudarydamas dėl šio turto jokių sandorių, tačiau visgi tokie veiksmai sukelia teisines pasekmes, pavyzdžiui, kai įpėdinis faktiškai pradeda valdyti paveldimą turtą. Tuo tarpu juridiniai teisės įgyvendinimo būdai – tai įvairūs sandoriai, sukuriantys teisines pasekmes[5].

Subjektinės teisės, kurios negarantuoja gynybos priemonės, įgyvendinimas visiškai priklausytų nuo kitų asmenų valios ir būtų sunkiai realiai įgyvendinama. Būtent dėl to būtina garantuoti civilinių subjektinių teisių gynybą. Teisės moksle teigiama, jog teisė į gynybą yra pačios subjektinės teisės turinio elementas bei, kaip ir pati subjektinė teisė, teisė į gynybą yra teisės subjekto galimo elgesio matas, galimybė panaudoti leistinas gynybos priemones[6].

Valstybė, suteikdama galimybę bendruomenės nariams įgyti tam tikras civilines teises bei susikurti tam tikras pareigas, turi apibrėžti ne tik civilinių teisių ir pareigų įgyvendinimo principus, bet ir numatyti, kaip civilinio teisinio santykio subjektams apginti pažeistas civilines teises. Pažeistų teisių gynybos būdai priklauso nuo teisės pažeidimo pobūdžio ir pažeidimo padarinių. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso[7] (toliau - CK) normos suteikia teisės subjektui galimybę teisių ir interesų pažeidėjo atžvilgiu taikyti įvairius civilinių teisių gynimo būdus siekiant atkurti teisinę padėtį, buvusią iki teisių ir interesų pažeidimo. 2000 m. CK daug plačiau ir tiksliau nei anksčiau galiojęs CK reglamentuoja bendruosius civilinės teisės gynimo būdus ir įtvirtino specifinius kreditoriaus interesų gynimo būdus[8].

Pastebėtina, jog gynybos objektu yra ne tik pati subjektinė teisė, bet ir teisės saugomas interesas. Subjektinės teisės ir teisės saugomo intereso sąvokos yra artimos, o kartais ir sutampančios, nes teisės doktrinoje ne visuomet šios sąvokos yra atskiriamos. Iš esmės kiekvienoje

[5] Mikelėnas. V., Rasimavičius. P., Staskonis. Civilinė teisė. Vadovėlis. Antrasis pataisytas leidimas. Kaunas: Vijusta, 1998. P. 62-63.
[6] Ten pat, P. 67.
[7] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.
[8] Rudzinskas A. Civilinių teisių gynimas prevenciniais reikalavimais // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 40, 44.

subjektinėje teisėje glūdi tam tikras interesas, dėl kurio patenkinimo subjektinė teisė yra įgyvendinama, todėl daugeliu atveju teisės saugomas interesas yra sąlygotas konkrečios subjektinės teisės, tokiu būdu, ginant subjektinę teisę, yra apginamas ir teisės saugomas interesas. Visgi tam tikrais atvejais civilinės teisės subjektas gali turėti ir tokį interesą, kuris nėra sąlygotas subjektinės teisės, o yra savarankiškas, egzistuojantis kaip teisės saugomas interesas, kuris yra ginamas jo pažeidimo atveju[9].

CK 1.138 str. įtvirtina tokius civilinių teisių gynimo būdus, kuriuos taiko teismas:

1. teisių pripažinimas;
2. iki pažeidimo buvusios padėties atkūrimas;
3. kelio teisę pažeidžiantiems veiksmams užkirtimas ar uždraudimas atlikti veiksmus, keliančius pagrįstą grėsmę žalai atsirasti, t.y. prevencinis ieškinys;
4. pareigos įvykdymo natūra priteisimas;
5. teisinio santykio nutraukimas ar pakeitimas;
6. išieškojimas iš pažeidusio teisę asmens padarytą turtinę ar neturtinę žalą, o numatytais atvejais – netesybas;
7. pripažinimas negaliojančiais valstybės ar savivaldybių institucijų arba pareigūnų aktus, prieštaraujančius įstatymams;
8. kiti įstatymų numatyti būdai.

Kaip matyti iš CK 1.138 str. 8 p., įstatymas pateikia nebaigtinį civilinių teisių gynimo būdų, kuriuos taiko teismas, sąrašą. Dažniausiai civilinių teisių ir teisės saugomų interesų gynimo būdus nustato teisės normos, reguliuojančios konkretų teisinį santykį, pavyzdžiui, nuosavybės teisės gynimui CK numato vindikacinį (CK 4.95 str.) ir negatorinį (CK 4.98 str.) ieškinius. Jei įstatymas nenumato konkretaus tos civilinės teisės ar teisės saugomo intereso gynimo būdo, subjektas gali pats savo nuožiūra pasirinkti gynimo būdą, naudoti vieną ar kelis iš karto civilinės teisės gynybos būdus[10].

Taigi prie bendrųjų, t.y. universaliųjų, kreditoriaus teisių ir interesų gynimo būdų galima priskirti tokius gynybos būdus kaip nuostolių atlyginimas (CK 6.256 str. 2 d.), restitucijos taikymas (CK 6.145 str.), įpareigojimas įvykdyti prievolę natūra (CK 6.213 str.), vindikacinio ieškinio pareiškimas (CK 4.95 str.), negatorinio ieškinio pareiškimas (CK 4.98 str.), kondikcinio* ieškinio

[9] Гражданское право: Учебник / под редакцией Сергеева А. П., Толстого Ю. К., Москва: Проспект, 2000. Том 1. ст. 289-290.

[10] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2001. P. 272-273.

* Kondikcinis ieškinys – tai ieškinys dėl nepagrįsto praturtėjimo.

pareikšimas (CK 6.237 str.), teisės pripažinimas, kreditoriaus teisė sustabdyti prievolės vykdymą (CK 6.58 str.), prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonių panaudojimas (CK 6.70 str.), netesybų priteisimas (CK 6.71 str.) bei kiti sutartyje ar įstatymuose numatyti gynybos būdai. Be to, CK 1.139 str. yra numatytas toks civilinių teisių gynimo būdas, kurį subjektas gali panaudoti pats, nesikreipiant į teismą, - savigyna, tačiau šis gynybos būdas yra išimtinis ir taikomas tik įstatymo numatytais atvejais, neperžengiant savigynos ribų bei gerbiant žmogaus teises ir laisves.

2000 m. CK pirmąkart atskirame šeštosios knygos ketvirtajame skyriuje buvo įtvirtinti specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai – Pauliano ieškinys (CK 6.66 str.), netiesioginis ieškinys (CK 6.68 str.) ir sulaikymo teisė (CK 6.69 str.), kurie yra papildoma priemonė kreditoriui ginti savo teises bei pasižymi tam tikra specifika.

Pažymėtina, jog CK 6 knygos IV skyriuje įtvirtinti kreditoriaus interesų gynimo būdai yra imperatyvaus pobūdžio bei susiję su tam tikrų teisės principų ribojimu. *Actio Pauliana* institutu yra ribojamas sutarties laisvės principas, kadangi skolininko laisvė sudaryti sandorius yra ribojama tuo, kad skolininkas yra įpareigojamas atsižvelgti į savo kreditorių interesus, nesudaryti neprotingų, nebūtinų ir kreditoriams kenksmingų sandorių. Netiesioginiu ieškiniu, kuriuo kreditoriui suteikiama teisė priverstinai įgyvendinti skolininko teises, yra nustatomos išimtys iš dispozityvumo principo, ribojant skolininko apsisprendimo laisvę įgyvendinti ar neįgyvendinti jam priklausančias teises. Sulaikymo teisė yra laikoma vienintele teisėta savigynos, kurios panaudojimas visais atvejais varžo kitų asmenų teises, priemone. Todėl šių institutų teisingas taikymas ir įgyvendinimas yra būtinas, norint užtikrinti civilinių teisinių santykių dalyvių interesų pusiausvyrą[11].

Tenka apgailestauti, kad iki šiol specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai, kaip vientisas teisės institutas, nebuvo išsamiai nagrinėtas Lietuvos teisės moksle, todėl daugelis tinkamo šių gynybos būdų taikymo aspektų bei sąlygų nėra pakankamai atskleistos ir išanalizuotos.

2. *Actio Pauliana* instituto samprata, kilmė, tikslas.

Actio Pauliana (Pauliaus ieškinys, Pauliano ieškinys) – tai kreditoriaus teisė ginčyti jo skolininko sudarytus sandorius. Tačiau ne bet kokius sandorius, o tik tuos, kurių skolininkas sudaryti neprivalėjo, ir kurie pažeidžia kreditoriaus interesus, o skolininkas apie tai žinojo, ar turėjo žinoti. Tokia *actio Pauliana* instituto samprata pateikiama CK 6.66 str. 1 d.

[11] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 57.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad Pauliano ieškinio tikslas ir paskirtis yra kreditoriaus teisių ir teisėtų interesų gynimas nuo tokių skolininko veiksmų, kuriais šis, siekdamas išvengti prievolės vykdymo kreditoriui, sumažina savo mokumą, pablogina savo turtinę padėtį, perleisdamas turtą ar turtines teises kitiems asmenims, ir tuo sumažina galimybę kreditoriui gauti visišką jo reikalavimo patenkinimą[12].

Taigi *actio Pauliana* yra skirtas kreditoriaus teisėms apginti nuo nesąžiningo skolininko, kuris, perleidęs savo turtą trečiajam asmeniui, tampa nemokus, todėl negali įvykdyti savo prievolių kreditoriui, taip pažeisdamas jo teises ir teisėtus interesus[13]. Reiškiant Pauliaus ieškinį, nesąžiningo skolininko sudaryti su trečiaisiais asmenimis sandoriai gali būti pripažįstami negaliojančiais. Nors kreditorius, reikšdamas Pauliano ieškinį, pirmiausia siekia atstatyti pažeistą skolininko mokumą sugrąžinant tai, ką skolininkas nesąžiningai ir be pagrindo perleido kitiems asmenims, ir tokiu būdu sandorio pripažinimas negaliojančiu yra tik priemonė atstatyti skolininko pažeistą mokumą ir sugrąžinti skolininką į ankstesnę turtinę padėtį[14], visgi *actio Pauliana* galima laikyti ir specialiu sandorių negaliojimo pagrindu.

Teismų praktikoje pabrėžta, jog skolininko nesąžiningų sandorių pripažinimo pasekmė yra *restitutio in integrum*, t.y. grąžinimas į ankstesniąją padėtį, tuo siekiant užtikrinti, kad skolininkas galėtų įvykdyti savo įsipareigojimus kreditoriui[15].

Iš esmės šio instituto įtvirtinimu yra siekiama kreditoriui suteikti tokį savo teisių gynimo būdą, kai kreditorius iš trečiosios šalies, kuriai nesąžiningas skolininkas perleido turtą, gali išreikalauti šį turtą tokia apimtimi, kiek skolininkas negali įvykdyti savo prievolės kreditoriui[16]. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, dar galiojant 1964 m. Civiliniam kodeksui, taipogi pažymėjo, kad *actio Pauliana* tikslas ir paskirtis yra kompensacinis, o sandorio, sudaryto tarp skolininko ir trečiojo asmens, pripažinimas negaliojančiu yra tik priemonė sugrąžinti skolininką į ankstesnę padėtį, kad kreditorius galėtų nukreipti savo reikalavimą į sugrąžintą skolininko turtą arba į tokio turto vertę tiek, kiek reikia kreditorinių reikalavimų patenkinimui[17].

---

[12] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Automašinų verslo centras“ v. UAB „Baltijos realizacijos centras“, UAB „Edisa“* , Nr. 3K-3-473/2004, kat. 31.6.1.; 16.3.1.2.

[13] Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2004. P. 53.

[14] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilnena“ v. AB Litimpeks bankas, AB bankas „Hansa-LTB“,* Nr. 3K-3-174/2003, kat. 31.6.1.; 33.

[15] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *Danijos įmonė „DFDS Dan Transport A/S“ v. UAB „Omnitransa“*, Nr. 3K-3-467/2003, kat. 31.6.1.

[16] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 6.

[17] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje *V. Kastanauskas v. D. Bražulienė, E. Palčiukas, M. Matisan*, Nr. 3K-3-569/2001, kat. 31.6.1.

Todėl, jei kreditoriaus tikrasis tikslas yra pripažinti sandorį negaliojančiu, bet ne savo reikalavimo patenkinimas, toks ieškinys teismo yra netenkinamas. Galima pateikti tokį pavyzdį iš teismų praktikos: bendrovė ginčija reikalavimo perleidimo sutartį CK 6.66 str. pagrindu, tačiau teismui iš bylos medžiagos yra akivaizdu, kad tikrasis ieškovo tikslas yra pripažinti sandorį negaliojančiu tam, kad galėtų taikyti priešpriešinių reikalavimų įskaitymą su atsakovu, todėl toks ieškinys yra atmetamas[18].

Atsižvelgiant į *actio Pauliana* instituto tikslus ir paskirtį, kreditorius turi teisę ginčyti ne visus, o tik tuos sandorius, kurie pažeidžia kreditoriaus teises, t.y. tuos sandorius, dėl kurių sumažėja galimybė ar tampa neįmanomas kreditoriaus reikalavimo teisės patenkinimas. Nustačius, kad skolininkas turi pakankamai turto ir ginčijamo sandorio sudarymas neturėjo įtakos skolininko turtinei padėčiai, Pauliano ieškinys yra negalimas[19].

Kaip pažymi doc. dr. D. Ambrasienė, *actio Pauliana* instituto įtvirtinimą lėmė būtinybė užkirsti kelią nesąžiningiems skolininkams, vengiantiems prievolių įvykdymo, išieškojimo nukreipimo į jiems priklausantį turtą, kurį skolininkai perleidžia kitiems asmenims, dažnai esantiems artimais skolininko giminaičiais ar kitaip artimai susijusiems asmenims[20].

Actio Pauliana institutas yra kildinamas iš romėnų teisės, kai *actio Pauliana* buvo įtvirtintas Digestuose kaip asmeninis ieškinys, skirtas išieškojimui iš turto. Kuomet Senovės Romoje išnyko tokie teisės gynybos būdai, kaip skolininko pardavimas vergijon, namų kalinimas ar mirties bausmė, iškilo pavojus, kad skolininkas, nebebijodamas prarasti savo gyvybės ar laisvės, apgaudinės savo kreditorius sąmoningai mažindamas savo turtą. Todėl pretorius sukūrė dar vieną baudžiamąjį skundą kovai su tokiu privatiniu nusikaltimu, Romoje vadintu *fraus creditorum*, kai skolininkas sąmoningai kūrė arba didino savo neišsigalėjimą. *Actio Pauliana* pavadinimas yra kilęs iš senovės Bizantijos teisininko Pauliaus vardo. Senovės Romoje Pauliaus skundu buvo galima reikalauti nubausti tiek skolininką, tiek trečiuosius asmenis, tačiau buvo galima bausti tik tiek, kiek buvo padaryta nuostolių, skolininkas taipogi turėjo būti sąmoningai sumažinęs savo turtą tiek, kad negalėtų patenkinti kreditoriaus reikalavimo, o tretieji asmenys turėjo žinoti, kad kenkia skolininko kreditoriui[21].

---

[18] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Disca Baltica" v. UAB „Panevėžio balsas"*, Nr. 3K-3-420/2005, kat. 37., 35.6.1.

[19] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje *A. Filipauskas v. J. Čiapienė, R. Galijauskienė, K.Žostautaitė*, Nr. 3K-3-68/2005, kat. 21.4.1.3.; 35.6.1.

[20] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 51.

[21] Girard. P.F. Romėnų teisė. 1932. T. 2. P. 50 – 58.

Recepuojant romėnų teisę, *actio Pauliana* buvo įtvirtintas įvairiose valstybėse, tarp jų ir tarpukario Lietuvoje, kur 1931 m. buvo priimtas Kreditoriams kenksmingų skolininko aktų ginčijimo įstatymas. Šiame įstatyme buvo numatyta, kad kreditorius gali pareikšti ieškinį dėl skolininko sudarytų sutarčių ar kitų aktų su kitais asmenimis negaliojimo, jei šie asmenys žinojo, kad skolininkas tuo būdu norėjo pakenkti savo kreditoriams[22].

Jau tarpukario Lietuvoje teisininkams kilo klausimas dėl kreditoriaus teisės ginčyti skolininko sudarytus sandorius prigimties. Tuomet D. Gecas rašė: „kokiu teisiniu principu yra pagrįstas tas įstatymas, kuris suteikia kreditoriui teisę kelti žalingų aktų panaikinimo ginčą?“[23]. Atsakymui į šį klausimą buvo pasitelktos kelios teorijos. Pirmoji teorija teigė, kad skolininkas, sudaręs kreditoriui žalingą aktą, „išnaudojo savo teisę piktam“, t.y. piktnaudžiavo savo teise, todėl kreditorius turi teisę tokį aktą ginčyti. Tačiau ši teorija nepajėgė paaiškinti skirtumo tarp piktnaudžiavimo teise ir *fraus creditorum* aktų[24] .

Buvo bandyta aiškinti ir remiantis delikto teorija, teigiančia, kad skolininkas ir trečiasis asmuo, sudarę žalingą kreditoriui aktą, daro deliktą, kuris yra pagrindas naujo teisinio santykio tarp kreditoriaus ir bendrininkų skolininko ir trečiojo asmens, todėl kreditorius įgyja reikalavimo teisę. Bet ir vėlgi delikto teorija priėjo aklavietę, negalėdama paaiškinti tų atvejų, kai trečiasis asmuo nežinojo, kad neatlygintinis sandoris yra žalingas kreditoriui [25].

Trečioji teorija teigia, kad kreditorius turi „bendrojo įkaito teisę skolininko turtui“, t.y. skola, net ir nebūdama užtikrinta įkeitimu, vis tiek suteikia kreditoriui bendrą įkaito teisę į visą skolininko turtą. Deja, ir ši teorija, tarpukario teisininkų nuomone, negalėjo pilnai paaiškinti *actio Pauliana* esmės, kadangi universalus įkeitimas nebuvo įtvirtintas to meto teisės aktuose. Tačiau ketvirtoji teorija – teismo įkaito, D. Geco nuomone, visiškai atsakė į klausimą, kas suteikia kreditoriui teisę ginčyti sau žalingus aktus. Teismo įkaitas – tai kreditoriaus teisė, lygi turto vertei, kurios pagrindas yra teismo sprendimo vykdymo procese uždėtas areštas skolininko turtui. Ši teisė atsiranda įsiteisėjus teismo sprendimui, tačiau kreditorius gali ginčyti sandorius, sudarytus dar iki teismo sprendimo dienos. Čia į *actio Pauliana* žiūrima, kaip į vieną iš teismo sprendimo vykdymo stadijų[26].

Pabrėžtina, kad dabartiniam *actio Pauliana* reglamentavimui paaiškinti tarpukario teismo įkaito teorija visiškai netinka vien dėl esminio skirtumo – tarpukary kreditoriaus reikalavimo teisė turėjo būti pripažinta teismo sprendimu, tik tuomet kreditorius įgydavo teisę reikšti Pauliano ieškinį.

[22] Kreditoriams kenksmingų skolininko aktų ginčijimo įstatymas // Valstybės žinios. 1931, Nr. 367.
[23] Gecas D. Kreditoriams žalingi aktai // Teisė. 1927, Nr. 12. P. 78.
[24] Ten pat, P. 78.
[25] Ten pat, P. 79.
[26] Gecas D. Kreditoriams žalingi aktai // Teisė. 1927, Nr. 12. P. 82.

Be to, tarpukario Lietuvoje buvo numatyta galimybė paskelbti skolininką neišsigalinčiu, t.y. egzistavo fizinių asmenų bankroto institutas, kuris taipogi suteikdavo kreditoriui galimybę ginčyti sau žalingus aktus[27]. Dabartiniam Pauliano ieškinio reglamentavimui pagrįsti remiamasi teisėto intereso gynybos principu.

Sovietinės okupacijos laikotarpiu *actio Pauliana* instituto nebuvo. 1998 m., papildžius 1964 m. Lietuvos Respublikos Civilinį kodeksą 57^1 straipsniu, buvo įtvirtinta sandorio, kuris pažeidžia kreditoriaus teises, pripažinimo negaliojančiu galimybė, kaip atskiras sandorių negaliojimo pagrindas, t.y. vėl, nors ir tiesiogiai nebuvo įvardintas, įtvirtintas *actio Pauliana* institutas[28]. Galiausiai, priėmus 2000 m. Civilinį kodeksą, *actio Pauliana* reglamentuoja atskiras Prievolių teisės knygos skyrius „Kreditorių interesų gynimas“, kuriame be šio specialaus kreditorių interesų gynimo būdo yra įtvirtinti dar du – netiesioginis ieškinys ir daikto sulaikymo teisė[29].

Analizuojant *actio Pauliana* institutą kaip vieną iš sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų, verta atkreipti dėmesį į *actio Pauliana* santykį su apsimestiniu ir tariamu sandoriu, nes teismų praktikoje dažnai ieškinio pagrindu greta CK 6.66 str. nurodomi ir kiti pagrindai – CK 1.86 str. (tariamasis sandoris) ir CK 1.87 str. (apsimestinis sandoris). Net teisinėje literatūroje[30], kaip tariamojo sandorio pavyzdys, yra nurodomas toks atvejis, kai skolininkas, turėdamas tikslą išvengti kreditorinių reikalavimų patenkinimo, sudaro tokį tariamąjį sandorį, jog mažina viso savo turto masę. Todėl asmenys, besikreipiantys į teismą su Pauliano ieškiniu, dažnai nurodo tariamų ar apsimestinių sandorių pagrindus, aiškiai nesuvokdami, kuo šie sandorių negaliojimo pagrindai skiriasi.

Tariamieji sandoriai – tai sandoriai, sudaryti tik dėl akių, kuriais nesiekiama teisinių pasekmių sukūrimo (CK 1.86 str. 1 d.), todėl tokie sandoriai negalioja dėl sandorio šalių valios išraiškos ydingumo. Sprendžiant šios kategorijos ginčus, būtina aiškintis, kokia buvo tikroji sandorio šalių valia ir kokie buvo jų atitinkamo elgesio motyvai bei tikslai, todėl esminis teisės klausimas šiuo atveju yra tai, ar yra pagrindas atitinkamus veiksmus teisiškai vertinti kaip tariamus sandorius, kuriais nesiekiama sukurti įprastų tokiems sandoriams teisinių pasekmių[31].

Apsimestiniai sandoriai – tai sandoriai, sudaryti kitiems sandoriams pridengti (CK 1.87 str. 1 d.), todėl tokio sandorio negaliojimo atveju negalioja pats apsimestinis sandoris, tačiau galioja tas

[27] Ten pat, P. 85.
[28] Lietuvos Respublikos civilinis kodekso papildymo 57^1 straipsniu ir 84, 318, 472^1 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 54 - 1582.
[29] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.
[30] Матвеев И. В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002. P. 76.
[31] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje *A. Filipauskas v. J. Čiapienė, R. Galijauskienė, K.Žostautaitė*, Nr. 3K-3-68/2005, kat. 21.4.1.3.; 35.6.1.

sandoris, kurį šalys turėjo galvoje. Tokių sandorių atveju restitucija yra netaikoma, bet atsiranda specifinės pasekmės - normų, kurios reguliuoja turėtą galvoje sandorį, taikymas[32].

Kiekviename apsimestiniame ar tariamajame sandoryje yra nevieša sąlyga, jog formaliai atliekami veiksmai nebus realiai įgyvendinti bei nesukurs šalims tų pasekmių, kurios kiltų, jei šalys jų iš tikrųjų siektų[33].

Taigi tariamųjų sandorių atveju ieškovui reikia įrodyti sandorio tariamumą, o apsimestinių sandorių atveju – apsimestinumą. *Actio Pauliana* instituto tikslas yra palengvinti kreditoriaus padėtį, suteikiant jam galimybę neįrodinėti ginčijamo sandorio apsimestinumo ar tariamumo, o įrodyti kitas šio instituto taikymo sąlygas. Be to, skirtingai nuo apsimestinių ir tariamų sandorių, Pauliano ieškinio atveju, kreditoriui suteikiama pirmumo teisė patenkinti savo reikalavimą iš grąžintino turto.

Norint kreditoriui tinkamai pasinaudoti šiuo gynybos būdu, reikia išsiaiškinti Pauliaus ieškinio taikymo sąlygas ir ypatumus. Išskiriamos tokios *actio Pauliana* taikymo sąlygos, įtvirtintos CK 6.66 str.:

- Kreditorius turi turėti neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę;
- Ginčijamas sandoris turi pažeisti kreditoriaus teises ar interesus;
- Skolininkas ginčijamo sandorio sudaryti neprivalėjo;
- Skolininkas žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus interesus, t.y. buvo nesąžiningas;
- Tretysis asmuo, sudaręs atlygintinį dvišalį sandorį su skolininku, buvo nesąžiningas;
- Nėra suėjęs vienerių metų ieškinio senaties terminas;
- Išieškojimas pagal kreditoriaus reikalavimą yra nukreipiamas į perduotą pagal ginčijamą sandorį turtą ar jo vertę tiek, kiek būtina kreditoriaus reikalavimams patenkinti [34].

[32] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *K. Gorbunovas v. L. Palijenko, N. Karpešina*, Nr. 3K-3-1443/2002, kat. 15.2.1.4.
[33] Матвеев И. В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002. P.75.
[34] Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2004. P. 55-57.

2.1. *Actio Pauliana* taikymo sąlygos

2.1.1. Kreditoriaus neabejotina reikalavimo teisė

Taikant šį teisių gynimo būdą, kreditorius turi turėtų neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę skolininkui, t.y. skolininkas turi būti neįvykdęs visos ar dalies prievolės kreditoriui arba ją įvykdęs netinkamai[35].

Actio Pauliana taikymo atveju svarbus yra prievolės tarp kreditoriaus ir skolininko atsiradimo momentas, nes kreditorius, prievolės pagrindu įgydamas reikalavimo teisę skolininkui, taip pat įgyja teisę naudotis įstatymo suteikiama jo reikalavimo teisės apsauga bei gynimo būdais. Naudoti Pauliano ieškinį, kaip teisių gynimo būdą, kreditorius gali per visą savo reikalavimo teisės galiojimo laikotarpį, t.y. nuo to momento, kai asmuo tampa kreditoriumi, iki visiško prievolės įvykdymo. Taigi tik tie sandoriai, kurie yra sudaryti po prievolės atsiradimo momento, gali pažeisti kreditoriaus teises ir interesus, nes skolininkas pažeisti būsimos prievolės negali, priešingu atveju, netektų prasmės įstatymo numatyta sąlyga dėl skolininko žinojimo apie kreditoriaus teisių pažeidimą[36].

Tačiau kyla klausimas, ar įmanoma *actio Pauliana* reikšti asmeniui, kurio su skolininku ikisutartiniai įsipareigojimai nesieja, tačiau derybų metu asmuo galėjo pagrįstai manyti, kad atitinkama sutartis bus sudaryta, o skolininkas, žinodamas, kad būsimasis kreditorius tikrai sudarys sutartį, pvz. paskolins pinigų, perleidžia savo turtą, vengdamas būsimos prievolės įvykdymo. Kol kas Lietuvos teismų praktika laikosi griežto požiūrio, manydama, kad tik po prievolės atsiradimo momento kreditorius įgyja teisę reikšti *actio Pauliana*. Visgi manytina, kad tam tikrais atvejais, vadovaujantis teisingumo principu, teismai turėtų lanksčiau pažvelgti į šią nuostatą, suteikdami asmeniui galimybę apginti savo teises šiuo gynybos būdu.

Pastebėtina, kad kitų šalių teisinis reglamentavimas šiuo klausimu skiriasi. Pavyzdžiui, Nyderlandų Civilinio kodekso (angl. – *the Dutch Civil Code*) Trečios knygos 45 str. 1 d. aiškiai nurodo, kad kreditorius, nepaisant to, ar jo reikalavimo teisė atsirado iki ar po ginčijamo sandorio

[35] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 52.
[36] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *E. Naujokaitienė v. I. Dubickienė, R. Dubickas*, Nr. 3K-3-575/2004, kat. 31.6.1.

sudarymo, gali ginčyti skolininko sudarytus sandorius kaip kenkiančius jo interesams, t.y. reikšti *actio Pauliana*[37].

Tais atvejais, kai nuosavybės teisė į turtą pagal sudarytą sandorį pereina vėliau nei sandorio sudarymo momentu, tai reikšti *actio Pauliana* turi teisę ir tie skolininko kreditoriai, kurie jais tapo po ginčijamo sandorio sudarymo, bet iki nuosavybės teisės perėjimo momento[38].

Dėl žalos padarymo atsirandančios prievolės atveju, skolininku yra tampama nuo žalos padarymo momento, bet ne nuo teismo sprendimo, kuriuo asmuo yra pripažįstamas atsakingu už žalos padarymą, t.y. skolininku, įsiteisėjimo momento. Prievoliniai žalos atlyginimo santykiai tarp kreditoriaus ir skolininko baigiasi įvykdžius žalos atlyginimo prievolę, negalint šios prievolės įvykdyti ar kitais įstatymo numatytais pagrindais. Kreditoriaus pasikeitimas prievolėje nepanaikina skolininko pareigos atlyginti žalą, todėl, nepriklausomai nuo konkretaus kreditoriaus asmens, skolininkas negali elgtis nesąžiningai, siekdamas apsunkinti prievolės įvykdymą kreditoriui, tiek pradiniam, tiek paskesniam. Tai reiškia, kad naujam kreditoriui perėmus reikalavimo teisę regreso tvarka, jis taip pat perima teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurie pažeidžia kreditoriaus teises, tačiau tik tuos sandorius, kurie sudaryti po žalos padarymo fakto, bet iki regresinės prievolės atsiradimo momento[39].

Reikalavimo teisės galiojimo pasibaigimas neturėtų būti siejamas su ieškinio senaties termino pabaiga, nes, pasibaigus ieškinio senaties terminui, subjektinė teisė neišnyksta, o tik jos nebegalima priverstinai įgyvendinti ar apginti valstybės pagalba. Be to, ieškinio senaties taikymas visuomet yra tik atsakovo gynybos priemonė, kurios teismas *ex offico* taikyti negali [40].

D. Augaitė, lygindama Nyderlandų ir Lietuvos *actio Pauliana* reglamentavimą, daro išvadą, kad Lietuvoje, kaip ir Nyderlanduose, tokio ieškinio pareiškimo metu nereikalaujama, kad reikalavimo teisė būtų vykdytina, t.y. neatsižvelgiama į terminuotos prievolės termino suėjimo faktą. Tai kreditoriui suteikia galimybę operatyviai reaguoti į skolininko nesąžiningus veiksmus, kai dėl su trečiuoju asmeniu sudaryto sandorio skolininkas tampa nemokus, bankrutuoja ar sumažina (sunaikina) prievolės įvykdymo užtikrinimą, nes dėl tokių veiksmų skolininkas netenka termino teikiamų lengvatų. Kadangi terminai pagal bendrą prezumpciją yra nustatomi skolininko naudai, tai, jam elgiantis nesąžiningai, jis neturėtų būti ginamas terminu. Tokiu atveju kreditorius įgyja teisę

---

[37] The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005.10.20).
[38] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 6.
[39] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Lietuvos draudimas" v. I.Šerstiniova,V. Šerstiniova, A. Šerstiniovas, R.Kličmanas*, Nr. 3K-3-1298/2001, kat. 31.6.1.
[40] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 39 „Dėl ieškinio senatį reglamentuojančių įstatymų normų taikymo teismų praktikoje" // www.lat.litlex.lt

reikalauti nedelsiant įvykdyti prievolę, t.y. įgyja teisę pasinaudoti *actio Pauliana*, kaip specialiu gynybos būdu[41]. Taigi, norint kreditoriui pareikšti Pauliano ieškinį, jo reikalavimo teisė į skolininką neturi būti vykdytina.

Tačiau iškyla praktinė problema dėl konkretaus kreditorinio reikalavimo dydžio nustatymo, kadangi teismas savo sprendime turi nurodyti konkrečią kreditoriaus reikalaujamą priteisti sumą. Todėl yra neaišku, ar kreditorius, reikšdamas *actio Pauliana*, turi kartu reikalauti ir savo reikalavimo dydžio nustatymo toje pačioje byloje, ar konkretus kreditorinio reikalavimo dydis turėtų būti nustatomas prieš Pauliano ieškinio pareiškimą. Kol kas vienareikšmio atsakymo į šiuos klausimus teismų praktika nėra pateikusi, tačiau iš teismų praktikos analizės galima teigti, jog kreditoriai dažniausiai reiškia *actio Pauliana* po to, kai kitoje byloje jų naudai yra priteisiamos konkrečios pinigų sumos. Visgi tokia praktika neturėtų paneigti galimybės kreditoriui savo reikalavimo konkretų dydį nustatyti toje byloje, kurioje yra sprendžiamas klausimas dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu CK 6.66 str. pagrindu.

2.1.2. Kreditoriaus teisių pažeidimas

Actio Pauliana ginčijamas sandoris turi pažeisti kreditoriaus interesus ir teises. CK 6.66 str. 1 d. pateikia pavyzdinį, bet ne baigtinį sąrašą, kokiais būdais skolininko sudarytas sandoris gali pažeisti kreditoriaus interesus:

- jei dėl sandorio skolininkas tampa nemokus,
- jei skolininkas, būdamas nemokus, suteikia pirmenybę kitam kreditoriui,
- jei kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės.

Minėta teisės norma (CK 6.66 str. 1 d.) suteikia kreditoriui galimybę apginti savo pažeistas teises nuo nesąžiningo skolininko, kuris, siekdamas išvengti prievolės įvykdymo, pablogina savo turtinę padėtį, perleisdamas turtą kitiems asmenims[42].

Taigi sandoris pažeidžia kreditoriaus teises ir interesus, jei dėl šio sandorio skolininkas tampa nemokus arba jo turtas gerokai sumažėja, todėl kreditorius praranda galimybę patenkinti savo reikalavimą visiškai ar iš dalies. Skolininkas, prisiimdamas vis naujus įsipareigojimus, kurių prisiimti neprivalo, pažeidžia kreditoriaus interesus, nes skolininko bankroto atveju visų kreditorių

[41] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 7.
[42] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *AB bankas „NORD/LB Lietuva“ v. UAB „Via rex“, UAB „Germartė“* , Nr. 3K-3-1152/2003, kat. 31.6.1.

reikalavimai yra tenkinami proporcingai, neatsižvelgiant į prievolės vykdytinumo momentą. Jei skolininkui sudarius ginčijamą sandorį, jis vis tiek turi pakankamai turto kreditoriniams reikalavimams patenkinti arba mokumas nekinta (pvz., skolininko atsisakymas priimti palikimą), tai reikšti Pauliaus ieškinį negalima[43].

Teismų praktikoje yra buvęs įdomus pavyzdys, kai daugiabučio namo savininkų bendrija, kaip kreditorius, reiškė Pauliano ieškinį bendrijos nariui, neatsiskaičiusiam pagal prievolę bendrijai ir perleidusiam nuosavybės teisę į butą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad CK 6.66 str. leidžia apginti kreditoriaus teises, jei dėl sudaryto sandorio skolininkas tampa nemokus, tačiau nenustato minimalaus kreditoriaus reikalavimo dydžio, kuris ribotų teisę pareikšti Pauliano ieškinį. Todėl net ir esant nedideliam bendrijos nario įsiskolinimui bendrijai, *actio Pauliana* yra galimas, jei bendrijos narys tapo nemokus, perleidęs turtą, iš pradžių neatsiskaitęs su bendrija[44].

Dar vienas skolininko nemokumo pavyzdys gali būti situacija, kai skolininkas, pralaimėjęs bylą, yra įpareigojamas atlyginti priteistą žalą, tačiau dar iki teismo sprendimo įsiteisėjimo ir priverstinio vykdymo pradžios momento, perleidžia savo turtą trečiajam asmeniui už kainą žymiai mažesnę nei vidutinė rinkos kaina, taip sumažindamas savo turto, į kurį gali būti nukreiptas išieškojimas, masę. Būtent tokiu būdu skolininkas pažeidžia kreditoriaus teises, nes jis netenka galimybės reikalauti, kad skolos išieškojimas būtų nukreiptas į perleistą turtą[45].

Tačiau pabrėžtina, kad skolininko nemokumas neturi būti aiškinamas taikant analogiją su Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatyme[46] (toliau tekste – LR ĮBĮ) įtvirtinta nemokumo sąvoka, nes *actio Pauliana* atveju bet koks sumažėjęs skolininko mokumas, dėl kurio skolininkas negali patenkinti kreditoriaus reikalavimo, laikytinas kreditoriaus teisių pažeidimu, o bankroto atveju nemokumo sąvoka yra skirta kitiems tikslams, todėl negali būti taikoma specialių kreditoriaus interesų gynybos būdų atveju[47].

Kadangi šiuo metu Lietuvos teisėje fizinių asmenų bankroto institutas neegzistuoja, be abejo, skolininko – fizinio asmens nemokumas taipogi neturi būti siejamas su LR ĮBĮ minimu juridinių

---

[43] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T.1. P. 108.
[44] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *519-oji DNSB v. L.Rožkova, V. Zuikova, R. Vižinytė, Vilniaus m. 26-asis notarų biuras*, Nr. 3K-3-426/2004, kat. 31.4.; 31.5.; 31.6.1.
[45] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje *V. Tervydis v. O. Jarušaitienė, E. Jarušaitis, K. Jarušaitytė, D. Požerskienė*, Nr. 3K-3-236/2002, kat. 15.2.2.7.; 40.6.
[46] Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (2004-11-02 aktuali redakcija) // www.lrs.lt
[47] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Automašinų verslo centras“ v. UAB „Baltijos realizacijos centras“, UAB „Edisa“* , Nr. 3K-3-473/2004, kat. 31.6.1.; 16.3.1.2.

asmenų nemokumu. Manytina, jog tokiu atveju nemokumas turėtų būti suvokiamas plačiai, kaip bet koks skolininko – fizinio asmens nesugebėjimas padengti savo skolų.

Sandoris taip pat pažeidžia kreditoriaus teises, jei skolininkas, būdamas nemokus, suteikia pirmenybę kitam kreditoriui. Tokio pažeidimo pavyzdžiu gali būti situacija, kai skolininkas – nemoki įmonė, atsiskaito su kreditoriumi už pigiau nei rinkos vertė parduodamą turtą įskaitant tarpusavio reikalavimus, ir tik nedidelę dalį parduodamo turto vertės padengiant grynais pinigais. Tokia situacija akivaizdžiai parodo, kad skolininkas suteikia pirmenybę vienam iš kreditorių, taip pažeisdamas kitų kreditorių teises[48].

Nemokus skolininkas, atsiskaitydamas su kreditoriais, turi laikytis tam tikros atsiskaitymo eiliškumo tvarkos. Tokia skolininko pareiga yra pripažinta ir teismų praktikoje[49]. Vertinant, ar pirmenybės suteikimas kitam kreditoriui pažeidė kreditoriaus, reiškiančio *actio Pauliana*, interesus ir teises, vien nustatytos atsiskaitymo tvarkos pažeidimo konstatavimo neužtenka, nes visuomet reikia atsižvelgti į konkrečias bylos aplinkybes[50].

Kreditoriaus teisės taip pat gali būti pažeistos skolininko sudarytais sandoriais, kurie, nors ir nesukėlė bendro skolininko nemokumo, bet sumažino turto, kuriuo buvo užtikrinta kreditoriaus reikalavimo teisė, vertę. Vertinant, ar turto vertė sumažėjo, reikia vertinti ne tik turto piniginę išraišką, bet ir realų skolininko turtą iki sandorio ir po jo, turto likvidumą ir pan[51].

Bankrutuojančios įmonės atveju, visų jos kreditorių teisės yra pažeidžiamos, jei įmonė sudaro sandorius, pažeisdama savo pačios interesus. Kadangi privačių juridinių asmenų pagrindinis tikslas yra pelno siekimas, tai įmonės turto perleidimas už aiškiai mažesnę kainą, nei turto rinkos vertė, yra sandoris, prieštaraujantis juridinio asmens veiklos tikslams bei bendrovės įstatams, todėl toks sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu bei pažeidžiančiu kreditorių teises[52].

Pastebėtina, kad ir kitų šalių, pavyzdžiui, Nyderlandų teisėje, yra numatyta tokia *actio Pauliana* taikymo sąlyga kaip kreditoriaus teisių pažeidimas. Nyderlandų Civilinio kodekso Trečios knygos 45 str. 1 d., apibrėždama kreditoriaus teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, nurodo,

---

[48] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Kurier Wilenski“administratorius v. UAB „Kurier Wilenski“, UAB „Klion“*, Nr. 3K-3-608/2002, kat. 15.2.1.1.; 15.2.2.1.

[49] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Panevėžio maistas“v. AB Lietuvos žemės ūkio bankas*, Nr. 3K-3-304/2001, kat. 31.6.

[50] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *V. Andreičiuk v. R .Stundžienė, J. Cholodova, Z. Girdauskienė*, Nr. 3K-3-221/2002, kat. 31.6.1.

[51] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 9-10.

[52] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *BAB „Statūna“ v. UAB „Parama“, UAB „Deklitas“, J. Stanelis, J. Žiaukaitė, P. Rugys, D. Rugienė, P. Rugio IĮ „Broliai juodvarniai“* , Nr. 3K-3-263/2004, kat. 21.2.2.1.; 15.2.1.1.; 15.2.2.1.; 31.6.1.

jog bet kuris skolininko sandoris, kuris buvo sudarytas skolininkui žinant ar turint žinoti, jog tai pakenks vienam ar daugiau jo kreditorių, gali būti pripažintas negaliojančiu[53].

Apibendrinant, galima teigti, kad skolininkas gali įvairiais būdais pažeisti kreditoriaus interesus, todėl sudarydamas sandorius, skolininkas privalo atsižvelgti į kreditoriaus teises ir teisėtus interesus, stengdamasis savo sandoriais nepažeisti jo teisių ir interesų.

2.1.3. Skolininko pareigos sudaryti sandorį nebuvimas

Vienas iš pagrindinių tiek civilinės, tiek bendrųjų teisės principų yra laikomas sutarties laisvės principas, kuris teisės doktrinoje dar vadinamas šalių autonomijos principu, tiesiogiai atspindinčiu valios doktriną. Valios doktrina aiškina, kad sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų valios sutapimas, todėl, jei šalis yra verčiama sudaryti sutartį, sutarties laisvės principas yra pažeidžiamas. Sutarties laisvės principo formavimosi laikotarpiu – XVIII-XIX a., asmenų valios laisvumas buvo absoliutizuojamas, tačiau ilgainiui tapo aišku, kad absoliuti sutarties laisvė yra negalima. Jau XIX a. pabaigoje - XX a. pradžioje sutarties laisvę buvo pradėta riboti, nustatant šios laisvės ribas sutarties turinio ir formos, subjektų sudarančių sutartį bei pareigos sudaryti sutartį aspektais[54].

Lietuvos Respublikos CK 6.156 str. detalizuoja sutarties laisvės principą, be kurio rinkos ekonomika būtų sunkiai įsivaizduojama. Sutarties laisvė apima:

1. Laisvę sudaryti ar nesudaryti sutarties;
2. Laisvę pasirinkti asmenį, su kuriuo sudaroma sutartis;
3. Laisvę savarankiškai nustatyti sudaromos sutarties turinį ir formą;
4. Laisvę sudaryti tokias sutartis, kurios nėra reglamentuotos CK;

Visi šie sudėtiniai sutarties laisvės elementai yra ribojami imperatyvių įstatymo normų, geros moralės, viešosios tvarkos nuostatų bei protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijų. Ir nors negalima versti asmens sudaryti sutartį prieš jo valią, tačiau vis dėlto yra galimos tam tikros išimtys iš šio draudimo[55].

---

[53] The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005-10-20).
[54] Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamieji klausimai. Vilnius: Justitia, 1996. P. 34-37.
[55] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T.1. P. 194-196.

Pirmiausia, pareigą sudaryti sutartį gali nustatyti įstatymas (pvz., viešosios sutartys), ir jei šalis tokios pareigos nevykdo, tai suinteresuotas asmuo gali kreiptis į teismą su reikalavimu teismo tvarka nustatyti prievolinius santykius[56]. Prof. V. Mikelėnas nurodo tokius viešųjų sutarčių, kurios uždeda pareigą sudaryti sutartį, pavyzdžius – įmonės monopolininkės negali atsisakyti sudaryti sutartis, jei toks atsisakymas ribotų sąžiningą konkurenciją, įmonėms, teikiančioms viešas, gyvybiškai svarbias paslaugas (transporto, vandens, elektros, dujų tiekimo ir pan.) taip pat draudžiama atsisakyti sudaryti sutartis[57].

Antrasis pagrindas atsirasti pareigai sudaryti sandorį yra teismo sprendimas. Taipogi ir pats asmuo gali įsipareigoti sudaryti konkrečią sutartį, pavyzdžiui, sudarant preliminariąją sutartį, tokiu atveju pareiga sudaryti sandorį kyla iš asmens savanoriško įsipareigojimo[58].

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas privalėjimą sudaryti sandorį taip pat traktuoja kaip vieną iš imperatyvų, ribojančių sutarčių sudarymo laisvę. Tokios būtinybės sudaryti sandorį pavyzdžiais gali būti ikisutartiniai susitarimai, viešas konkursas ir kiti iš įstatymų ar kitų pagrindų atsirandantys imperatyvai[59].

Taikant *actio Pauliana* institutą, kreditoriaus ginčijamas sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu tik tuo atveju, jei skolininkas tokio sandorio sudaryti neprivalėjo. Skolininkas gali privalėti sudaryti sandorį, remiantis anksčiau aptartais pagrindais, t.y. pareiga gali kilti iš įstatymo, teismo sprendimo ar savanoriško asmens įsipareigojimo. Aiškinant šią *actio Pauliana* taikymo sąlygą, vienoje kasacinėje byloje[60] įstatymo nustatytos pareigos vaikams išlaikyti savo tėvus vykdymas dovanojant turtą, teismo buvo interpretuotas kaip nulemtas laisvo šalių apsisprendimo, o ne būtinumo, todėl teismas priteisė išlaikymą kasmėnesine suma, o dovanojimo sutartis nebuvo vertinama kaip sudaryta privalomai.

Galima daryti išvadą, kad tam, jog egzistuotų būtinybė sudaryti sandorį, neužtenka vien įstatyme įtvirtintos asmens pareigos elgtis tam tikru būdu. Pareigai įvykdyti visuomet turi būti pasirenkamas toks sandoris, kuris leistų įvykdyti įstatyminę pareigą, bet tuo pačiu kuo mažiau kenktų asmens kreditorių teisėms ir teisėtiems interesams.

---

[56] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T. 1. P. 194-196.
[57] Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamieji klausimai. Vilnius. Justitia, 1996. P. 35
[58] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T. 1. P. 194-196.
[59] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje *V. Babarskis v. G. Boguševičius*, *E. Boguševičienė,* Nr. 3K-3-425/2002, kat. 42.
[60] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus apskrities VMI v. N. Rozovskis, T. Rozovskis,* Nr. 3K-3-1253/2001, kat. 31.6.1.

D. Augaitė analizuodama Nyderlandų Aukščiausiojo Teismo praktiką, mini, kad teismas priėjo išvados, kad *actio Pauliana* galima ginčyti sandorius, sudarytus ne tik paties skolininko, bet ir kitų asmenų, jei sudaryti sandorių pastarasis neturėjo teisinės prievolės ir tokiais sandoriais buvo pažeistos kitų skolininko kreditorių teisės. Pavyzdžiu gali būti įskaitymo sandoriai, kuriuos sudaro skolininko kreditorius, o ne pats skolininkas[61].

Pabrėžtina, kad ir Lietuvos teismų praktika pripažįsta, jog Pauliano ieškiniu gali būti ginčijami ne tik tiesiogiai nesąžiningo skolininko, bet ir kitų kreditorių sudaryti sandoriai, jei jie pažeidžia skolininko kreditorių interesus. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje *AB „Panevėžio maistas“ v. AB Lietuvos žemės ūkio bankas* sandoris, sudarytas skolininko kreditoriaus, kuriuo iš skolininko sąskaitos be jo sutikimo buvo nurašyta tam tikra pinigų suma, buvo pripažintas negaliojančiu[62].

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad skolininko pareiga sudaryti sandorį gali kilti iš įstatymo, ikisutartinių santykių, teismo sprendimų, pačio skolininko vienašalių įsipareigojimų ar kitokių įstatymo imperatyvų. Tačiau skolininkas tokios pareigos įvykdymui visuomet turi pasirinkti tokius sandorius, kurie leistų įvykdyti įstatyminę ar kitu pagrindu atsiradusią pareigą, bet tuo pačiu kuo mažiau kenktų skolininko kreditorių teisėms ir teisėtiems interesams.

2.1.4. Skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumas

Sąžiningumas (*bona fides*) – tai vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijų. Objektyviuoju požiūriu sąžiningumas suprantamas, kaip žmogaus elgesys, atitinkantis protingumo ir teisingumo principų reikalavimus, t.y. rūpestingas ir atidus elgesys, toks, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias* (lot. - „rūpestinga šeimos galva“). Subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje, atsižvelgiant į asmens amžių, išsimokslinimą, patirtį, faktines bylos aplinkybes, kitaip tariant, tai faktinis sąžiningumas. Pabrėžtina, kad, siekiant nustatyti, ar asmuo yra sąžiningas, būtina taikyti abu kriterijus – tiek objektyvųjį, tiek subjektyvųjį[63].

[61] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 8.
[62] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Panevėžio maistas“ v. AB Lietuvos žemės ūkio bankas,* Nr. 3K-3-304/2001, kat. 31.6.
[63] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2001. P. 77.

Taigi asmens sąžiningumas teisėje yra vertinamas pagal tai, ar asmuo ką nors žinojo arba turėjo žinoti. Kaip teisingai pastebi A. Norkūnas, vienu atveju įstatymas reikalauja, kad asmuo žinotų apie tam tikras aplinkybes, kitu atveju – asmuo neturi tam tikrų aplinkybių žinoti. Žinojimas suprantamas kaip asmens turėjimas tam tikrų duomenų, o "turėjimas žinoti" aiškinamas kaip asmens pareiga veikti aktyviai, nustatyta pareiga pasidomėti, todėl nepagrįstas neveikimas vertinamas kaip nesąžiningas elgesys[64].

Skolininko bei trečiojo asmens, t.y. kitos sandorio šalies, nesąžiningumas, t.y. tai, kad skolininkas ir tretysis asmuo žinojo ar turėjo žinoti, jog jų sudaromas sandoris pažeidžia vieno ar kelių skolininko kreditorių teises, yra būtina *actio Pauliana* taikymo sąlyga. D. Augaitė pažymi, kad šiuo atveju nėra reikalaujama, kad skolininko ar trečiojo asmens žinojimas būtų nukreiptas į konkretų kreditorių ar būtent į tą, kuris reiškia Pauliaus ieškinį. Tiesiog užtenka, kad ginčijamo sandorio šalių kaltė pasireikštų neatsargia kaltės forma, kai skolininkas ar turto įgijėjas žino ar turi žinoti, kad toks sudaromas sandoris gali sukelti ar sustiprinti skolininko nemokumą[65].

Civilinėje teisėje galioja bendra sąžiningumo prezumpcija (CK 4.26 str. 2 d.), kuria remiantis asmuo yra laikomas sąžiningu, kol neįrodyta priešingai. CK 6.67 str. įtvirtina priešingą – nesąžiningumo, prezumpciją, kur įvardijami atvejai, kai skolininko nesąžiningumas yra preziumuojamas. Pažymėtina, kad ši prezumpcija yra nustatyta kreditoriaus interesus pažeidžiantį sandorį sudariusioms šalims, t.y. nuostatos, įvardytos CK 6.67 str., negali būti taikomos kitiems asmenims kaip jų nesąžiningumo išankstinė nuostata. Ne sandorio šalims CK 6.67 str. numatytos aplinkybės gali būti taikomos kaip sąžiningumo vertinimo matas, tačiau ne kaip išankstinis teisinis vertinimas, kuris lemia įrodinėjimo naštos paskirstymą. Įtvirtinta nesąžiningumo prezumpcija reikšminga, tik kaip įstatymo leidėjo pozicija dėl asmens nesąžiningų veiksmų, sudarant kai kuriuos sandorius[66]. Tokios pozicijos, kad tolesniems nei ginčijamas sandoris sandoriams nesąžiningumo prezumpcija yra netaikoma, laikosi ir teismų praktika[67].

Taikant *actio Pauliana,* kreditoriui tenka pareiga įrodinėti visas taikymo sąlygas, tačiau skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumas yra preziumuojamas, todėl įrodinėjimo našta, kad sandoris sudarytas nesiekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriumi, tenka skolininkui. Tačiau teismų praktikoje yra pasitaikę klaidų, susijusių su netinkamu nesąžiningumo prezumpcijos taikymu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad vien skolininko kreditoriaus interesų pažeidimas

[64] Norkūnas A. Sąžiningumo principo įgyvendinimas // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42 (34). P. 8-10.
[65] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 11.
[66] Norkūnas A. Sąžiningumo principo įgyvendinimas // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42 (34). P. 7.
[67] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje *Bankrutuojanti AB „Litimpeks bankas" v. UAB „Pajūrio paslaptys",* Nr. 3K-3-710/2002, kat. 31.6.1.

nėra pagrindas sutarties šalių nesąžiningumo prezumpcijai taikyti, turi būti nustatyta dar bent viena aplinkybė, numatyta CK 6.67 str. 1-8 punktuose[68].

CK 6.67 str. įtvirtintas atvejų, kai preziumuojama, kad kreditoriaus interesus pažeidusios šalys buvo nesąžiningos, sąrašas yra baigtinis, todėl, sandorio šalių veiksmams nepatenkant į šiuos atvejus, šios šalys yra laikytinos sąžiningomis ir nesąžiningumo faktą turi įrodyti sandorius ginčijantis kreditorius[69].

CK 6.67 str. numatytus atvejus sąlygiškai galima suskirstyti į tris grupes :

1. Atvejai, kai trečiasis asmuo tiesiogiai ar netiesiogiai yra suinteresuotas palaikyti sudarantį sandorį skolininką (CK 6.67 str. 1, 2, 3, 6, 7, 8 punktai, kai skolininkas ir trečiasis asmuo yra glaudžiai susiję giminystės ar kitokiais santykiais, pvz., patronuojančios ir dukterinės bendrovės santykiais);
2. Privilegijų ir pirmumo teisės teikimas kitam kreditoriui (CK 6.67 str. 5 p., kai sandoris sudarytas dėl skolos, kurios mokėjimo terminas dar nėra suėjęs, mokėjimo);
3. Skolininkui aiškiai nenaudingi sandoriai (CK 6.67 str. 4 p., kai skolininko turimo atlikti sandorio įvykdymo vertė žymiai viršija kitos šalies pateiktą įvykdymą, t.y. yra aiški priešpriešinių pareigų disproporcija)[70].

Atkreiptinas dėmesys, kad nustatant ginčijamo sandorio šalių nesąžiningumą, sandorio turinys konkrečiu atveju gali skirtis, nes tai priklauso nuo to, kokie sandoriai yra sudaromi ir kokiomis aplinkybėmis asmenys veikia.

Vertėtų atkreipti dėmesį į Nyderlandų Civilinio kodekso Trečios knygos 46 str., įtvirtinantį nesąžiningumo prezumpciją, tačiau apimančią žymiai platesnį santykių ratą. Nors išvardyti atvejai, kuomet skolininkas preziumuojamas buvęs nesąžiningu, yra panašūs į CK įtvirtintą sąrašą, tačiau Nyderlandų Civilinis kodeksas išplečia šios prezumpcijos taikymą, nurodydamas, kad „sutuoktiniu“ yra laikomas ne tik „registruotas partneris“, bet ir kitas „gyvenimo draugas, partneris“, tuo pačiu ir tokio „sutuoktinio“ giminės bei vaikai (įvaikiai). Be to, skolininkas laikomas nesąžiningu ne tik tais atvejais, kai sumoka skolą, kurios terminas dar nėra suėjęs, bet ir tuomet, kai skolininkas užtikrina prievolę, kai tokio užtikrinimo nėra reikalaujama. Ši nesąžiningumo prezumpcija Nyderlanduose yra taikoma ne tik dvišaliams, bet ir vienašaliams sandoriams ginčyti, tačiau, kaip ir Lietuvoje, įtvirtintų atvejų sąrašas yra baigtinis. Nyderlandų Civiliniame kodekse įtvirtintos nesąžiningumo

[68] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 24 d. nutartis civilinėje byloje *A. Rakauskas v. A. Šinkūnas, E. Pukėnas,* Nr. 3K-3-926/2002, kat. 31.6.1.
[69] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje *Bankrutuojanti AB „Litimpeks bankas“ v. UAB „Pajūrio paslaptys“,* Nr. 3K-3-710/2002, kat. 31.6.1.
[70] Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2004. P. 56.

prezumpcijos ypatybė yra ta, kad kreditorius šia prezumpcija gali pasinaudoti tik tuo atveju, kai ieškinys buvo pareikštas per vienerius metus nuo sandorio sudarymo momento, bei kai skolininkas neturėjo teisinės pareigos sudaryti tokį sandorį. Tokia nuostata skatina kreditorių kuo greičiau ginti savo pažeistas teises[71].

Neatlygintinių sandorių ginčijimo atvejais, Nyderlandų Civilinio kodekso Trečios knygos 47 str. numato atskirą skolininko nesąžiningumo prezumpciją, teigiančią, jog neatlygintinių sandorių, kuriais pažeistos kreditorių teisės ir kuriuos skolininkas sudarė per vienerius metus iki ieškinio dėl sandorio negaliojimo pareiškimo momento, atvejais, galioja prezumpcija, kad skolininkas žinojo ar turėjo žinoti, jog tokiu sandoriu yra pažeidžiami vieno ar kelių kreditorių teisės ir interesai. Ši prezumpcija apriboja sąžiningo įgijėjo galimybes apsiginti nuo kreditoriaus ieškinio pagal Nyderlandų Civilinio kodekso 45 str. 3 d[72].

Apibendrinant, galima teigti, jog CK 6.67 straipsnis įtvirtina nesąžiningumo prezumpciją, kuri gali būti taikoma tiek skolininko, tiek trečiųjų asmenų atžvilgiu. Tokios prezumpcijos tikslas yra palengvinti besikreipiančio į teismą kreditoriaus įrodinėjimo pareigą, kadangi ieškovui ir taip tenka pareiga įrodyti gan nemažai aplinkybių. CK 6.67 str. įtvirtintas skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumo atvejų sąrašas yra baigtinis, todėl, sandorio šalių veiksmams nepatenkant į šiuos atvejus, sandorio šalys yra laikytinos sąžiningomis, o nesąžiningumo faktą turi įrodyti sandorius ginčijantis kreditorius.

2.1.5. Ieškinio senatis *actio Pauliana* atveju

CK 6.66 str. 3 d. nustato sutrumpintą vienerių metų ieškinio senaties terminą Pauliano ieškiniui pareikšti, kuris skaičiuojamas nuo tos dienos, kai kreditorius sužinojo ar turėjo sužinoti apie jo teisės pažeidimą. Taigi būtina *actio Pauliana* taikymo sąlyga yra tokio ieškinio pareiškimas per vienerių metų terminą.

Lietuvos Respublikos 2000 m. liepos 18 d. CK patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatyme 42 str. 1 d. nustatyta, kad CK 6.66 – 6.67 str. normos dėl kreditoriaus teisės ginčyti skolininko sudarytus sandorius (*actio Pauliana*) ir nesąžiningumo prezumpcijos taikomos ir

[71] The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005-10-20).
[72] Ibid.

ginčijant sandorius, sudarytus iki 2000 m. CK įsigaliojimo, jeigu nepasibaigę ieškinio senaties terminai, nustatyti ieškiniui pareikšti[73].

Siekiant tinkamai taikyti vienerių metų ieškinio senaties terminą Pauliaus ieškiniui pareikšti, būtina tinkamai nustatyti šio termino eigos pradžią. Pagal CK 1.127 str. 1 d. įtvirtintą bendrąją ieškinio senaties eigos skaičiavimo taisyklę, termino eiga prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, t.y. nuo tos dienos, kai asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Taigi ieškinio senaties eigos pradžia priklauso nuo subjektyvaus pobūdžio kriterijaus, t.y. kai asmuo faktiškai suvokia ar turi suvokti, kad jo teisės yra pažeistos. Kaip pažymi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sprendžiant, kada apie pažeistą teisę turėjo sužinoti apdairus ir rūpestingas asmuo, būtina nustatyti teisės pažeidimo pobūdį bei momentą, nuo kurio bet koks vidutinis apdairiai ir rūpestingai besielgiantis asmuo analogiškoje situacijoje turėjo išsiaiškinti, jog jo teisė yra pažeista. Reikia atsižvelgti į teisės pažeidimo nustatymo sudėtingumą, atsakovo asmenines savybes, jo veiksmų ar neveikimo įtaką ieškovo subjektyviam susiklosčiusios situacijos vertinimui bei kitas turinčias reikšmės aplinkybes[74]. Tačiau reikia nepamiršti, kad CK 6.66 str. vienerių metų ieškinio senaties termino eigos pradžią sieja ne tik su subjektyviu kriterijumi, bet ir su objektyviu kriterijumi, t.y. kreditoriaus turėjimu sužinoti apie savo teisių pažeidimą.

Vienerių metų ieškinio senaties terminas *actio Pauliana* pareikšti yra numatytas ir Nyderlanduose[75].

Apibendrinant, galima pastebėti, kad, siekiant užtikrinti susiklosčiusių teisinių santykių stabilumą, sutrumpintas ieškinio senaties terminas yra nustatytas ne tik Lietuvoje, bet ir Nyderlanduose. Pabrėžtina, jog CK 6.66 – 6.67 straipsniai taikomi ir ginčijant sandorius sudarytus iki 2000 m. CK įsigaliojimo, jeigu nėra pasibaigę ieškinio senaties terminai, nustatyti ieškiniui pareikšti. *Actio Pauliana* atveju ieškinio senaties termino eigos pradžios momentas yra nustatomas pagal bendrąsias ieškinio senaties termino taikymo taisykles, įtvirtintas CK 1.124 – 1.135 str.

[73] LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1864.
[74] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 39 „Dėl ieškinio senatį reglamentuojančių įstatymų normų taikymo teismų praktikoje“// www.lat.litlex.lt
[75] The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005-10-20).

2.2. Restitucijos ypatumai, taikant *actio Pauliana*

Restitucijos terminas vartojamas pripažintų negaliojančiais sandorių pasekmėms apibūdinti, taip pat tais atvejais, kai asmuo privalo grąžinti kitam asmeniui turtą, kurį jis gavo neteisėtai ar per klaidą, arba dėl to, kad prievolės negalima įvykdyti dėl nenugalimos jėgos (CK 1.80 str. 2 d., 6.145 str. 1 d.). Reikalauti restitucijos gali ir sutarties šalis sutarties nutraukimo atveju, jei ji tuo pat metu grąžina kitai šaliai visa tai, ką buvo iš jos gavusi. Dėl restitucijos prigimties yra keletas nuomonių, kurių pirmoji teigia, kad restitucija yra savarankiška ir netapati nei vindikaciniam, nei kondikciniam ieškiniams. Antrosios nuomonės šalininkai nelaiko restitucijos savarankiška, bet mano, kad restitucija kaip tam tikras tikslas gali būti pasiekiamas, pareiškus vindikacinį, kondikcinį ieškinį arba ieškinį dėl žalos atlyginimo. Pabrėžtina, kad Lietuvos teisinėje sistemoje restitucija laikoma savarankišku prievoliniu teisiniu pažeistų teisių gynimo būdu, reglamentuotu specialiomis prievolinės teisės normomis, numatant galimybę šiems teisiniams santykiams subsidiariai taikyti nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo nuostatas[76].

Teismų praktikoje ne kartą buvo atkreiptas dėmesys į restitucijos ir vindikacijos santykį, teigiant, kad „nagrinėjant bylas, susijusias su sandorių pripažinimu negaliojančiais, svarbu nustatyti prievolių teisės ir daiktinės teisės santykį. [...] Restitucija gali ir turi būti taikoma atsižvelgiant į daiktinės teisės nuostatas, nes asmuo, įgijęs daiktą pagal sandorį, taip pat tampa jo savininku. Taigi restitucija yra daikto išreikalavimas iš vieno asmens ir jo perdavimas kitam asmeniui, o tai reiškia, kad ji galima tik tais atvejais, kai tą leidžia daiktinė teisė. [...] Antra vertus, restitucija, kaip prievolinis teisinis pažeistos teisės gynimo būdas, yra galimas tik tada, jeigu šalis sieja prievoliniai teisiniai santykiai. Jei šalių prievoliniai teisiniai santykiai nesieja, tai restitucijos klausimas apskritai negali kilti, o [...] savininko teisės tokiais atvejais ginamos daiktiniais teisiniais, o ne prievoliniais teisiniais pažeistos teisės gynimo būdais“[77].

Pastebėtina, kad Lietuvos teisė nepripažįsta daiktinių ir prievolinių (asmeninių) ieškinių konkurencijos, todėl savininkas neturi galimybės rinktis, kokį ieškinį pareikšti. Kai asmenis sieja

[76] Dambrauskaitė A. Restitucijos taikymo sandorių pripažinimo negaliojančiais bylose problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 80-87.
[77] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. Kitova v. A. Kitova, D. Maknevičiūtė, S. Ščelkunovas, G. Karalius, Kauno m. 7-ojo notaro biuro notarė J. Valevičienė*, etc., Nr. 3K-3-1096, kat. 42.

prievoliniai teisiniai santykiai, pažeista nuosavybės teisė turi būti ginama ne daiktinių, o prievolinių teisinių santykių gynimo būdais[78].

Actio Pauliana taikymo ypatybė, skirianti ši institutą nuo kitų sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų, yra numatyta CK 6.66 str. 4 d., t.y. „sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisines pasekmes tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti“. Taigi pagal kreditoriaus ieškinį skolininko sudarytą sandorį pripažinus negaliojančiu, išieškojimas pagal kreditoriaus reikalavimą yra nukreipiamas į perduotą pagal tą sandorį turtą ar jo vertę tiek, kiek būtina kreditoriaus reikalavimams patenkinti. Tokią nuostatą lemia *actio Pauliana* kompensacinis pobūdis, nes šio ieškinio pagrindinis tikslas nėra sandorio pripažinimas negaliojančiu, tai tik priemonė atkurti skolininko pažeistą mokumą ir sugrąžinti jį į ankstesnę turtinę padėtį[79].

Teismų praktikoje taipogi yra pripažįstama, kad, kadangi Pauliano ieškiniu kreditorius siekia apginti savo interesus, todėl pripažinus sandorį negaliojančiu, restitucijos taikymas turi ypatumų, t.y. turtas grąžinamas ne skolininkui, bet skiriamas Pauliano ieškinį pareiškusio kreditoriaus reikalavimui patenkinti, o trečiojo asmens nesąžiningumas gali būti pagrindas netaikyti jo atžvilgiu restitucijos, jei dėl to kita sandorio šalis nepagrįstai nepraturtės[80].

Teismas, kiekvienąkart taikydamas restituciją, privalo aiškintis restitucijos taikymui svarbias aplinkybes, t.y. ar ginčijamas turtas yra išlikęs, ar turtas nėra pagerintas, ar išvis galima taikyti restituciją natūra. Pagal CK 6.146 str. restitucija atliekama natūra, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra neįmanoma arba sukeltų didelių nepatogumų šalims, tuomet restitucija atliekama sumokant ekvivalentą pinigais. CK 6.222 str. 1 d. numato, jog tais atvejais, kuomet turto grąžinimas natūra yra neįmanomas arba šalims nepriimtinas dėl sutarties dalyko pasikeitimo, atlyginama pagal to, kas buvo gauta, vertę pinigais, jei toks atlyginimas neprieštarauja protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijams. Todėl teismas, spręsdamas restitucijos taikymo klausimą, privalo nustatyti aplinkybes, susijusias su grąžintino natūra daikto būkle, galimybe tą daiktą grąžinti buvusiam savininkui bei trečiojo asmens sąžiningumą[81].

Kyla klausimas, ką konkrečiai reiškia teismų praktikos suformuluota frazė, kad turtas grąžinamas ne skolininkui, bet skiriamas ieškinį pareiškusio kreditoriaus reikalavimams patenkinti.

---

[78] Mikelėnas V. Vindikacija ir jos taikymas // Justitia. 2005, Nr. 1 (55). P. 3.
[79] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 54.
[80] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje *N. Mažukėlienė v. G. Ivaškevičienė, R. Ivaškevičiūtė, V. Piatnica*, Nr. 3K-3-940/2003, kat. 31.6.1.; 45.9.1.; 40.13.
[81] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *BAB „Rameksta“ v. V.J.Kirchovienė,* Nr. 3K-3-573/2005, kat. 35.6.1., 41., 114.5., 114.12.

Ar tai, kad turtas yra priteisiamas ir perduodamas tiesiogiai kreditoriui? Ar tai, kad, nors formaliai turtas grąžinamas skolininko nuosavybėn, tačiau teismo sprendimu patenkinus kreditoriaus reikalavimą nurodoma, kad išieškoma bus konkrečiai iš grąžinto turto? Ar tai, kad turtas iškart perduodamas priverstiniam vykdymui? Ar tai, kad turtas lieka pas tretyjį asmenį, o kreditorius nukreipia išieškojimą į tą turtą? Manytina, kad logiškiausia būtų, jei kreditorius, kurio reikalavimą teismas patenkina, gavęs vykdomąjį dokumentą, išieškojimą nukreiptų į skolininko turtą, esantį pas trečiąjį asmenį.

Nyderlandų Civilinio kodekso Trečios knygos 45 str. 4 ir 5 d. aiškiau apibūdina šio instituto specifiką, nurodant, kad kreditorius, ginčijantis skolininko sudarytą sandorį, pripažįsta negaliojančiu tokį sandorį tik savo atžvilgiu ir tik tokia apimtimi, kiek reikia kreditoriniam reikalavimui patenkinti. O trečiojo asmens pagal ginčijamą sandorį įgyta nuosavybės teisė nebus įtakojama tokio sandorio pripažinimo negaliojančiu[82].

Taigi galima teigti, kad *actio Pauliana* atveju, sandoris yra pripažįstamas negaliojančiu tarsi butaforiškai, kadangi santykiai, susiklostę tarp skolininko ir trečiojo asmens tebesitęsia, nes skolininkas negali pasinaudoti sandorio anuliavimo faktu, kad atsidurtų palankesnėje padėtyje nei kita sandorio šalis. Todėl tiek skolininkui, tiek trečiajam asmeniui, privalančiam grąžinti iš skolininko įgytą turtą, sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisines pasekmes tik tiek, kiek reikalinga kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti. Taigi anuliavus tokį sandorį, pirmiausia, patenkinami ieškovo kreditoriniai reikalavimai, likęs turtas grąžinamas skolininkui, o kita sandorio šalis įgyja reikalavimo teisę į skolininką[83].

Skolininkas atsiduria tarsi palankesnėje jam padėtyje, kadangi trečiasis asmuo privalo grąžinti jam visą turtą, likusį po kreditorinio reikalavimo patenkinimo. Ir nors trečiasis asmuo šioje situacijoje skolininko atžvilgiu yra ir skolininkas, ir kreditorius, tačiau įskaityti savo reikalavimo į grąžintiną turtą jis negali, kadangi taip gali būti pažeistos kitų skolininko kreditorių teisės. Grąžinus skolininkui turtą, trečiasis asmuo stoja į bendrą kreditorių eilę, ir jo reikalavimas bus tenkinamas bendra tvarka pagal prievolės įvykdymo terminą. Laikytina, kad trečiasis asmuo skolininko kreditoriumi tampa nuo anuliuoto sandorio sudarymo momento[84].

Pabrėžtina, kad visais dvišalių atlygintinų sandorių pripažinimo negaliojančiais atvejais, restitucija galima tik tuomet, kai tiek skolininkas, tiek kita sandorio šalis buvo nesąžiningi. Tokiais atvejais skolininko ir trečiojo asmens atsakomybė kreditoriaus atžvilgiu yra solidari, kadangi

[82] The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005-10-20).
[83] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 13.
[84] Ten pat, P.14.

kreditoriaus interesai yra pažeisti nesąžiningų subjektų bendrais veiksmais, nukreiptais prieš kreditorių. Ir jei trečiasis asmuo iš skolininko įgytą turtą yra perleidęs sąžiningam kitam trečiajam asmeniui, tai kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko ir kitos nesąžiningos sandorio šalies solidariai atlyginti turto vertę pinigais[85].

Kaip teisingai nurodo D. Augaitė, trečiasis asmuo gali apsisaugoti nuo turto grąžinimo skolininkui dviem būdais:

- Teismas, remdamasis CK 1.96 str. bei 6.226 str., gali pripažinti negaliojančia tik sandorio dalį, tais atvejais, kai sandorio dalykas yra dalus bei atsižvelgiant į tai, ar sandoris būtų buvęs sudarytas ir neįtraukiant negaliojančios jo dalies.
- Trečiasis asmuo gali patenkinti kreditoriaus reikalavimą už skolininką remiantis CK 6.51 str. 1 d., bei perimti kreditoriaus teises skolininko atžvilgiu[86].

Šie *actio Pauliana* restitucijos taikymo ypatumai turi išimčių, kurios yra taikomos bankroto bylų atveju. Kai skolininkui yra iškelta bankroto byla, tuomet pagal *actio Pauliana* išieškotas skolininko turtas yra įskaitomas į bendrą skolininko turtą ir naudojamas visų kreditorių reikalavimams tenkinti[87].

Be to, būtent dėl aptartų restitucijos taikymo ypatumų *actio Pauliana* atvejais kyla praktinė problema – kaip turėtų būti formuluojamas ieškinio reikalavimas bei teismo sprendimo rezoliucinė dalis, nes šiuo metu teismai dažnai apsiriboja tik sandorio pripažinimu negaliojančiu, nesprendžiant restitucijos taikymo ypatybių. Todėl siūlytina, reiškiant *actio Pauliana*, ieškinio reikalavimą formuluoti taip: „vadovaujantis CK 6.66 str., prašau skolininko ir trečiojo asmens sandorį, kuriuo buvo pažeistos kreditoriaus teisės, pripažinti negaliojančiu ir taikyti restituciją, nukreipiant kreditoriaus reikalavimo patenkinimo įvykdymą į skolininkui grąžintiną turtą“. Atitinkamai teismo sprendimo rezoliucinė dalis turėtų būti formuluojama taip: „remiantis CK 6.66 str. ir 1.95 str. pripažinti skolininko ir trečiojo asmens sudarytą sandorį negaliojančiu nuo jo sudarymo momento, taikyti restituciją, nukreipiant kreditoriaus tam tikro dydžio reikalavimo patenkinimo vykdymą į skolininkui grąžintiną turtą, kreditoriui patenkinus savo reikalavimą, likusį turtą grąžinti skolininkui, o trečiajam asmeniui grąžinti tai, ką jis perdavė skolininkui pagal pripažintą negaliojančiu sandorį“.

[85] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje *Bankrutuojanti AB „Litimpeks bankas“ v. UAB „Pajūrio paslaptys“,* Nr. 3K-3-710/2002, kat. 31.6.1.
[86] Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 14.
[87] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T.1. P. 109.

2.3. Sąžiningo įgijėjo interesų gynimas, taikant *actio Pauliana*

Tiek sąžiningų įgijėjų privatus interesas, tiek suinteresuotumas civilinės apyvartos stabilumu ir pastovumu, t.y. viešasis interesas, reikalauja pripažinti ir ginti civilinės apyvartos subjektų sąžiningai įgyjamas daiktines teises. Visiškos vindikacijos taikymas neleidžia atsižvelgti į šį viešąjį interesą, tad tokios vindikacijos taikymas iš esmės pažeistų civilinės apyvartos saugumą ir stabilumą, nes bet kuris asmuo, įgijęs daiktinę teisę, negalėtų būti garantuotas, kad įgyta teisė iš jo nebus atimta. Todėl, siekiant užtikrinti viešąjį interesą, visiškos vindikacijos yra atsisakoma, įvedant ribotos vindikacijos sistemą. Ribota vindikacija reiškia, kad įstatymas daro išimtis, kuomet savininkas negali išreikalauti daikto iš kito asmens valdymo. Todėl yra pagrįstai teigiama, kad ribotos vindikacijos atveju įstatymų leidėjas siekia protingos savininko ir kitų asmenų teisėtų interesų balanso[88].

Įstatymas, garantuodamas savininko teisių gynimą ir nustatydamas nuosavybės teisės gynimo būdus, tuo pačiu atsižvelgia į teisėtus kitų asmenų interesus. Tokia įstatymo nuostata grindžiama konstituciniu asmenų lygiateisiškumo principu, kuris neleidžia absoliutinti vienų asmenų teisių ir interesų, pažeidžiant kitų asmenų teises ir interesus. Šalių teisių ir teisėtų interesų pusiausvyros principas atsispindi CK nuostatose, ginančiose sąžiningo įgijėjo teises ir nustatančiose vindikacijos apribojimus. Sąžiningumas yra fundamentalus privatinės teisės principas, kuriuo grindžiama ir nuosavybės, ir prievolių teisės bei kiti privatinės teisės institutai. Sąžiningo įgijėjo teisių ir teisėtų interesų prioritetinis gynimas, įtvirtintas CK 4.96 str., atitinka Vakarų teisės tradicijai žinomą sąžiningo valdymo gynimo principą, atėjusį dar iš Senovės Romos teisės, leidžiantį apginti ne tik sąžiningo įgijėjo teises, bet ir užtikrinti turtinių santykių stabilumą[89].

Sąžiningo įgijėjo institutas naudojamas ne tik vindikacinių reikalavimų srityje, bet ir sprendžiant sandorių pripažinimo negaliojančiais ir restitucijos taikymo klausimus. Siekiant išspręsti savininko ir sąžiningo įgijėjo interesų konfliktą, įstatymai įtvirtina vindikacijos apribojimus ir taisyklę, pagal kurią daiktas, buvęs pripažinto negaliojančiu sandorio dalyku, negali būti išreikalautas iš jį sąžiningai įgijusio trečiojo asmens. Įstatymuose įtvirtintas sąžiningumo principas ir

[88] Mikelėnas V. Vindikacija ir jos taikymas // Justitia. 2005, Nr. 1 (55). P. 6.
[89] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 1999 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *Alytaus raj. apyl. prokuroras Alytaus pramonės ir prekybos mokyklos interesais v. UAB „Sverida“, Alytaus apskr. viršininko administarcija, A. Kižas, I. Nedzinskienė, R. Stankevičius, R. Balčiūnienė, V. Bučinskienė*, Nr. 3K-122, kat. 6.

sustiprinta sąžiningo įgijėjo apsauga užtikrina turtinių santykių stabilumą ir patikimumą bei skatina civilinę apyvartą[90].

Nors *actio Pauliana* tikslas nėra sandorio pripažinimas negaliojančiu ar daikto išreikalavimas iš svetimo neteisėto valdymo (vindikacija), tačiau skolininko ir trečiojo asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu, pareiškus Pauliano ieškinį, pasėkoje yra taikoma restitucija ir kreditoriaus reikalavimas yra tenkinamas iš grąžintino turto, todėl sąžiningo įgijėjo instituto taikymas yra aktualus.

Pastebėtina, kad ilgą laiką teisminėje praktikoje vyravo nuomonė, kad taikant restituciją sandorių pripažinimo negaliojančiais bylose, sąžiningo įgijėjo apsaugos klausimas neaktualus ir neturi būti svarstomas[91]. Tačiau, įsigaliojus 2000 m. CK, sąžiningo įgijėjo interesų apsauga buvo gerokai sustiprinta.

CK 6.66 str. 2 d. numato, jog dvišalį sandorį pripažinti negaliojančiu galima tik tuo atveju, kai trečiasis asmuo, sudarydamas su skolininku sandorį, buvo nesąžiningas, t.y. žinojo ar turėjo žinoti, kad sandoris pažeidžia skolininko kreditoriaus teises.

Sąžiningu įgijėju yra vadinamas trečiasis asmuo, vindikuojamo turto valdytojas, apie turto perleidėjo teises į perleidžiamą turtą ir tikrąjį jo savininką, kuris realiai nebevaldo šio turto, nežino ir neturi žinoti[92]. CK 4.96 str. įtvirtintos taisyklės gina sąžiningą asmenį, įgijusį turtą. Ši norma numato tokius atvejus, kai savininkas gali išreikalauti daiktą iš trečiojo asmens:

- ✓ kilnojamas daiktas, įgytas pagal atlygintinį sandorį, gali būti išreikalautas tik tais atvejais, kai daiktas buvo pamestas, pagrobtas ar kitaip be savininko valios nustojo būti jo valdomas;
- ✓ nekilnojamas daiktas, įgytas pagal atlygintinį sandorį, gali būti išreikalautas tik, jei tokį daiktą savininkas prarado dėl kitų asmenų padaryto nusikaltimo;
- ✓ tiek kilnojamas, tiek nekilnojamas daiktas, įgytas pagal neatlygintiną sandorį, gali būti išreikalautas, jei asmuo neturėjo teisės to daikto perleisti;

CK 4.96 str. 4 d. numato, kad šios taisyklės netaikomos situacijoms, kai daiktas perleistas teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka. Tai patvirtina ir teismų praktika, numatanti, kad asmuo, įgijęs daiktą teismo antstolio akto dėl turto perdavimo išieškotojui pagrindu,

[90] Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimas negaliojančiais ir sąžiningo įgijėjo interesų apsauga // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20). P. 31-32.
[91] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 9 „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1997 m. vasario 26 d. nutarties, kurioje pasisakyta dėl draudimo taikyti civilinius įstatymus santykiams, atsiradusiems iki įstatymų įsigaliojimo, ir išaiškinta, kad negalima taikyti Lietuvos Respublikos CK 143 str. nuostatų dėl pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia civilinėje byloje, aprobavimo“// www.lat.litlex.lt
[92] Ten pat.

preziumuojamas esantis sąžiningas ir jo interesai ginami. Tokiu atveju daikto įgijėjas įgyja nuosavybės teisę, o buvęs savininkas netenka vindikacijos teisės[93].

Aplinkybė, jog daiktą realizuoja valstybė (antstolio vaidmenyje), sukuria daikto pardavimo teisėtumo prezumpciją, t.y. prielaidą, kad daiktas iš savininko paimtas ir realizuojamas prieš jo valią teisėtai. O asmuo, pirkdamas daiktą varžytinėse, privalo turėti garantiją, kad nupirktas daiktas iš jo nebus išreikalautas, nes, priešingu atveju, varžytinės prarastų prasmę, o tai pažeistų tiek kreditorių, tiek skolininkų interesus. Tik įrodžius, kad daikto varžytinėse įgijėjas buvo nesąžiningas, įgytas turtas gali būti iš jo išreikalautas. Sąžiningo įgijėjo, nusipirkusio daiktą varžytinėse, interesai ginami nepriklausomai nuo to, dėl kokių priežasčių savininkas prarado turtą. Tačiau tai nereiškia, kad prieš savo valią netekęs daikto savininkas nėra ginamas teisės. Šiuo atveju asmens teisių negalima apginti daiktiniais teisiniais pažeistos teisės gynimo būdais, tačiau galima jas apginti kitais gynimo būdais, pavyzdžiui, reiškiant ieškinį dėl žalos atlyginimo asmeniui, dėl kurio kaltės asmuo turtą prarado prieš savo valią[94].

Actio Pauliana institutas tam tikrais atvejais gali panašėti į vindikaciją, tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nagrinėtų bylų aiškiai parodo vindikacijos ir Pauliano ieškinio skirtumus: „Vindikacijos ypatumas yra tai, kad savininkas, reikšdamas ieškinį, reikalauja ne sandorio, kurio šalimi jis nėra, pripažinimo negaliojančiu, o turto sugrąžinimo. Šiuo atveju yra sprendžiamas ne nuosavybės teisės įgijimo teisėtumas, o turto įgijėjo sąžiningumo klausimas, t.y. ar tretysis asmuo, atlygintinai įsigydamas ginčytiną turtą iš kito asmens, kuris neturėjo teisės jo perleisti, žinojo ar nežinojo, kad turto perleidėjas tokios teisės neturi. Taikant *actio Pauliana* institutą, ieškovu yra kreditorius, o ne savininkas ir vindikacinio ieškinio taisyklės šiuo atveju nėra taikomos, bet įrodinėjamas skolininko nesąžiningumas kreditoriaus atžvilgiu. Todėl pripažinus sandorį negaliojančiu, taikoma restitucija, ir asmuo, sudaręs sandorį su skolininku, privalo grąžinti tai, ką gavo pagal sandorį bei gautas iki sandorio pripažinimo negaliojančiu pajamas tiek, kiek jos viršija išlaidas turtui padengti"[95].

Trečiojo asmens nesąžiningumą, kaip būtiną *actio Pauliana* taikymo sąlygą, reikia įrodyti tik dvišalio atlygintinio sandorio su skolininku atveju, o jei sandoris yra neatlygintinis, tai trečiojo asmens sąžiningumas ar nesąžiningumas reikšmės neturi (CK 6.66 str. 2 d.). Taigi ši nuostata

[93] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Joniškio grūdai" v. UAB „Pakruojo mūša", UAB „Orbeta", UAB „Šiaulių hidrogeologija",* Nr. 3K-7-646/2001, kat. 15.2.1.3.; 25.8.1.; 29.

[94] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. Kitova v. A. Kitova, D. Maknevičiūtė, S. Ščelkunovas, G. Karalius, Kauno m. 7-ojo notaro biuro notarė J. Valevičienė*, etc., Nr. 3K-3-1096, kat. 42.

[95] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje *V. Tervydis v. O. Jarušaitienė*, *E. Jarušaitis, K. Jarušaitytė*, *D. Požerskienė,* Nr. 3K-3-236/2002, kat. 15.2.2.7.; 40.6.

atitinka CK 4.96 str. 3 d., kuri leidžia išreikalauti neatlygintinai įgytą turtą iš įgijėjo visais atvejais, o atlygintinio sandorio atveju sąžiningo įgijėjo teisės yra ginamos.

Skirtingai nuo Lietuvos CK, Nyderlandų Civilinio kodekso Trečios knygos 45 str. 2 d. numato galimybę pripažinti negaliojančiu ne tik dvišalį, bet ir vienašalį skolininko sandorį, jei kita sandorio šalis buvo nesąžininga[96]. Tokia nuostata leidžia apginti sąžiningą trečiąjį asmenį ir vienašalių sandorių ginčijimo Pauliano ieškiniu atveju, todėl Lietuvos teismų praktika taipogi turėtų atkreipti dėmesį į sąžiningo įgijėjo apsaugą minėtais atvejais. Ir ypač dėl to, kad CK normos, reglamentuojančios restitucijos taikymą, numato, jog sąžiningi tretieji asmenys, pagal atlygintinį sandorį (tiek dvišalį, tiek vienašalį) įgiję nuosavybę į grąžintiną turtą, gali savo sąžiningumo faktą panaudoti prieš asmenį, kuris reikalauja restitucijos.

Būtent trečiojo asmens nesąžiningumo aplinkybės siejimas su galimybe pripažinti atlygintinį dvišalį sandorį tarp skolininko ir turto įgijėjo negaliojančiu, kokybiškai skiria dabar galiojančio CK nuostatas nuo 1964 m. CK 57^1 str., kuomet turtas galėjo būti išreikalautas iš sąžiningo įgijėjo ne tik neatlygintinio, bet ir atlygintinio sandorio atveju. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2003 m. balandžio 9 d. nutarimu pripažino, kad teismas turi ginti ne tik kreditoriaus, bet sąžiningo trečiojo asmens interesus, todėl teismas turi įvertinti tai, ar trečiasis asmuo, sudarydamas sandorį su skolininku, buvo sąžiningas ar nesąžiningas, nors CK 57^1 str. trečiojo asmens sąžiningumas ar nesąžiningumas *expresis verbis* nėra minimi[97].

Pastebėtina, kad, pavyzdžiui, Nyderlanduose kreditoriui reikalaujant pripažinti negaliojančiu neatlygintinį sandorį, sąžiningas trečiasis asmuo yra ginamas Civilinio kodekso Trečios knygos 45 str. 3 dalimi, kuri numato, jog kai neatlygintinis sandoris yra pripažįstamas negaliojančiu, toks negaliojimas nedaro įtakos trečiojo sąžiningo asmens teisėms, jei sandorio pripažinimo negaliojančiu ar tokio ieškinio pareiškimo metu asmuo nebeturėjo naudos iš tokio sandorio, t.y. įgytas turtas perleistas kitam asmeniui[98].

Nors CK 6.66 str. 2 d. numato, kad neatlygintinis sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu nepaisant trečiojo asmens nesąžiningumo ar sąžiningumo, tačiau šios normos taikymas, neatsižvelgiant į kitas CK normas, pažeistų sąžiningo įgijėjo teises. Todėl neatlygintinių sandorių pripažinimo negaliojančiais atvejais, kai tretysis asmuo jau nebeturi naudos iš ginčijamo sandorio, teismai turėtų sistemiškai taikyti CK 6.145 str. 2 d. įtvirtintą taisyklę, jog išimtiniais atvejais teismas

[96] The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005-10-20).
[97] LR Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarimas „Dėl LR CK 57^1 str. (1998 m. birželio 11 d. redakcija) 3 ir 4 dalių atitikties LR Konstitucijai “ // www.lrkt.lt
[98] The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005-10-20).

gali restitucijos išvis netaikyti, jeigu dėl jos taikymo vienos iš šalių padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų, o kitos atitinkamai pagerėtų.

Sąžiningumo nustatymo kriterijus gan išsamiai atskleidė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *A. Safanovas v. T. Safanova* [99]:

- ✓ Teisiškai reikšminga tai, ar sutarties šalis žino (turi duomenų), ar privalo žinoti (nustatyta pareiga pasidomėti), kad kita sutarties šalis turi kreditorių, t.y. yra skolininkas.
- ✓ Turto įgijėjas yra suinteresuotas neturėti problemų dėl įgyjamo turto, o tai reiškia, kad jis privalo pasirūpinti civilinių santykių stabilumu, todėl, protingai elgdamasis, jis neturėtų sudaryti sandorio, kai yra duomenų, jog ateityje gaunamą pagal sutartį turtą įgijėjas gali prarasti. Turto įgijėjas, prieš sudarydamas sutartį, turi pasidomėti, ar patikima kita sandorio šalis, ir ar ji elgiasi sąžiningai.
- ✓ Protingu, apdairiu, o tai reiškia sąžiningu, gali būti laikomas toks turto įgijėjas, kuris, naudodamasis jam prieinamomis priemonėmis, pasidomėjo, ar sandorį sudarantis asmuo neturi kreditorių ir ar sudarant sandorį nebus pažeisti jų interesai.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pareikšta nuomonė dėl šalių pareigos išnaudoti galimybes gauti informaciją tinkamo vykdymo yra pateisinama paties turto įgijėjo siekimu užtikrinti civilinių santykių stabilumą.

Apibendrinant sąžiningo įgijėjo instituto taikymą *actio Pauliana* atveju, galima teigti, jog nors *actio Pauliana* nėra tapatus vindikaciniam ieškiniui, tačiau skolininko ir trečiojo asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu, pareiškus Pauliano ieškinį, pasėkoje taikoma restitucija ir iš grąžintino turto yra tenkinamas kreditoriaus reikalavimas, todėl sąžiningo įgijėjo instituto taikymas yra aktualus. Trečiojo asmens nesąžiningumą, kaip būtiną *actio Pauliana* taikymo sąlygą, reikia įrodyti tik dvišalio atlygintinio sandorio su skolininku atveju, o jei sandoris yra neatlygintinis, tai trečiojo asmens sąžiningumas ar nesąžiningumas reikšmės neturi (CK 6.66 str. 2 d.). Pastebėtina, jog nors CK 6.66 str. 2 d. numato, kad neatlygintinis sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu nepaisant trečiojo asmens nesąžiningumo ar sąžiningumo, tačiau šios normos taikymas, neatsižvelgiant į kitais CK normas, pažeistų sąžiningo įgijėjo teises.

[99] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *A. Safanovas v. T. Safanova,* Nr. 3K-3-898/2002, kat. 31.6.1.

2.4. *Actio Pauliana* taikymas bankroto bylose

Nemokiai įmonei LR ĮBĮ nustatyta tvarka gali būti iškelta bankroto byla. Tuomet įmonė atsiduria specifinėje būsenoje, kai visi įmonės valdymo organai nebegali veikti bendrovės vardu, o įmonės veiklą ir kreditorinių reikalavimų tenkinimą užtikrina teismo paskirtas bankroto administratorius. Taigi bankrutuojančios įmonės administratorius atsiduria dvilypėje situacijoje, nes jis turi ne tik užtikrinti sklandų įmonės bankroto procesą, bet ir atstovauti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus.

LR ĮBĮ 1 str. 3 d. nustato šio įstatymo ir kitų teisės aktų santykį, įtvirtindama taisyklę, kad „kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios įmonių veiklą, kreditoriaus teisę į reikalavimų taikymą, kreditoriaus teisę imtis priemonių skoloms išieškoti [...] bankroto proceso metu įmonėse taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja šio įstatymo nuostatoms.“

Teismo paskirtas bankrutuojančios įmonės administratorius privalo patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnį kaip trejų metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareiškia ieškinius dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams arba (ir) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais. Tokia bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareiga yra įtvirtinta LR ĮBĮ 11 str. 3 d. 8 p.

Kadangi LR ĮBĮ nereglamentuoja savarankiškų sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų, o tik akcentuoja ginčytinų sandorių požymius – priešingumą įmonės veiklos tikslams ir galimą įtaką įmonės mokumui, bankrutuojančios įmonės administratorius anksčiau šios įmonės sudarytus sandorius gali ginčyti CK nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, taigi ir CK 6.66 straipsnio pagrindu[100].

Tačiau LR ĮBĮ nenumato galimybės bankrutuojančios įmonės administratoriui reikšti ieškinius teisme dėl bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais. Bendrovių visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų apskundimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, tačiau ir šis įstatymas nenumato galimybės administratoriui ginčyti visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus. Todėl darytina išvada, kad tų bankrutuojančios įmonės sudarytų sandorių, kuomet akcininkų sprendimas turėjo

[100] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Aukštaitijos statyba“ v. AB bankas „Hansa-LTB“, UAB „Gamatonas“, UAB „Metalo ženklai“, AB „Rameksta“,* Nr. 3K-3-917/2003, kat. 15.2., 15.2.1.1., 15.2.2.1., 18.1., 27.5.1., 31.6.1.

sprendžiamąją įtaką, administratorius negali nuginčyti, remdamasis tuo, kad akcininkų sprendimas yra neteisėtas ar pan[101].

Tačiau bankroto administratorius turi teisę ginčyti įmonės valdymo organo (pvz., valdybos) sprendimą, jei tokio sprendimo pagrindu buvo sudarytas sandoris, kuris pažeidė kreditoriaus ar pačios bankrutuojančios įmonės interesus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje *BAB „Rameksta" v. V. J. Kirchovienė*[102] yra akcentavęs, jog žemesniųjų instancijų teismai nurodę, kad Pauliano ieškinio dalyku negali būti reikalavimas pripažinti negaliojančiu juridinio asmens valdymo organo nutarimą, per siaurai aiškino Pauliano ieškinio paskirtį ir tikslus, kadangi reikalavimas dėl valdybos nutarimo panaikinimo yra betarpiškai susijęs su Pauliano ieškinio dalyku, t.y. įeina į įrodinėjimo dalyką, todėl šis reikalavimas teismų turėjo būti nagrinėjamas.

Kitokia situacija yra, kai bankrutuojančios įmonės kreditorius mano, kad kreditorių susirinkimo priimtas sprendimas pažeidžia jo teises. Nors LR ĮBĮ tiesiogiai nenumato kreditoriaus teisės ginčyti kreditorių susirinkimų nutarimus teismine tvarka, negalima teigti, kad kreditorius tokios teisės neturi. Bankroto santykiai yra privatinės teisės reglamentavimo sritis, o privatinei teisei yra būdingas dispozityvus teisinio reglamentavimo principas, kuris reiškia, kad civilinių teisinių santykių subjektai turi teisę atlikti bet kokius veiksmus, jeigu jie nėra tiesiogiai draudžiami įstatymo, neprieštarauja protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principams ir nepažeidžia kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Tokios kreditoriaus teisės nepripažinimas prieštarautų ne tik LR ĮBĮ, bet ir pažeistų asmens konstitucinę teisę į teisminę gynybą, be to, nepripažinus šios kreditoriaus teisės, gali būti pažeistas viešasis interesas, nes neliktų asmens, galinčio inicijuoti kreditorių susirinkimo neteisėtų nutarimų panaikinimą. Visų kreditorių teisės yra lygios, todėl vienam iš kreditorių manant, kad kitų kreditorių priimtas nutarimas pažeidžia jo teises, šis savo teises gali ginti teismine tvarka. Tokiais atvejais pagal analogiją gali būti taikomos Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymo normos, reglamentuojančios visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų ginčijimą[103].

Įmonei iškėlus bankroto bylą, ji įgyja specialų teisinį statusą, tačiau nepraranda civilinio teisnumo. Bankrutuojanti įmonė taip pat turi teisę sudaryti sandorius, tačiau tokia galimybė yra ribojama LR ĮBĮ nuostatomis, todėl galimi atvejai, kai sandorį, pažeidžiantį kreditoriaus interesus, sudaro ir bankrutuojanti įmonė, pavyzdžiui, pažeisdama nustatytą kreditorių reikalavimo eiliškumą, ji, neatsiskaičiusi su pirmos eilės kreditoriumi, atsiskaito su antros eilės kreditoriumi. Tokie atvejai

[101] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Pamario langai" v. UAB „Palangos statyba", A. Kuisys*, Nr. 3K-3-636/2004, kat. 31.6.1.
[102] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *BAB „Rameksta" v. V.J.Kirchovienė,* Nr. 3K-3-573/2005, kat. 35.6.1., 41., 114.5., 114.12.
[103] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Turto bankas" v. BAB „Rimeda", AB „Lietuvos taupomasis bankas",* Nr. 3K-3-201/2001, kat. 15.2.1., 31.6.1., 125.6.

galimi tiek dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus nesąžiningumo, tiek dėl nepakankamos teismo ar kreditorių susirinkimo kontrolės. Taip yra pažeidžiami ne tik įstatymo numatyti imperatyvai, bet ir kreditorių interesai. Todėl kreditorius, manydamas, jog bankrutuojančios įmonės sandoris pažeidžia jo teises, turi teisę tokį sandorį ginčyti CK 6.66 str. pagrindu. Uždraudimas bankrutuojančios įmonės kreditoriui pasinaudoti *actio Pauliana* institutu ne tik neatitiktų šio instituto esmės ir paskirties, bet ir pažeistų kreditorių interesus, nes sumažėtų jų teisių ir teisėtų interesų gynimo galimybės[104].

Bankroto bylos pasižymi tam tikra specifika ir dėl to, jog šios kategorijos bylose yra ginamas ne tik privatus, bet ir viešas interesas, todėl teismas bankroto bylose privalo būti aktyvesnis nei įprastose bylose[105]. Būtent dėl šios priežasties Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra pažymėjęs, kad civilinėse bylose, kuriose bankrutuojančios įmonės administratorius, gindamas kreditorių interesus, reiškia Pauliano ieškinį, teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, juos tirti bei vertinti, jei dalyvaujantys byloje asmenys nevisiškai įvykdo savo pareigas įrodinėjimo procese[106].

Atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais, kai skolininkui yra iškelta bankroto byla, *actio Pauliana* instituto taikymas pasižymi tam tikra specifika. Iškėlus bankroto bylą, įmonės kreditorių reikalavimai tenkinami LR ĮBĮ nustatyta tvarka, todėl CK 6.66 straipsnis turi būti aiškinamas ir taikomas sistemiškai kartu su LR ĮBĮ normomis, reglamentuojančiomis kreditorių reikalavimų patenkinimo tvarką. Tai reiškia, kad, pripažinus bankrutuojančios įmonės sudarytą sandorį negaliojančiu CK 6.66 str. pagrindu, negali būti taikoma šio straipsnio 4 dalis. Tokiais atvejais skolininko nepagrįstai perleistas turtas ar jo vertė turi būti išieškoma ne tiesiogiai Pauliano ieškinį pareiškusio kreditoriaus naudai, o turi būti grąžinama į bankrutuojančios įmonės turto masę ir naudojama atsiskaityti su visais kreditoriais, o ne tik su ieškovu pagal Pauliano ieškinį. Taigi bankrutuojančių įmonių atveju yra daroma išimtis – bankrutavusio skolininko turtas ar jo vertė, išreikalauta taikant restituciją, turi būti naudojama atsiskaityti su visais kreditoriais LR ĮBĮ nustatyta tvarka[107].

Analizuojant *actio Pauliana* instituto ypatumus Lietuvos bankroto teisėje, atkreiptinas dėmesys ir į kitų valstybių, pavyzdžiui Nyderlandų, JAV ar Didžiosios Britanijos, teisinį

[104] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Turto bankas“ v. BAB „Rimeda“, AB „Lietuvos taupomasis bankas“,* Nr. 3K-3-201/2001, kat. 15.2.1., 31.6.1., 125.6.
[105] Lietuvos aukščiausiojo teismo teisėjų senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // www.lat.litlex.lt
[106] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutaris civilinėje byloje *BAB „Rameksta“ v. V.J.Kirchovienė,* Nr. 3K-3-573/2005, kat. 35.6.1., 41., 114.5., 114.12.
[107] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 54.

reglamentavimą šioje srityje. Nyderlanduose *actio Pauliana* institutas yra įtvirtintas ne tik Civiliniame kodekse, bet ir Bankroto įstatyme (angl. – *the Dutch Bankruptcy Act*), kurio 42-51 straipsniai numato administratoriaus (likvidatoriaus) teisę ginčyti bankrutuojančio skolininko iki bankroto bylos iškėlimo sudarytus sandorius, jei šie sandoriai atitinka tris kriterijus:

1. Sandoris buvo savanoriškai sudarytas, t.y. nėra teisinės pareigos sudaryti sandorį;
2. Sandoris pažeidė kreditorių teises;
3. Skolininkas (bankrutuojanti įmonė) žinojo ar turėjo žinoti, kad toks sandoris pakenks kreditorių teisėms[108];

Savanoriškai sudarytų sandorių pavyzdžiai gali būti tokie: laidavimas už kitą asmenį, skolinimas be jokių užtikrinimo būdų, turto ar reikalavimo teisės perleidimas kreditoriui kaip užmokestis už piniginį reikalavimą, kuris gali būti vykdytinas arba dar ne, pirkimas, pardavimas ar kitoks turto perleidimas tokiu būdu, kai skolininkas sukuria savo atžvilgiu reikalavimo teisę, skolos grąžinimas dar nesuėjus terminui ir be išankstinio kitos šalies reikalavimo. Tačiau, jei sandoris yra privalomas skolininkui sudaryti, pavyzdžiui sumokėti skolą, suėjus jos terminui, tokio sandorio nuginčyti bankroto administratorius (likvidatorius) negali, išskyrus tokius atvejus:

- Jei skolos grąžinimą gaunanti šalis žinojo, kad byla, dėl skolininko bankroto, jau yra iškelta, arba
- Jei toks skolos grąžinimas buvo abiejų šalių susitarimo rezultatas, siekiant suteikti pirmenybę kreditoriui kitų skolininko kreditorių atžvilgiu[109].

Norint nustatyti, ar sandoris pažeidė kreditorių teises, reikia palyginti turto masę po minėto sandorio sudarymo ir situaciją, jei toks sandoris nebūtų buvęs sudarytas. Antrasis reikalavimas, t.y. tai, kad sandoris pažeidė kreditoriaus interesus, nuginčyti sandorį bus išpildytas, jei toks palyginimas parodo, kad skolininko turtinė padėtis yra pablogėjusi dėl sudaryto sandorio[110].

Nyderlandų Bankroto įstatymas numato žinojimo apie kenkimą kreditorių teisėms teisinę prezumpciją, kuri gali būti taikoma tik tiems sandoriams, kurie buvo sudaryti per vienerius metus iki

---

[108] Business restructuring and insolvency. Lovells Newsletter July/August 2001. P.7 // www.lovells.com/Lovells/Publications/Newsletters/340/Issues/945.htm?Download=True- (prisijungimo laikas 2005-10-22).

[109] Bankruptcy and a fresh start: stigma on failure and legal consequences of bankruptcy. The Dutch Report. February 28, 2002. P. 42-43 // http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterpreneurship/support_measures/failure_bankruptcy/stigma_study/report_ned.pdf (prisijungimo laikas 2005-10-22).

[110] Business restructuring and insolvency. Lovells Newsletter July/August 2001. P.7 // www.lovells.com/Lovells/Publications/Newsletters/340/Issues/945.htm?Download=True- (prisijungimo laikas 2005-10-22).

pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo padavimo momento. Skolininkas (bankrutuojanti įmonė) bus laikomas žinojęs ar turėjęs žinoti, kad sudaromas sandoris kenkia kreditorių interesams, jeigu:

- Skola, kurios terminas nėra suėjęs, buvo sumokėta arba tokia skola buvo užtikrinta;
- Kreditorius yra skolininko šeimos narys arba skolininko (kai skolininkas yra juridinis asmuo) valdymo organų narys ar akcininkas[111];

Jeigu toks sandoris yra pripažįstamas negaliojančiu, sandorio šalis turi grąžinti gautą turtą į bendrą skolininko turto masę arba atlyginti nuostolius[112].

Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) 1978 m. Bankroto kodekso (angl. – *US Code of Bankruptcy*) 548 straipsnis numato turto patikėtiniui (angl. - *trustee*) galimybę išvengti skolininko (bankrutuojančios įmonės) turto ar teisių į turtą perleidimo ar bet kokių įsipareigojimų vykdymo, jei sandoriai, savanoriški ar priverstiniai, buvo sudaryti per vienerius metus iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo momento, tais atvejais, kai:

1. Sandoriu buvo siekiama trukdyti, atidėti ar apgauti bet kokį subjektą, kuriam skolininkas buvo ar tapo skolingas sandorio sudarymo metu arba po tokio sandorio sudarymo; arba
2. Skolininkas gavo mažiau nei protingai adekvatų atlyginimą už tokį turto perleidimą; arba
3. Skolininkas buvo nemokus sandorio sudarymo metu arba tapo nemokus dėl tokio sandorio sudarymo; arba
4. Skolininkas užsiėmė ar ruošėsi užsiimti tokia veikla ar sudaryti tokius sandorius, dėl kurių turtas, likęs pas skolininką, tapo ar taptų neprotingai mažos vertės; arba
5. Skolininkas ketino ar galima manyti, kad būtų ketinęs, prisiimti įsipareigojimus, viršijančius jo galimybes atsiskaityti termino pabaigoje[113].

Įdomu pastebėti, kad JAV Bankroto įstatymas numato, jog, kai skolininkas perleidžia savo turtą kaip paramą, labdarą religinei ar labdaringai organizacijai, tai toks sandoris nelaikomas nesąžiningu perleidimu (angl. - *fraudulent transfer*), jei paramos, labdaros dydis neviršija 15 procentų metinių bendrųjų skolininko gautų pajamų arba, jei ir viršija minėtą dydį, tai paaiškinama pastovia skolininko praktika aukojant tokio dydžio sumas[114].

Didžiojoje Britanijoje bankroto klausimus reglamentuoja 1986 m. Nemokumo įstatymas (angl. – *the Insolvency Act*), kurio XVI dalis numato nuostatas dėl skolų vengimo, taikytinas tik Anglijai ir Velsui, bet ne Škotijai ir Šiaurės Airijai. Teismas sandorius, sudarytus siekiant paslėpti

[111] Ibid, P. 7.
[112] Ibid, P. 7.
[113] US Code of Bankruptcy // http://www4.law.cornell.edu/uscode/html/uscode11/usc_sec_11_00000548----000-.html (prisijungimo laikas 2005-10-21).
[114] Ibid.

turtą nuo kreditorių ar kitaip pakenkti kreditoriams, kurie yra sudaryti už per mažą kainą (angl. - *at an under-value*), arba kai skolininkas dovanoja ar kitaip neatlygintinai perleidžia turtą, arba sudarytas su skolininko sutuoktiniu gali pripažinti negaliojančiais ir taikyti restituciją bei apsaugoti nuo sandorio nukentėjusių asmenų interesus. Tokius ieškinius dėl sandorių nuginčijimo gali reikšti bankroto administratorius, nuo sandorio nukentėję asmenys, t.y. kreditoriai[115].

Apibendrinant *actio Pauliana* instituto taikymą bankroto bylose, galima daryti išvadą, jog toks institutas vienokia ar kitokia forma egzistuoja daugelyje valstybių, kur numatyta galimybė ginčyti sandorius, kuriais yra kenkiama bankrutuojančiai įmonei ir jos kreditoriams. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra nurodyta, kad bankrutuojančios įmonės administratorius anksčiau šios įmonės sudarytus sandorius gali ginčyti CK nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, tame tarpe ir CK 6.66 straipsnio pagrindu. Tačiau tų bankrutuojančios įmonės sudarytų sandorių, kuomet akcininkų sprendimas turėjo sprendžiamąją įtaką, bankrutuojančios įmonės administratorius negali nuginčyti, remdamasis tuo, kad akcininkų sprendimas yra neteisėtas, kadangi jam nesuteikta teisė ginčyti įmonės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus. Taipogi ir bankrutuojančios įmonės kreditorius, manydamas, jog bankrutuojančios įmonės sandoris pažeidžia jo teises, turi teisę tą sandorį ginčyti CK 6.66 straipsnio pagrindu. Atkreiptinas dėmesys, kad *actio Pauliana* instituto taikymas bankroto bylose pasižymi tam tikra specifika - skolininko nepagrįstai perleistas turtas ar jo vertė turi būti išieškoma ne tiesiogiai Pauliano ieškinį pareiškusio kreditoriaus naudai, o turi būti grąžinama į bankrutuojančios įmonės turto masę ir naudojama atsiskaityti su visais kreditoriais, o ne tik su ieškovu pagal Pauliano ieškinį.

3. Netiesioginio ieškinio instituto samprata, paskirtis ir esmė

Greta *actio Pauliana* instituto CK 6.68 str. įtvirtina dar vieną kreditorių interesų gynimo būdą – netiesioginį ieškinį, kuriuo kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę savo skolininkui, gali priverstinai įgyvendinti to skolininko teises pareikšdamas ieškinį skolininko vardu tais atvejais, kai skolininkas pats šių teisių neįgyvendina ar atsisako tai daryti ir dėl to yra pažeidžiami kreditoriaus interesai.

[115] The Insolvency Act of UK 1986 // http://www.insolvencyhelpline.co.uk/insolvency-act/ia1986.htm (prisijungimo laikas 2005-10-22).

Skirtingai nuo *actio Pauliana* instituto, netiesioginis ieškinys, kaip kreditoriaus interesų gynimo būdas, 2000 m. CK įtvirtintas pirmąkart, todėl netiesioginio ieškinio taikymo ir aiškinimo klausimu nei teismų praktika, nei mokslinė literatūra nėra gausi.

Kaip ir visais pažeistų teisių gynimo būdų bei priemonių panaudojimo atvejais, taip ir taikant netiesioginį ieškinį, svarbu atsižvelgti į šio instituto esmę ir tikslą. Pagrindinis šio instituto tikslas yra kreditoriaus apsauga nuo nesąžiningo skolininko veiksmų tais atvejais, kai skolininkas yra nesuinteresuotas savo subjektinės teisės realizavimu dėl to, kad kreditorius į prisiteistą turtą nukreips savo reikalavimo patenkinimą[116].

Taigi netiesioginis ieškinys yra toks ieškinys, kurį už skolininką skolininko vardu pareiškia jo kreditorius, kai skolininkas turi teisę pareikšti reikalavimą kitiems asmenims, tačiau šios savo teisės neįgyvendina, siekdamas išvengti prievolės įvykdymo kreditoriui. Tuomet kreditorius, norėdamas apginti savo teises ir teisėtus interesus, priverstinai įgyvendina šią skolininko reikalavimo teisę pareikšdamas netiesioginį ieškinį[117].

Tačiau kreditorius gali priverstinai įgyvendinti ne visas skolininko teises. CK 6.68 str. 3 d. numato, kad kreditorius neturi teisės reikalauti įgyvendinti tas skolininko teises, kurios yra išimtinai susijusios su skolininko asmeniu. Pavyzdžiui, kreditorius negali priverstinai įgyvendinti skolininko teisės į neturtinės žalos atlyginimą, į žalos, padarytos sveikatos sužalojimu, atlyginimą, teisės į išlaikymą ir panašių teisių. Tokio ribojimo priežastis yra ta, kad asmeninės neturtinės teisės bei kitos išimtinio pobūdžio teisės, susijusios su skolininko asmeniu, yra ypatingo pobūdžio bei pasižymi ginamo objekto specifika, pvz., asmens garbė ir orumas[118].

Kreditorius, pareikšdamas netiesioginį ieškinį, įgyvendina skolininkui priklausančias teises, t.y. veikia skolininko vardu. Taip iš esmės yra ribojamas dispozityvumo principas, todėl tiksli netiesioginio ieškinio taikymo sąlygų analizė yra būtina, siekiant užtikrinti pasyvaus skolininko teisių bei kreditoriaus, kurio teisės ir teisėti interesai yra pažeidžiami skolininko neveikimu, interesų balansą.

Ypatybė, skirianti netiesioginį ieškinį nuo kitų specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų, o ypač nuo *actio Pauliana*, yra tai, jog patenkinus tokį ieškinį, išreikalautas turtas yra įskaitomas į visą skolininko turtą ir naudojamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti. Būtent dėl šio požymio, manoma, kad netiesioginis ieškinys gina visų skolininko kreditorių teises,

[116] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 55.
[117] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T. 1. P. 111.
[118] Ten pat, P. 112.

skirtingai nuo Pauliano ieškinio, kuris gina tik tokį ieškinį pareiškusio kreditoriaus teises. Tačiau galbūt būtent šis netiesioginio ieškinio ypatumas yra šio specialaus kreditoriaus interesų gynybos būdo silpnioji vieta, kadangi kreditorius gali būti nesuinteresuotas naudoti šią gynybos priemonę vien dėl to fakto, jog visas išreikalautas skolininko turtas bus skirtas visų kreditorių reikalavimams tenkinti, nesuteikiant jam jokios pirmenybės teisės į jo pastangomis išreikalautą turtą. Pavyzdžiui, Prancūzijos teisės doktrinoje[119] nurodoma, jog netiesioginio ieškinio atveju kreditorius yra priverstas konkuruoti su kitais skolininko kreditoriais ir ši aplinkybė nėra palanki kreditoriui, todėl tiesioginis ieškinys yra dažniau naudojamas kreditoriaus teisių gynybai.

Pastebėtina, kad šis ieškinys nėra Lietuvos teisinės sistemos išradimas, kadangi vienokia ar kitokia forma panašūs ieškiniai egzistuoja ir kitose valstybėse. Pavyzdžiui, Prancūzijos Civilinio kodekso Trečios knygos Trečio skyriaus 1166 str. įtvirtina analogišką netiesioginį ieškinį (angl. - *obligue action*), kurį gali pareikšti kreditorius savo skolininko skolininkams, t.y. priverstinai įgyvendinti skolininko teises, išskyrus išskirtinai su skolininko asmeniu susijusias teises[120]. Latvijos Respublikos Komercinio įstatymo 170 straipsnis numato ribotos atsakomybės bendrovės kreditoriaus teisę pareikšti ieškinį bendrovės naudai. Toks ieškinys gali būti pareiškiamas tais atvejais, kai pati bendrovė negali patenkinti kreditoriaus reikalavimo, o asmenys, numatyti Latvijos Respublikos Komercinio įstatymo 166-169 str., yra padarę bendrovei žalos, kuri dar nėra atlyginta. O tie asmenys, nurodyti Latvijos Respublikos Komercinio įstatymo 166-169 str., yra direktorių tarybos ar valdybos nariai, bendrovės steigėjai, kiti asmenys, kurie prisidėjo prie žalos padarymo.[121]

Taipogi bendrosios teisės tradicijos valstybės turi panašų institutą, kai kreditorius turi teisę kreiptis į teismą, reikalaudamas priimti sprendimą, kuriuo tretysis asmuo, esantis kreditoriaus skolininko skolininku, būtų įpareigojamas patenkinti kreditorinį reikalavimą (angl. – *garnishment*)[122].

JAV teisės sistemoje šis institutas yra laikomas viena iš kreditoriaus priemonių, naudojamų skolos išieškojimui iš skolininko ar savo reikalavimo, dėl kurio dar tik bus priimtas teismo sprendimas, patenkinimo užtikrinimo būdų (angl. - *attachment*)[123].

---

[119] Sage. Y. L. Reinforcing the rights of the victim in the French law of civil liability. P. 548, 549. // http://www2.vuw.ac.nz/law_groups/nzacl/06%20%20Sage%20.pdf (prisijungimo laikas 2005-12-14).
[120] The French Civil Code. Book 3. Title 3. Chapter 3. Section 6. // http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_civil_textA.htm (prisjungimo laikas 2005-12-14).

[121] The Commercial Law of Latvia // http://test.ttc.lv/index.php?skip=15&itid=likumi&id=10&tid=50&l=EN (prisijungimo laikas 2005-11-14).
[122] Henry Campbell Black, M. A. Black‘s Law Dictionary. Sixth Edition. London: St. Paul, Minn. West Publishing Co., 1990. P. 680.
[123] Ibid, P. 126.

Be to, JAV teisėje yra skiriamos dvi tokio ieškinio rūšys: pirmoji, tai, kai iki kreditoriaus ieškinio pareiškimo skolininko skolininkas yra įspėjamas, kad kreditorius reikš reikalavimą išreikalauti iš jo tai, ką jis skolingas kreditoriaus skolininkui, todėl skolininko skolininkas privalo sulaikyti turtą, reikalingą tokio reikalavimo patenkinimui, iki tol, kol bus priimtas teismo sprendimas (angl. – *prejudgment garnishment*). Antroji rūšis – tai kreditoriaus ieškinio pagrindu išduodamas teismo raštiškas įsakymas, įteikiamas skolininko skolininkui, kuris turi kreditoriaus skolininko turto arba yra jam skolingas, į kurį skolininko skolininkas privalo atsakyti, nurodant turimą skolininko turtą arba skolos dydį bei nurodant, ar jis sutinka, ar nesutinka su kreditoriaus reiškiamu reikalavimu (angl. – *writ of garnishment*)[124].

Pažymėtina, kad bendrosios teisės tradicijoje analogiškas netiesioginiam ieškiniui institutas tokios ypatybės, kad išreikalautas turtas yra įskaitomas į skolininko turtą ir naudojamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti, neturi. Kaip ir bet kokio kito ieškinio atveju, išreikalautas turtas yra skiriamas ieškinį pareiškusio asmens, t.y. kreditoriaus, reikalavimui patenkinti[125].

Netiesioginio ieškinio instituto taikymas Lietuvoje pasižymi tam tikromis ypatybėmis, todėl tam, kad kreditoriaus ieškinys būtų patenkintas, reikia įrodyti tokias aplinkybes:

- Kreditorius turi neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę;
- Skolininkas neįgyvendina savo teisių ar atsisako tai daryti;
- Toks skolininko neveikimas pažeidžia kreditoriaus interesus.

3.1. Netiesioginio ieškinio, kaip gynybos būdo, panaudojimo sąlygos

3.1.1. Kreditoriaus neabejotina reikalavimo teisė

Netiesioginį ieškinį gali pareikšti tik toks kreditorius, kurio turima reikalavimo teisė į skolininką yra aiškiai apibrėžta ir vykdytina, t.y. yra suėjęs prievolės įvykdymo terminas. Todėl teisės reikšti tokį ieškinį neturi kreditorius, kurio reikalavimo teisę skolininkas ginčija teismo tvarka,

[124] David G. Epstein. Debtor-Creditor Law. Third Edition. Atlanta: West Nutshell Series, 1985. P. 29, 63.
[125] Ibid, P. 63.

arba kuris savo reikalavimo teisės dar negali įgyvendinti, kadangi nėra suėjęs atidedamasis terminas ar atsiradusi atidedamoji sąlyga[126].

Ši netiesioginio ieškinio taikymo sąlyga skiria šį institutą nuo *actio Pauliana*, kurio taikymo atveju kreditoriaus reikalavimo teisė neturi būti vykdytina, t.y. neturi būti suėjęs prievolės įvykdymo terminas.

Taigi kreditoriaus prievolė, reiškiant netiesioginį ieškinį, turi būti galiojanti, t.y. neturi būti suėjęs prievolės naikinamasis terminas, taipogi prievolė neturi būti pasibaigusi kitais prievolių pasibaigimo pagrindais, bei vykdytina[127].

Kyla klausimas, ar kreditoriaus reikalavimo teisės neabejotinumas reiškia tai, kad kreditorinio reikalavimo teisė turi būti teismo tvarka patvirtinta? CK 6.68 str. 2 d. kalba tik apie tai, kad iki ieškinio pareiškimo turi būti suėjęs prievolių įvykdymo terminas, todėl, manytina, jog teisminio reikalavimo patvirtinimo, kaip būtinos sąlygos pareikšti netiesioginį ieškinį, įstatymas nereikalauja.

Skirtingai nuo Lietuvos teisinės sistemos, JAV teisė reikalauja, jog kreditoriaus reikalavimo teisė į skolininką būtų patvirtinta teismo sprendimu. Ir tik tuo atveju, kai skolininkas visiškai ar iš dalies nevykdo teismo sprendimo, kreditorius įgyja teisę kreiptis į teismą su prašymu išduoti teismo raštišką įsakymą (angl. – *writ of garnishment*), kurio pagrindu skolininko skolininkas privalo įvykdyti kreditoriaus reikalavimą, pranešdamas per nustatytą terminą teismui kokį skolininko turtą jis turi[128].

Manytina, kad tais atvejais, kai nėra reikalaujama teisminio kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo, kreditorius gali operatyviau apginti savo pažeistus interesus. Kita vertus, teismo sprendimas, patvirtinęs kreditorinio reikalavimo neabejotinumą bei dydį, palengvina kreditoriaus bylinėjimąsi, kadangi, pirmiausia, kreditoriui nebereikia įrodinėti savo reikalavimo konkretaus dydžio, bei išnyksta tikimybė, jog skolininkas ginčys kreditoriaus reikalavimą, todėl netiesioginis ieškinys gali būti greičiau patenkinamas. Tačiau tai jokiu būdu nepaneigia kreditoriaus galimybės kreiptis į teismą su netiesioginiu ieškiniu, kai jo reikalavimo teisė nėra teismo keliu patvirtinta.

[126] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T. 1. P. 111.
[127] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 55-56.
[128] David G. Epstein. Debtor-Creditor Law. Third Edition. Atlanta: West Nutshell Series, 1985. P. 63-64.

3.1.2. Kreditoriaus interesų pažeidimas

CK 6.68 str. 2 d. numato, kad pareikšti netiesioginį ieškinį galima tik tais atvejais, kai kreditoriui yra būtina apsaugoti savo teises, t.y. kai skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais. Šis sąrašas skolininko veiksmų, kuriais jis pažeidžia kreditoriaus teises nėra baigtinis, o ypatingų atvejų, kai kreditoriaus interesai yra pažeisti, sąvoka paliekama aiškinti teismų praktikai ir teisės mokslui.

Taigi netiesioginio ieškinio tenkinimo būtina sąlyga yra kreditoriaus interesų pažeidimas. Tokia padėtis galima tais atvejais, kai skolininkas negali įvykdyti savo prievolės kreditoriui dėl savo nemokumo, o įgyvendinus jo turtinę teisę, jis taptų mokus arba jo turtas padidėtų. Be to, kreditorius gali priverstinai įgyvendinti skolininko teises, tik jei jos yra įgyvendintinos, t.y. skolininko skolininkams jau yra atsiradusi pareiga vykdyti jam savo prievoles[129].

Manytina, jog skolininko nemokumas turėtų būti aiškinamas atsižvelgiant į skolininko nemokumo sampratą *actio Pauliana* atveju, t.y. nemokumas neturėtų būti suprantamas LR ĮBĮ prasme, tiesiog turėtų užtekti tokios situacijos, kai skolininkas negali patenkinti viso kreditorinio reikalavimo. Tuo tarpu, jei skolininkas turi pakankamai turto reikalavimui patenkinti, kreditorius neturi teisės reikšti netiesioginio ieškinio.

Įstatymas aiškiai numato, kad tais atvejais, kai skolininkui yra iškelta bankroto byla, laikoma, kad tokioje situacijoje skolininko neveikimas pažeis kreditoriaus teises. Juridiniam asmeniui bankroto byla iškeliama LR ĮBĮ numatyta tvarka pagal nurodytų asmenų pareiškimą, kai yra nustatomos tam tikros sąlygos, pavyzdžiui, įmonės nemokumas taip, kaip jis apibrėžtas LR ĮBĮ.

Kadangi teismų praktikos netiesioginio ieškinio taikymo klausimu beveik nėra, sunku atsakyti į klausimą, kokios kitos situacijos, kurių metu skolininkas neįgyvendina savo teisių, yra laikomos tais ypatingais atvejais, pažeidžiančiais kreditoriaus teises. Tačiau aišku viena, kad visais atvejais kreditoriaus interesai turi būti pažeidžiami skolininko, esančio toje ypatingoje situacijoje, neveikimu.

Pabrėžtina, kad Lietuvos apeliacinis teismas yra aiškiai pasakęs, kad ši netiesioginio ieškinio taikymo sąlyga yra reikšminga tik ieškinio patenkinimui, tačiau ne ieškinio priėmimo klausimui[130].

---

[129] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T.1. P. 112.

[130] Lietuvos apeliacinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *V. Vaitelavičiūtė v. UAB "Skuodo riešutas"*, Nr. 2-427/2001, kat. 31.6.2., 96.

Pažymėtina, jog JAV teisėje nėra reikalavimo, kad skolininko neveikimas pažeistų kreditoriaus teises, užtenka to, kad skolininkas nevykdo teismo sprendimo, kuriuo kreditoriui yra priteistas reikalavimo patenkinimas. Galbūt kreditoriaus teisių pažeidimas nėra akcentuojamas todėl, jog pats teismo sprendimo nevykdymo faktas yra laikomas pakankamu pagrindu reikšti netiesioginiam ieškiniui analogišką ieškinį[131].

Apibendrinant galima darytina išvadą, jog skolininkas pažeidžia kreditoriaus interesus tais atvejais, kai jis tampa nemokus, jam iškeliama bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais, kuomet skolininko neveikimas yra kenksmingas kreditoriui.

3.1.3. Skolininko neveikimas

Kad skolininkas turėtų teisę atlikti tam tikrus veiksmus kito subjekto atžvilgiu, būtina, jog skolininkas turėtų tam tikrą turtinę teisę, kurią galima priešinti kitų asmenų pareigai veikti skolininko atžvilgiu. Pavyzdžiui, skolininkas yra kitų asmenų kreditorius ir šie jam yra skolingi[132].

Skolininko neveikimas gali pasireikšti įvairiai – skolininkas gali delsti įgyvendinti savo teises, tai gali būti skolininko iniciatyvos trūkumas, įgyvendinant savo teises, skolininkas gali piktybiškai vengti įgyvendinti savo teises arba gali pasirinkti ir taikyti netinkamas priemones savo teisių įgyvendinimui.

Kreditoriui pareikšti netiesioginį ieškinį užtenka fakto, jog skolininko teisės nėra įgyvendinamos, tačiau kokiu laipsniu turi pasireikšti skolininko neveikimas, priklauso nuo konkrečių faktinių aplinkybių bei ir nuo to, ar dėl tokio skolininko neveikimo kreditoriaus interesai yra pažeidžiami[133].

Tačiau visais atvejais svarbiausias skolininko neveikimo požymis yra tas, jog tuo yra pažeidžiami kreditoriaus interesai. Todėl tokio skolininko neveikimo laipsnio, kuris jau pažeidžia kreditoriaus interesus, nustatymas yra itin svarbus teisingam netiesioginio ieškinio instituto pritaikymui, bet tuo pačiu yra ir itin sudėtingas nustatyti vertinamasis požymis.

Skolininkas gali atsisakyti įgyvendinti savo teises, tuomet kreditorius irgi turi teisę pareikšti netiesioginį ieškinį. Manytina, kad skolininko atsisakymas turėtų pasireikšti aktyviais

[131] David G. Epstein. Debtor-Creditor Law. Third Edition. Atlanta: West Nutshell Series, 1985. P. 63-64.
[132] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. P. 111.
[133] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 56.

veiksmais ir turėtų būti išreikštas aiškiai – žodžiu, raštu, konkliudentiniais veiksmais. Skolininko tylėjimas, t.y. neveikimas, yra CK 6.68 str. atskirai išskirtas, todėl neturėtų pakliūti į skolininko atsisakymo įgyvendinti savo teises kategoriją. Tačiau kaip ir neveikimo, taip ir skolininko atsisakymo įgyvendinti savo teises atveju svarbu, jog toks atsisakymas pažeistų kreditoriaus interesus.

Lietuvos apeliacinis teismas taipogi yra pažymėjęs, kad būtina sąlyga netiesioginiam ieškiniui pareikšti yra ta, jog skolininko atsisakymas įgyvendinti savo teises pažeistų kreditoriaus interesus. Todėl jei skolininko neveikimas ar atsisakymas veikti nepažeidžia kreditoriaus interesų, toks netiesioginis ieškinys nėra tenkinamas[134].

Pažymėtina, jog JAV teisėje netiesioginiam ieškiniui analogišką ieškinį pareikšti būtina sąlyga taip pat yra skolininko neveikimas, kuris pasireiškia tuo, kad skolininkas nevykdo teismo sprendimo, kuriuo yra priteistas kreditoriaus reikalavimo patenkinimas iš skolininko[135].

Apibendrinant svarbu pažymėti, jog būtina sąlyga netiesioginiam ieškiniui pareikšti yra skolininko neveikimas ar atsisakymas įgyvendinti savo teises. Skolininko neveikimo ar atsisakymo įgyvendinti savo teises atveju svarbiausias požymis yra tai, kad toks neveikimas ar atsisakymas pažeistų kreditoriaus interesus, kas kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti vertinama pagal faktines bylos aplinkybes.

3.2. Procesinė kreditoriaus padėtis, pareiškus netiesioginį ieškinį

Taikant netiesioginį ieškinį, susiduriama su viena pagrindinių problemų, kurios neišsprendimas, matyt, turėjo lemiamos įtakos tam, jog šis institutas praktikoje yra sunkiai pritaikomas, todėl beveik nėra teisminės praktikos šiuo klausimu – tai kreditoriaus ir skolininko procesinė padėtis, pareiškus netiesioginį ieškinį. Kadangi kreditorius pareiškia netiesioginį ieškinį skolininko vardu, priverstinai įgyvendindamas skolininko teises, t.y. veikia skolininko vardu, kyla klausimas, kas – skolininkas ar kreditorius, yra laikytinas ieškovu tokioje byloje[136].

Nei CK, nei Civilinio proceso kodeksas[137] (toliau tekste - CPK) konkrečiai nereglamentuoja kreditoriaus, reiškiančio netiesioginį ieškinį, procesinės padėties. Civilinio proceso

[134] Lietuvos apeliacinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *V. Vaitelavičiūtė v. UAB "Skuodo riešutas"*, Nr. 2-427/2001, kat. 31.6.2., 96.
[135] David G. Epstein. Debtor-Creditor Law. Third Edition. Atlanta: West Nutshell Series, 1985. P. 63.
[136] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 56.
[137] Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36-1340.

teisės teorijoje[138] egzistuoja dvi pozicijos, skiriančios ieškovą formaliuoju ir materialiuoju požiūriu. Ieškovas *formaliuoju požiūriu* yra laikomas asmuo, kuris savo vardu reikalauja apginti savo ar kito asmens materialiąsias subjektines teises ar įstatymo saugomus interesus. Tuo tarpu ieškovas *materialiuoju požiūriu* laikomas asmuo, kurio teisė procese yra ginama ir kurio materialiąsias subjektines teises tiesiogiai veikia byloje priimtas sprendimas. Ieškovas formaliuoju ir materialiuoju požiūriu gali sutapti tais atvejais, kai materialinio santykio dalyvis pats pareiškia ieškinį savo teisėms apginti. Be to, civilinio proceso teisės teorija išskiria tokius pagrindinius šalių (ieškovo ir atsakovo) bruožus – procesas vyksta šalių vardu, šalys yra pagrindinės proceso dalyvės, įgyvendinančios dispozityvumo ir rungimosi principus, šalys turi tik joms būdingas teises.

Taigi civiliniame procese ieškovu yra laikomas arba materialinio santykio šalis, arba tas asmuo, kuris kreipiasi į teismą savo vardu, nepriklausomai nuo to, ar jis yra ginčijamo materialinio teisinio santykio šalis. Pastebėtina, jog teisės doktrinoje[139] teisingai nurodoma, kad senajame CPK[140] ieškovu buvo laikoma materialinio teisinio santykis šalis, kuri esant pažeistiems jos materialiniams interesams kreipiasi į teismą dėl teisminės gynybos. Į teismą galėjo kreiptis ir ieškovo atstovas ir asmenys, kuriems įstatymas suteikė teisę ginti viešąjį interesą, tačiau tokie asmenys nebuvo laikomi ieškovais byloje.

CK 6.68 str. 1 d. numato, jog kreditorius, reikšdamas netiesioginį ieškinį, į teismą kreipiasi skolininko vardu, įgyvendindamas skolininko subjektinę teisę. Taigi kreditorius neatitinka nei ieškovo formaliuoju, nei materialiuoju požiūriu sampratos, nes kreditorius reiškia netiesioginį ieškinį skolininko, o ne savo, vardu bei nėra materialinio santykio šalis. Taipogi negalima teigti, kad kreditorius veikia kaip skolininko atstovas, kadangi skolininko valios, jog kreditorius atstovautų jam teisme, nėra, be to, tai nėra ir privalomojo, t.y. įstatyminio, atstovavimo atvejis.

Lietuvos apeliacinio teismo nuomone, netiesioginio ieškinio atveju kreditoriaus procesinė padėtis yra panaši į asmenų, kurie dalyvauja procese kaip viešojo intereso gynėjai pagal senojo CPK 55 str. (dabar galiojančio CPK 41 str.). Teismo argumentai *V. Vaitelavičiūtė v. UAB "Skuodo riešutas"* byloje[141], kurio teismas išsakė tokią savo poziciją, buvo tokie:

1. Pagal bylos nagrinėjimo metu galiojusias civilinio proceso normas ieškovu laikytina materialinio teisinio santykio šalis, kuri esant pažeistiems jos materialiniams interesams kreipiasi į teismą teisminės gynybos. Senojo CPK 5 str. buvo nurodyta, jog civilinė byla

[138] Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 263.
[139] Mikelėnas V. Civilinis procesas. Pirmoji dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1997. P. 162.
[140] Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-139.
[141] Lietuvos apeliacinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *V. Vaitelavičiūtė v. UAB "Skuodo riešutas"*, Nr. 2-427/2001, kat. 31.6.2., 96.

gali būti iškelta pagal asmens, jo atstovo pareiškimą, kad būtų apginta jo teisė, arba pagal įstatymų numatytais atvejais senojo CPK 55 str. nurodytų asmenų pareiškimą, siekiant apginti viešąjį interesą.

2. Iš netiesioginio ieškinio esmės aišku, jog kreditorius nėra ginčijamo materialinio santykio dalyvis, o ieškinio patenkinimas tiesioginių materialinių teisinių padarinių jam nesukelia, todėl kreditorius netiesioginio ieškinio atveju ieškovu negali būti. Be to, visų procesinių ieškovo teisių suteikimas kreditoriui galėtų pažeisti kitų skolininko kreditorių ar pačio skolininko teises, o tuo pačiu ir netiesioginio ieškinio paskirtį, pvz., teisė užbaigti bylą taikos sutartimi.
3. Senojo CPK 55 str. nurodyti asmenys civiliniame procese veikia savo vardu, bet kitų asmenų interesais, kurie šiuo atveju yra laikomi ieškovais. Kreditorius reiškia netiesioginį ieškinį skolininko vardu, siekdamas apginti visų kreditorių interesus, kadangi, patenkinus netiesioginį ieškinį, išreikalautas turtas yra įskaitomas į skolininko turtą ir naudojamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti. Atsižvelgiant į tai, kad senasis CPK nereglamentuoja kreditoriaus procesinės padėties, kreditorius pagal savo teisinę padėtį procese yra artimesni senojo CPK 55 str. numatytiems asmenims, nei ieškovams, todėl jo atžvilgiu taikytinos tos pačios teisės normos kaip ir senojo CPK 55 str. nurodytiems asmenims. O ieškovu tokioje byloje laikytinas skolininkas, kurio vardu kreditorius kreipiasi į teismą.

Įsigaliojus naujajam CPK[142], t.y. nuo 2003 m. sausio 1 d., ir pakitus teisiniam reguliavimui, visiškai sutikti su išsakyta Lietuvos apeliacinio teismo pozicija, jog netiesioginį ieškinį pareiškusio kreditoriaus procesinė padėtis yra panaši į viešąjį interesą ginančių asmenų, negalima dėl šių priežasčių:

1. Vadovaudamiesi Lietuvos apeliacinio teismo pozicija ir laikydami skolininką ieškovu netiesioginio ieškinio atveju, galime atsidurti tokioje situacijoje, kai skolininkui pačiam pareiškus ir iškart atsisakius ieškinio, kreditorius prarastų teisę išvis pareikšti netiesioginį ieškinį, nes ieškiniai būtų tapatūs ir teismas turėtų atsisakyti priimti ieškinį jau pradinėje kreipimosi į teismą stadijoje, net neįvertinęs skolininko nesąžiningumo. Tai keltų grėsmę

[142] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr.36-1340.

pačiam netiesioginio ieškinio instituto egzistavimui, nes tokia teisės spraga gali pasinaudoti nesąžiningas skolininkas[143].

2. Pagal galiojančio CPK 41 str. 2 d. tais atvejais, kai pareiškiamas ieškinys viešajam interesui apginti, ieškovu tokioje byloje yra institucija ar asmuo pareiškęs tokį ieškinį. Todėl vadovaujantis Lietuvos apeliacinio teismo pozicija, jog kreditorius, pareiškęs netiesioginį ieškinį, yra prilyginamas viešąjį interesą ginantiems asmenims ir institucijoms, pagal dabartinį teisinį reglamentavimą ieškovu tokioje byloje būtų laikomas kreditorius, bet tuo pačiu ir skolininkas, todėl atsirastų procesinis bendrininkavimas tarp priešpriešinius interesus turinčių subjektų.
3. Atitinkamai asmenys, ginantys viešąjį interesą, turi visas ieškovo procesines teises, t.y. teisę bylą baigti taikos sutartimi, teisę atsisakyti ieškinio ir pan. Tokių teisių suteikimas kreditoriui, pareiškusiam netiesioginį ieškinį, gali pažeisti skolininko ir kreditoriaus teisių balansą, suteikdamas kreditoriui tam tikras privilegijas skolininko atžvilgiu, o tai iš esmės pažeistų netiesioginio ieškinio, kaip vieno iš specialių kreditoriaus interesų gynimo būdų, esmę ir tikslą.
4. Viešojo intereso sąvoka yra palikta aiškinti teismų praktikai, nes pateikti bendrojo pobūdžio viešojo intereso sąvoką ne tik sudėtinga, bet ir beprasmiška[144]. Teisės moksle teigiama, jog viešasis interesas pačia bendriausia prasme reiškia tam tikrus bendrus interesus, kuriuos turi žmonės, kaip visuomenės nariai[145]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas viešojo intereso sąvoką sieja su „visuomeninio intereso“ sąvoka bei nurodo, jog įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose[146]. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje viešojo intereso pavyzdžiai yra tokie: vaikų teisių apsauga[147], būtinybė užtikrinti nacionalinį saugumą, teritorijos vientisumą, visuomenės saugumą, kelio nusikaltimams užkirtimas, sveikatos ir moralės apsauga, spaudos galimybė rašyti apie nusikaltimus darančių asmenų veiklą[148], teisingas disponavimas valstybės turtu[149],

[143] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 59.
[144] Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 267.
[145] Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 27.
[146] Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // www.lrkt.lt
[147] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje *O. Kolomyckaja v. Vilniaus miesto savivaldybė*, Nr. 3K-3-1547/2002, kat. 45.9.1., 45.1.
[148] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *G. Pinigis v. UAB „Leosona“*, Nr. 3K-3-1621/2002, kat. 20.6.

teisėtos statybos užtikrinimas[150], teisingas įstatymų taikymas administruojant mokesčius[151], faktų apie pedagogų sveikatą atskleidimas mokinių tėvams[152], savivaldybių turto privatizavimas[153], tarptautinių konvencijų nuostatų tinkamas taikymas LR[154], informacijos apie kredito įstaigų vadovus skleidimas[155], bankroto bylos[156] ir pan. Todėl sunku sutikti su Lietuvos apeliacinio teismo nuomone, jog ta aplinkybė, kad išreikalautas turtas skiriamas visų skolininko kreditorių reikalavimams patenkinti (CK 6.68 str. 5 d.), suteikia pagrindo daryti išvadą, kad kreditorius tokiu ieškiniu gina viešą interesą, nes ši netiesioginio ieškinio patenkinimo pasekmė turėtų būti traktuojama kaip restitucijos ypatumai.

5. Ieškinio, pareikšto vadovaujantis CPK 49 str. (prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų teisė pareikšti ieškinį viešajam interesui apginti bei šių subjektų teisė duoti išvadą byloje), dalykas yra reikalavimas apginti viešąjį interesą[157]. Tuo tarpu netiesioginiu ieškiniu kreditorius už skolininką jo vardu reikalauja įgyvendinti jo teisę, kad vėliau kreditorius galėtų reikalauti iš skolininko prievolės įvykdymo, t.y. ieškinio dalykas yra kreditoriaus reikalavimas grąžinti skolininką į pirminę padėtį.
6. Asmenys, reiškiantys ieškinį CPK 49 str. pagrindu, byloje turi išimtinai tik procesinį teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi, o kreditoriaus, pareiškusio netiesioginį ieškinį, suinteresuotumas bylos baigtimi yra ne tik procesinis, bet ir materialinis, nes kreditorius pirmiausia siekia, nors ir netiesiogiai, padaryti savo reikalavimo aptenkinimą įmanomą[158].
7. Jei ir nesivadovausime Lietuvos apeliacinio teismo pozicija, jog ieškovas tokioje byloje yra skolininkas, teismas bylose, kuriose yra ginamas viešasis interesas CPK 49 str. pagrindu, vis tiek privalo skolininką įtraukti į bylą kaip bendraieškį, kadangi sprendimas tokioje byloje

---

[149] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Palangos kraštotyrininkų draugija v. Palangos miesto savivaldybė*, *V. J. Šliūpas,* Nr. 3K-3-945/2003, kat. 25.1.
[150] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Šilda“ v. UAB „Žvaizdrė“ ir ko.,* Nr. 3K-3-306/2004, kat. 47.3.
[151] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *S. Obelienienė v. Kauno apskrities VMI,,* Nr. 3K-3-105/2005 kat. 94.1., 110.6.
[152] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje *B. Juškevičius v. UAB „Valstiečių laikraštis“,* Nr. 3K-3-1373/2002, kat. 20.7.
[153] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *I. Sklėnienė v. Vilniaus miesto savivaldybė,* Nr. 3K-3-1596/2004, kat. 31.5., 39.6.1., 54.
[154] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje *J. Gasiūno IĮ v. UAB „SBA Transekspedicija“,* Nr. 3K-3-328/2002, kat. 20.7.
[155] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje *O. Juška v. UAB „Leosana“,* Nr. 3K-3-379/2002, kat. 20.7.
[156] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // www.lat.litlex.lt
[157] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2004. T. 1. P. 175.
[158] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 58.

tiesiogiai veiks skolininko materialiąsias subjektines teises. O skolininkui prieštaraujant būti įtrauktam į bylą bendrieškiu, teismas tokį asmenį turėtų įtraukti į bylą kaip trečiąjį asmenį, nepareiškiantį savarankiškų reikalavimų[159]. Nors CPK nenurodo kriterijų, pagal kuriuos būtų galima spręsti, kada asmenys, kurių interesai ginami viešojo intereso apsaugos ieškiniais turėtų dalyvauti kaip tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, o kuomet – kaip bendraieškiai, rekomenduotina tokius asmenis į bylą įtraukti trečiaisiais asmenimis, kai pareiškiamas neturtinis viešojo intereso apsaugos ieškinys, nes tokiu atveju bendraieškių dalyvavimas tik bereikalingai apsunkintų procesą, kadangi realios naudos iš tokios bylos šie asmenys neturėtų[160]. Pritariant tokiai rekomendacijai, netiesioginio ieškinio atveju skolininkas visais atvejais turėtų būti įtraukiamas į bylą bendraieškiu, nes šis ieškinys yra turtinis. Tuo atveju, jei skolininkas yra įtraukiamas į bylą kaip bendraieškis, jis įgyja visas ieškovo teises, tame tarpe ir atsisakyti nuo ieškinio, sudaryti taikos sutartį ir pan. Susiklosčius tokiai situacijai, kreditoriaus interesai gali būti pažeisti, jei skolininkas atsisakytų savo reikalavimo ar sudarytų taikos sutartį.

Todėl darytina išvada, kad netiesioginio ieškinio atveju, siekiant efektyvaus šio instituto panaudojimo praktikoje bei norint užtikrinti skolininko ir kreditoriaus teisių ir interesų balansą, kreditoriaus ir skolininko procesinė padėtis civiliniame procese, kaip itin savita, turėtų būti reglamentuojama atskirai.

Siūlytina tokioje byloje ieškovu laikyti kreditorių, kadangi jis imasi iniciatyvos įgyvendinti skolininko teises, todėl jam turėtų būti suteiktas ieškovo procesinis statusas, tačiau numatant išimtis iš bendrųjų civilinio proceso normų, reglamentuojančių ieškovo teises ir pareigas, t.y. numatant ribojimus kreditoriui disponuoti ginčo dalyku, pvz., numatant, jog kreditorius negali atsisakyti ieškinio, išskyrus atvejus, kai skolininkas su tuo sutinka. O skolininką į bylą, jam neprieštaraujant, siūlytina, įtraukti bendraieškiu, tačiau taipogi apribojant jo, kaip ieškovo teises disponuoti ginčo dalyku, pvz., numatant, kad skolininkas gali atsisakyti ieškinio tik kreditoriui sutikus ir teismui pagrįstai manant, jog skolininkas sugebės patenkinti kreditoriaus reikalavimą.

CK 6.68 str. 4 d. numato, jog asmuo, kuriam kreditorius pareiškia netiesioginį ieškinį, gali panaudoti prieš kreditorių visus prieštaravimus ir atsikirtimus, kuriuos jis galėjo naudoti prieš skolininką. Tokia nuostata yra paaiškinama tuo, kad netiesioginis ieškinys yra pareiškiamas kreditoriaus prieš skolininko valią, tačiau skolininko vardu, todėl atsakovai, t.y. skolininko

[159] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2004. T. 1. P. 176.
[160] Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 33.

skolininkai, prieš netiesioginį ieškinį pareiškusį kreditorių gali naudoti visus gynybos būdus, kurių jie būtų galėję imtis, jei ieškinys būtų pareikštas paties skolininko. Pavyzdžiui, atsakovai gali reikšti priešieškinį, ginčyti sandorį, iš kurio atsirado skolininko reikalavimo teisę, reikalauti taikyti ieškinio senatį[161] ir pan.

Lietuvos apeliacinis teismas yra pažymėjęs, jog iš atsakovo pusės netiesioginio ieškinio atveju yra galimi tiek materialinio, tiek procesinio teisinio pobūdžio atsikirtimai. Todėl, skolininkui atsisakius nuo ieškinio ir bandant pakartotinai kreiptis į teismą dėl to paties dalyko tuo pačiu pagrindu, asmuo, kuriam pareikštas ieškinys, galėtų panaudoti prieš skolininką procesinį teisinį atsikirtimą dėl ieškinių tapatumo. Asmens patraukimas atsakovu antrą kartą dėl to paties dalyko tuo pačiu pagrindu pažeistų šalių procesinio lygiateisiškumo principą, nes jis būtų priverstas antrąkart gintis nuo tapataus ieškinio. Todėl tapataus, nors ir netiesioginio, ieškinio pareiškimas yra negalimas nei toje pačioje, nei kitoje civilinėje byloje[162].

Pastebėtina, jog JAV teisėje taip pat yra įtvirtinta nuostata, kad skolininko skolininkas (angl. – *garnishee*) turi teisę reikšti kreditoriui bet kokius atsikirtimus ir prieštaravimus, kokius jis galėtų reikšti skolininkui. Ši nuostata paaiškinama tuo, kad kreditorius šiame procese atstovauja skolininkui, todėl problemos dėl kreditoriaus ir skolininko padėties nekyla. Įdomu pastebėti, jog asmuo, laiku nepareiškęs atsikirtimų kreditoriui, nėra apsaugotas nuo „dvigubos atsakomybės“ (angl. – *double liability*), t.y. nuo tapataus ieškinio[163].

Įdomu pastebėti, jog Latvijos Respublikos Komercinio įstatymo 170 str. 2 d. numato, jog kreditoriaus teisės reikšti ieškinį bendrovės naudai neriboja tokios aplinkybės, kaip:

i. jei pati bendrovė atsiima ieškinį prieš žalą padariusį asmenį, t.y. galimas tapatus ieškinys;
ii. yra sudarytas susitarimas dėl nuostolių atlyginimo;
iii. nuostoliai atsirado vykdant bendrovės valdybos ar akcininkų susirinkimo sprendimą.

Tokiam ieškiniui pareikšti Latvijos Respublikos Komercinio įstatymo 170 str. 3 d. numato penkerių metų ieškinio senaties terminą[164].

[161] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T.1. P. 112.
[162] Lietuvos apeliacinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *V. Vaitelavičiūtė v. UAB "Skuodo riešutas"*, Nr. 2-427/2001, kat. 31.6.2., 96.
[163] David G. Epstein. Debtor-Creditor Law. Third Edition. Atlanta: West Nutshell Series, 1985. P. 64-65.
[164] The Commercial Law of Latvia // http://test.ttc.lv/index.php?skip=15&itid=likumi&id=10&tid=50&l=EN (prisijungimo laikas 2005-11-14).

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog kreditoriaus, pareiškusio netiesioginį ieškinį, ir skolininko, kurio teisės yra priverstinai įgyvendinamos, procesinė padėtis tokioje byloje yra itin savita, todėl turėtų būti atskirai reglamentuota, numatant tam tikras išimtis iš bendrųjų civilinio proceso normų, reglamentuojančių proceso šalių teises ir pareigas. Šios aktualios problemos neišsprendimas sudaro prielaidas netiesioginio ieškinio instituto neefektyvumui praktikoje. Tiek Lietuvoje, tiek ir kitose valstybėse yra numatyta, jog skolininko skolininkai, prieš netiesioginį ieškinį pareiškusį kreditorių gali naudoti visus gynybos būdus, kurių jie būtų galėję imtis, jei ieškinys būtų pareikštas paties skolininko, kadangi netiesioginis ieškinys yra pareiškiamas kreditoriaus prieš skolininko valią, tačiau skolininko vardu.

4. Sulaikymo teisės samprata ir prigimtis: prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonė, savigynos priemonė ar kreditoriaus interesų gynybos būdas?

Daikto sulaikymo teisė, kaip atskiras ir savarankiškas institutas, pirmąkart reglamentuotas 2000 m. CK.

Taigi CK 6.69 str. įtvirtina trečiąjį specialų kreditoriaus interesų gynimo būdą – sulaikymo teisę, t.y. tokį kreditoriaus gynybos būdą, kuriuo jis turi teisę pasinaudoti tol, kol skolininkas įvykdo savo prievolę kreditoriui. CK 6.69 str. 2 d. nurodo, jog sulaikymo teisės realizavimo tvarką nustato CK ketvirtosios knygos normos, t.y. daiktinę teisę reglamentuojančios normos. Todėl sulaikymo teisė gali būti traktuojama kaip daiktinis teisinis kreditoriaus interesų gynybos būdas[165].

CK 4.229 – 4.235 str. detaliau reglamentuoja daikto sulaikymo teisės realizavimo tvarką, numatant, jog sulaikymo teisė yra laikino pobūdžio teisė, t.y. kreditorius turi teisę sulaikyti daiktą tik tol, kol skolininkas patenkina kreditorinį reikalavimą, arba pateikia adekvatų savo prievolės įvykdymo užtikrinimą, arba kreditorius praranda valdymo teisę į daiktą.

Galima išskirti tokius pagrindinius daikto sulaikymo teisės požymius:

a. **Nedalumas**. CK 4.230 str. nurodo, jog daikto sulaikymo teisė nedaloma, todėl valdytojas turi teisę sulaikyti visą daiktą, kol bus visiškai patenkintas jo reikalavimas. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog daikto sulaikymas yra kreditoriaus teisė, o ne

[165] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T.1. P. 112.

pareiga, todėl galimi tokie atvejai, kai kreditorius perduos dalį dalaus daikto skolininkui[166].

b. **Sekimo teisė.** Daikto sulaikymo teisė yra viena iš daiktinių teisių, todėl jai būdingi daiktinių teisių požymiai. Visos daiktinės teisė yra absoliutaus pobūdžio bei suvaržo daiktą tuo būdu, jog net ir pasikeitus daikto savininkui daiktinė teisė išlieka, t.y. ji seka daiktą. Rusijos teisėje ši sekimo teisė yra labai aiškiai numatyta įstatyme, nurodant, jog sulaikymo teisė išlieka ir tais atvejais, kai daiktą iš skolininko įgyja tretysis asmuo, ir tais atvejais, kai reikalavimas perleidžiamas naujam kreditoriui[167].

c. **Teisė į sulaikyto daikto vaisus.** CK 4.231 str. numato, kad daikto sulaikymo teisę turintis asmuo gali pasilikti sulaikyto daikto duodamus vaisius ir tuo patenkinti savo reikalavimus pirmiau už kitus kreditorius.

d. **Specifiniai atsiradimo ir pasibaigimo pagrindai**. Remiantis CK 4.229 str. 1 d., galima teigti, jog daikto sulaikymo teisė atsiranda tais atvejais, kai kreditorius įgyja reikalavimo teisę į skolininką bei valdo skolininko daiktą. CK 4.235 str. numato atvejus, kuomet daikto sulaikymo teisė baigiasi, t.y. skolininkui pateikus adekvatų prievolės įvykdymo užtikrinimą bei praradus valdymo teisę į sulaikytą daiktą, išskyrus atvejus, kai skolininkui sutikus daiktas išnuomojamas ar įkeičiamas kitiems asmenims. Daikto sulaikymo teisė taip pat baigiasi skolininkui tinkamai įvykdžius savo prievolę kreditoriui.

e. **Sulaikymo objekto nepakeičiamumas**. Teisinėje literatūroje šis požymis apibūdinamas, kaip sulaikymo teisės atsiradimas būtent į tą daiktą, kuris yra kreditoriaus valdomas, o ne į bet kokius kitus daiktus, kuriuos skolininkas perduoda siekdamas užtikrinti savo prievolės įvykdymą[168].

f. **Išlaidų, susijusių su daikto sulaikymu, atlyginimas**. CK 4.233 str. numato daikto sulaikymo teisę turinčio asmens teisę reikalauti iš daikto savininko daikto išlaikymo išlaidų atlyginimo arba net daikto pagerinimo vertės atlyginimo.

g. **Specifinis šios daiktinės teisės turinys**. Daiktinės teisės turinį sudaro teisės turėjo galimybės įgyvendinti valdymo, naudojimo ir disponavimo teises ar tik kai kurias iš šių teisių (CK 4.20 str.). CK 4.232 str. aiškiai nurodo, kokias teises į sulaikytą daiktą turi kreditorius, t.y. kreditorius neturi teisės daikto išnuomoti, įkeisti, kitaip suvaržyti,

[166] Гонгало Б. М. Обеспечение исполнения обязательств. Москва: Спарк, 1999. ст. 38.
[167] Там же, ст. 38.
[168] Там же, ст. 38.

naudoti pagal paskirtį, išskyrus tokį naudojimą, kuris būtinas daiktui išsaugoti, o privalo daiktą saugoti. Taigi darytina išvada, jog sulaikymo teisė yra labai ribota bei nesuteikianti teisės kreditoriui sulaikytu daiktu disponuoti ir laisvai naudotis.

Užsienio valstybių teisėje įtvirtinta sulaikymo teisė dažnai yra laikoma vienu iš prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų. Rusijos teisės doktrinoje teigiama, kad sulaikymo teisė yra vienas iš naujausių prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų. Sulaikymo teisės esmė atskleidžiama apibrėžiant sulaikymo teisės funkcijas, kurių yra dvi – užtikrinamoji ir skatinamoji. Užtikrinamoji sulaikymo teisės funkcija pasireiškia tuo, kad, skolininkui neįvykdžius savo prievolės ar įvykdžius ją netinkamai, kreditorius turi teisę nukreipti savo reikalavimo patenkinimą į sulaikytą daiktą. Tuo tarpu skatinamoji funkcija pasireiškia tuomet, kai kreditorius sulaiko skolininko daiktą, kuris skolininkui yra reikalingas ir taip skatinamas prievolės įvykdymas, nes tik skolininkui įvykdžius prievolę, kreditorius privalo grąžinti sulaikytą daiktą[169].

Be to, rusiškoje literatūroje daikto sulaikymo teisė yra lyginama su įkeitimu, kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdu, teigiant, kad šie užtikrinimo būdai yra itin artimi. Daugeliu atvejų sulaikymo teisė perauga į įkeitimą, antra, kaip ir įkeitimo atveju, sulaikymo teisės atveju kreditorius turi teisę reikalauti savo reikalavimo patenkinimo iš sulaikyto daikto vertės, trečia, sulaikymo teisė, kaip ir įkeitimas, seka paskui daiktą, suvaržo teisę į daiktą, ketvirta, kreditoriaus, sulaikiusio daiktą, teisės įgyvendinamos taip pat, kaip ir įkaito turėtojo teisės. Tačiau, skirtingai nuo įkeitimo, sulaikymo teisės atveju šalys iš anksto nesitaria dėl sulaikymo teisės, jos objekto, teisės įgyvendinimo tvarkos, o ši teisė atsiranda skolininkui neįvykdžius ar netinkamai įvykdžius prievolę[170].

Pastebėtina, jog ir Lietuvos CK numato tokį atvejį, kai sulaikymo teisė perauga į įkeitimą, t.y. CK 6.786 str. 3 d. numato, jog komitento nemokumo atveju, komisionierius netenka sulaikymo teisės į sulaikytus daiktus, bet įgyja įkeitimo teisę į tuos daiktus, o komisionieriaus reikalavimai dėl sulaikyto daikto vertės dydžio tenkinami kartu su įkeitimu užtikrintais reikalavimais.

Nyderlandų teisėje sulaikymo teisė taipogi laikoma vienu iš prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų. Sulaikymo teisė yra apibrėžiama, kaip speciali teisės sustabdyti savo prievolių įvykdymą forma, kuri suteikia teisę kreditoriui sulaikyti kitai šaliai ar trečiajam asmeniui priklausantį daiktą

[169] Гонгало Б. М. Обеспечение исполнения обязательств. Москва: Спарк, 1999. ст. 96-99.
[170] Гражданское право: Учебник / под редакцией Сергеева А. П., Толстого Ю. К., Москва: Проспект, 1998. Часть 1. ст. 605.

tol, kol kreditoriaus reikalavimas yra patenkinamas. Toks daikto sulaikymas laikinai padaro neįmanomu vindikacinį ieškinį, nukreiptą į sulaikytą daiktą[171].

Nors Lietuvoje daikto sulaikymas nėra laikomas prievolių įvykdymo užtikrinimo būdu tikrąja to žodžio prasme, kai kurių autorių manymu, pagal savo esmę, prigimtį ir formuluotę sulaikymo teisė yra artima prievolių įvykdymo užtikrinimo institutui. Tuo atveju, jei prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus apibrėžiame kaip įstatyme, sutartyje numatytas specialias turtines priemones, kurių tikslas yra užtikrinti kreditoriaus reikalavimo patenkinimą, t.y. kreditoriaus intereso gynimą, ir suteikti kreditoriui papildomas teises, užkertant kelią atsirasti nepalankiems padariniams prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo atveju, daikto sulaikymo samprata iš dalies atitinka tokius požymius. Įstatymas, numatantis teisę sulaikyti kitam asmeniui priklausančius daiktus, be abejo, stiprina kreditoriaus padėtį, kadangi, skolininkui netinkamai įvykdžius ar neįvykdžius prievolės, jam gresia neigiami turtiniai padariniai, t.y. skolininkui negrąžinamas jam priklausantis turtas, todėl skolininkas gali patirti nuostolių, ir taip jis yra skatinamas vykdyti savo įsipareigojimus. Todėl galima teigti, jog daikto sulaikymo teisė yra savotiška alternatyvi prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonė[172].

Daikto sulaikymo teisė taipogi yra laikoma viena iš savigynos priemonių, teigiant, jog būtent savigynos institutą reglamentuojančios normos apibrėžia sulaikymo teisės realizavimo ribas[173].

Lietuvos teisė iš esmės nustato tik vieną civilinių teisių gynimo savo jėgomis būdą – savigyną. Savigyna yra asmens veiksmai, kuriais jis teisėtai priverstinai įgyvendina savo teisę, kai neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos, o nesiėmus savigynos priemonių teisės įgyvendinimas taptų negalimas ar iš esmės pasunkėtų. CK 1.139 str. reikalauja, kad savigynos būdai ir priemonės atitiktų teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengtų savigynos ribų. Palyginus įvairių šalių teisinį reglamentavimą savigynos klausimu, ryškėja savigynos sampratos dvilypumas. Plačiąja prasme savigyną civilinėje teisėje reikėtų suprasti kaip fizinės prievartos panaudojimą, siekiant apginti savo civilines teises nuo gresiančio ar jau vykstančio teisės pažeidimo, t.y. į savigynos sąvoka patenka būtinoji gintis ir būtinasis reikalingumas. Tuo tarpu nukentėjusio dėl pažeidimo asmens veiksmus, kuriais jis siekia pašalinti teisės pažeidimo pasekmes, reikėtų laikyti savigalba. Todėl darytina išvada, jog Lietuvos CK,

[171] J. H. M. van Erp, L. P. W. van Vliet. Real and personal security // Electronic Journal of Comparative Law. 2002, Vol 6.4. // http://www.ejcl.org./64/art64-7.html (prisijungimo laikas 2005-12-01).
[172] Dambrauskaitė A. Daikto sulaikymas – alternatyvus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas? // Prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinės problemos: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001. P. 58, 65-66.
[173] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 57.

palyginus su kitomis valstybėmis, pvz., Vokietija, įtvirtina gerokai siauresnę savigynos sąvoką, todėl savigalbos sąvoka labiau tiktų apibūdinti Lietuvos CK leidžiamiems veiksmams[174].

Kadangi CK 1.139 str. 1 d. įtvirtinta nuostata leidžia savigyną panaudoti tik CK numatytais atvejais, darytina išvada, jog vienintele teisėta savigynos priemone Lietuvos teisėje yra daikto sulaikymo teisė, kadangi tokia teise pasinaudoti leidžiama tik kreditoriaus teisių pažeidimo atveju ir siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimui[175].

Apibendrinant galima teigti, jog daikto sulaikymo teisė turėtų būti suvokiama kaip daugialypis institutas, vienu metu esantis ir specialiu daiktiniu kreditoriaus gynimo būdu, ir alternatyvia prievolių įvykdymo užtikrinimo priemone, ir vienintele teisėta savigynos galimybe Lietuvos teisėje. Nė vienas iš sulaikymo teisė prigimties aspektų nepaneigia kitų, kadangi visi jie (specialus interesų gynimo būdas, prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonė ar savigyna) siekia to paties tikslo – apginti kreditoriaus pažeistus interesus ir užtikrinti, kad šie interesai nebūtų pažeisti.

4.1. Sulaikymo teisės įgyvendinimo sąlygos

4.1.1. Sulaikymo objekto ypatybės

CK nedetalizuoja, kokie objektai gali būti kreditoriaus sulaikyti, todėl atsakymo į šį klausimą reikia ieškoti teisminėje praktikoje bei kitų šalių teisėje. Deja, teisminės praktikos Lietuvoje daikto sulaikymo teisės klausimu iš esmės nėra. Neaišku, ar tokia situacija susiklostė dėl to, jog šiuo institutu kreditoriai praktikoje nesinaudoja, ar dėl to, kad nekyla teisminių ginčų dėl sulaikymo teisės. Tiesa, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra buvusi viena byla[176], kuomet žemės ūkio bendrovė sulaikė ir negrąžino individualiai įmonei 67 kiaulių dėl tos priežasties, jog nebuvo atlygintos būtinos kiaulių saugojimo išlaidos. Tarp šalių buvo sudaryta neatlygintinė pasaugos sutartis, todėl Lietuvos Aukščiausiasis Teismas grąžino bylą iš naujo nagrinėti pirmajai instancijai, nes teismai nesvarstė klausimo, ar, esant neatlygintinei pasaugos sutarčiai, galima taikyti daikto sulaikymo instituto normas. O neapsvarsčius šio klausimo, nebuvo galimas teisingas šios bylos išsprendimas.

[174] Miškinis P. A. Savigyna Lietuvos civilinėje teisėje // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20). P. 19-21.
[175] Dambrauskaitė A. Daikto sulaikymas – alternatyvus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas? // Prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinės problemos: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001. P. 67.
[176] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Sigito Krivicko įmonė "Fasma" v. Aukštelkų žemės ūkio bendrovė*, Nr. 3K-3-1242/2002, kat. 56.3.

Iš CK 4.229 str. 1 d. nuostatų matyti, jog daikto sulaikymo teisę turi kitam asmeniui priklausančio daikto teisėtas valdytojas. CK 4.1 str. pateikia siaurąją daikto, kaip daiktinės teisės objekto, sąvoką, nurodant, jog daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai. Teisingai pastebi doc. dr. D. Ambrasienė, kad, nors teisės teorijoje yra nesutariama dėl daiktinės teisės objektų, visgi sisteminė CK analizė leidžia teigti, jog sulaikymo teisės objektu gali būti ne tik daiktai siaurąja prasme, bet ir pinigai, vertybiniai popieriai, kitas turtas, t.y. bet kurie daiktinės teisės objektai[177].

Taipogi reikėtų atsižvelgti į užsienio šalių praktiką, kur sulaikymo teisės objektu gali būti ne tik daiktai, bet ir vertybiniai popieriai, pinigai bei nekilnojamasis turtas. Pavyzdžiui, JAV teisėje yra žinoma advokato teisė sulaikyti kliento dokumentus ar nuosavybę, siekiant gauti užmokestį už teisines paslaugas (angl. - *solicitor's lien*)[178]. Nyderlandų teisėje kreditorius turi galimybę sulaikyti nekilnojamąjį daiktą, tačiau tik laikantis griežtų taisyklių[179].

Įdomu, ar galima Lietuvoje sulaikyti nekilnojamąjį daiktą? CK nėra numatyta, kad nekilnojamieji daiktai negali būti sulaikymo teisės objektu, todėl reikėtų vadovautis bendru civilinės teisės principu „leidžiama viskas, kas nėra uždrausta". Be to, šią poziciją dar labiau sustiprina CK 4.169 str. 4 d., kur numatyta, jog nuomininkas turi teisę sulaikyti ilgalaikės nuomos objektą tol, kol nuomotojas nesumokės kompensacijos už objekto pagerinimus. Pabrėžtina, jog ilgalaikės nuomos (lot. - *emphyteusis*) objektu gali būti žemės sklypas ar kitas nekilnojamas daiktas (CK 4.165 str. 1 d.). Taigi darytina išvada, kad CK nedraudžia sulaikyti nekilnojamojo daikto, todėl nekilnojamųjų daiktų priskyrimas prie sulaikymo teisės objektų yra pagrįstas.

Vertėtų atkreipti dėmesį į dar vieną sulaikymo teisės objekto ypatybę, t.y. sulaikomo daikto ryšį su kreditoriaus reikalavimo teise. Pastebėtina, jog Lietuvos teisė, skirtingai nuo kitų valstybių teisės, tokio ryšio egzistavimo nereikalauja. Tuo tarpu Nyderlandų teisėje yra numatytas reikalavimas, kad sulaikomas daiktas turėtų pakankamai svarbų ryšį (angl. - *sufficient coherence*) su kreditoriaus reikalavimu[180]. Rusijos teisėje taip pat yra įtvirtintas bendras reikalavimas, jog sulaikomas daiktas būtų susijęs su kreditoriaus reikalavimo teise į skolininką[181]. Ir tik tais atvejais,

---

[177] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 57.
[178] Dambrauskaitė A. Daikto sulaikymas – alternatyvus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas? // Prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinės problemos: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001. P. 62.
[179] J. H. M. van Erp, L. P. W. van Vliet. Real and personal security // Electronic Journal of Comparative Law. 2002, Vol 6.4. // http://www.ejcl.org./64/art64-7.html (prisijungimo laikas 2005-12-01).
[180] J. H. M. van Erp, L. P. W. van Vliet. Real and personal security // Electronic Journal of Comparative Law. 2002, Vol 6.4. // http://www.ejcl.org./64/art64-7.html (prisijungimo laikas 2005-12-01).
[181] Гражданское право: Учебник / под редакцией Сергеева А. П., Толстого Ю. К., Москва: Проспект, 1998. Часть 1. ст. 606.

kai prievolės šalys yra komercine veikla užsiimantys subjektai, sulaikymo teisės objektu gali būti daiktas, nesusijęs su kreditoriaus reikalavimo teise[182].

Apibendrinant, darytina išvada, jog Lietuvoje yra įtvirtintas gan plataus sulaikymo teisės objektų modelis, todėl daikto sulaikymo teisės objektu gali būti visi daiktinės teisės objektai, neišimti iš apyvartos, įskaitant ir nekilnojamuosius daiktus, vertybinius popierius, pinigus.

4.1.2. Kreditoriaus reikalavimo teisės pobūdis

Kreditoriaus teisės sulaikyti daiktą yra neatsiejama nuo skolininko prievolės kreditoriui, nes sulaikymo teise kreditorius gali pasinaudoti tik tais atvejais, kai skolininkas neįvykdo prievolės kreditoriui ir tik jei yra suėjęs reikalavimo įvykdymo terminas. Taigi svarbiausia aplinkybė yra reikalavimo teisės vykdytinumas bei skolininko prievolės nevykdymas ar netinkamas įvykdymas. CK vėlgi nedetalizuoja, kokius reikalavimus turėdamas kreditorius gali pasinaudoti sulaikymo teise, t.y. CK nėra apribojimų ar nuorodų į reikalavimo teisės ryšį su sulaikytuoju daiktu. Todėl darytina išvada, jog Lietuvoje daikto sulaikymo sfera yra labai plati[183].

Pažymėtina, jog rengiant 2000 m. CK viename iš jo projektų buvo nurodyta, kad daikto sulaikymo teise gali pasinaudoti teisėtas kitam asmeniui priklausančio daikto valdytojas, turintis su daiktu susijusią reikalavimo teisę, bet Seimo priimtame CK tokia formuluotė neišliko[184].

Bendrosios teisės tradicijos šalyse sulaikymo teisė yra skirstoma į dvi rūšis – specialiąją ir bendrąją. Specialaus pobūdžio sulaikymo teisė (angl. - *specific lien*) suteikia teisę kreditoriui iš sulaikyto daikto patenkinti tik tokius reikalavimus, kurie yra susiję su sulaikytu turtu. Tuo tarpu bendro pobūdžio sulaikymo teisė (angl. - *general lien*) suteikia platesnes teises kreditoriui, nes jis turi teisę iš sulaikyto turto patenkinti visus reikalavimus skolininko atžvilgiu[185]. Taigi bendrosios teisės tradicijos valstybėse bendrojo pobūdžio sulaikymo teisės įgyvendinimui toks ryšys nėra būtinas, tačiau specialaus pobūdžio sulaikymo teisės atveju – toks ryšys yra būtinas.

Tuo tarpu Rusijos teisėje kreditoriaus reikalavimo teisės pobūdis yra gan išsamiai apibūdintas. Pagal Rusijos teisę kreditorius, turintis daiktą, kuris turi būti perduotas skolininkui ar kitam skolininko nurodytam asmeniui, turi teisę sulaikyti šį daiktą tais atvejais, kai skolininkas laiku

[182] Гонгало Б. М. Обеспечение исполнения обязательств. Москва: Спарк, 1999. ст. 36.
[183] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 56-57.
[184] Dambrauskaitė A. Daikto sulaikymas – alternatyvus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas? // Prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinės problemos: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001. P. 64.
[185] David G. Epstein. Debtor-Creditor Law. Third Edition. Atlanta: West Nutshell Series, 1985. P. 94.

neįvykdė prievolės sumokėti už sulaikytą daiktą arba nepadengė kreditoriui turėtų daikto išlaikymo ar saugojimo išlaidų. Taigi yra aiškus reikalavimo teisės ryšys su sulaikytu daiktu[186].

Lietuvos CK yra daug specialių normų, nurodančių kreditoriaus teisę sulaikyti daiktą. CK 2.161 str. numato prekybos agento teisę sulaikyti atstovaujamojo daiktus ir teisę į tuos daiktus patvirtinančius dokumentus tol, kol atstovaujamasis atsiskaitys su juo. CK 4.169 str. 4 d. numato nuomininko teisę sulaikyti ilgalaikės nuomos objektą tol, kol nuomotojas nesumokės kompensacijos už objekto pagerinimus. Pagal CK 4.238 str. turto administratorius, su kuriuo laiku neatsikaitoma, turi teisę iš naudos gavėjui grąžintinų lėšų pasilikti sau sumą, kaip užmokestį už atliktas administravimo paslaugas, arba sulaikyti turtą tol, kol bus atsiskaityta su juo. CK 6.656 str. suteikia teisę rangovui sulaikyti darbų rezultatą tol, kol užsakovas tinkami neįvykdys savo prievolės. Remiantis CK 6.758 str. įgaliotinis, veikiantis kaip komercinis atstovas, turi teisę sulaikyti privalomus perduoti įgaliotojui daiktus iki visiško atsiskaitymo. CK 6.786 str. įtvirtina komisionieriaus teisę sulaikyti turimus komitento daiktus, jei komitentas nevykdo savo prievolių komisionieriui. Pagal CK 6.813 str. vežėjas turi teisę sulaikyti jam perduotus krovinius ar bagažą tol, kol nebus sumokėtas vežimo mokestis ir kitos sumos, jei įstatymas ar vežimo sutartis nenumato kitaip. Remiantis CK 6.865 str. viešbutis turi teisę sulaikyti jame apsigyvenusio asmens daiktus tol, kol asmuo įvykdys savo prievoles viešbučiui, susijusias su atlyginimu už viešbučio suteiktas paslaugas.

Taipogi yra specialių CK normų, ribojančių sulaikymo teisės panaudojimą. Pavyzdžiui, CK 6.640 str. numato panaudos gavėjo teisę sulaikyti daiktą tik tuo atveju, jei prievolė pasireiškia daiktui išsaugoti būtinų ir neatidėliotinų išlaidų kompensavimu.

Apibendrinant CK pateiktus sulaikymo teisės pavyzdžius, galima daryti išvadą, kad tai tik atskiri sulaikymo teisės panaudojimo pavyzdžiai, kurių įtvirtinimas specialiomis normomis nepaneigia galimybės sulaikymo teise pasinaudoti ir kitokių prievolių šalims.

4.1.3. Sulaikymo teisės realizavimo ribos

Įgyvendinant daikto sulaikymo teisę, būtina žinoti, jog šios teisės, kaip ir bet kurios kitos subjektinės teisės, įgyvendinimas nėra absoliutus. CK 4.229 str. numatyta, jog sulaikyti daiktą gali tik teisėtas daikto valdytojas, turintis reikalavimo teisę į daikto savininką. Valdytojui praradus

[186] Гонгало Б. М. Обеспечение исполнения обязательств. Москва: Спарк, 1999. ст. 36.

valdymo teisę, daikto sulaikymo teisė baigiasi, išskyrus tuos atvejus, kai skolininkui sutikus daiktas yra išnuomojamas arba įkeičiamas kitiems asmenims.

Kadangi sulaikymo teisė laikoma teisėta savigynos priemonę, tai sulaikant daiktą turi būti taikomas ir CK 1.139 str. Kiekvienu atveju, kai naudojama savigyna, yra varžomos kito asmens teisės, jam padaroma žalos, todėl savigynos būdai ir priemonės, t.y. daikto sulaikymas, neturėtų pažeisti asmens, prieš kurį naudojama savigyna, teisių labiau, nei šis padarytu teisės pažeidimu pažeidė savigyną naudojančio asmens teises. Siekdamas apginti savo teises, asmuo negali imtis tokių teisių gynimo būdų ir priemonių, kurių įstatymas neleidžia naudoti savigynai. CK 6.253 str. 8 d. numato, kad asmuo, panaudojęs savigyną neteisėtai ar be pakankamo pagrindo, privalo atlyginti padarytą žalą. Be to, naudojant savigyną, būtina gerbti žmogaus teises ir laisves bei laikytis įstatymų reikalavimų[187].

Daikto sulaikymo teisė yra paprastai tik priemonė kreditoriui paskatinti skolininką patenkinti jo reikalavimą, nes kreditorius iš esmės negali sulaikyto daikto parduoti ar išieškoti iš jo vertės skolą. Kreditorius turi teisę tik pasilikti sulaikyto daikto duodamus vaisius ir tuo patenkinti savo reikalavimus pirmiau už kitus kreditorius[188]. Tik įstatymo numatytais atvejais kreditorius gali nukreipti išieškojimą į sulaikytą turtą. Pavyzdžiui, CK 6.656 str. numato rangovo teisę išieškoti jam priklausantį atlyginimą iš užsakovui priklausančių įrenginių, likusių medžiagų ar kito turto.

Būtent dėl tokio teisinio reguliavimo praktikoje galima situacija, kai skolininkui nevykdant savo prievolių kreditoriui, kreditorius sulaiko skolininkui priklausantį daiktą, tačiau skolininkas nėra suinteresuotas tokio daikto susigrąžinimu, todėl ir toliau nevykdo savo prievolių, o daiktas jokių vaisių neduoda. Tokiu atveju kreditorius atsiduria aklavietėje, kadangi sulaikyto daikto jis parduoti, nuomoti ar nukreipti į jį išieškojimą negali. Rusijos teisė tokiu atveju suteikia kreditoriui galimybę nukreipti savo reikalavimo patenkinimą į sulaikytą daiktą[189].

Be abejo, neapibrėžta situacija, kai kreditorius turi sulaikytą skolininko daiktą, kurio realizuoti jis negali, o skolininkas vis tiek nevykdo savo prievolių, negali tęsti ilgai, kadangi taip yra kenkiama ir kreditoriui, ir skolininkui. Manytina, jog tokiu atveju, kreditorius turėtų kreiptis į teismą su reikalavimu priteisti nesumokėtas sumas iš skolininko, o sprendimo įvykdymą nukreipti į pas kreditorių esantį skolininko turtą.

---

[187] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2001. P. 275.
[188] Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 57.
[189] Гонгало Б. М. Обеспечение исполнения обязательств. Москва: Спарк, 1999. ст. 39.

Apibendrinant būtina pabrėžti, jog daikto sulaikymo teisės įgyvendinimui yra taikomos savigyną reglamentuojančios normos, todėl daikto sulaikymas, neturėtų pažeisti skolininko teisių labiau, nei šis padarytu teisės pažeidimu kreditoriaus teises. Be to, sulaikant skolininkui priklausantį daiktą, kreditorius privalo gerbti žmogaus teises ir laisves bei laikytis įstatymų reikalavimų. Pabrėžtina ir tai, kad daikto sulaikymo teisė yra tik priemonė kreditoriui paskatinti skolininką patenkinti jo reikalavimą, nes kreditorius iš esmės negali sulaikyto daikto parduoti ar išieškoti iš jo vertės skolą. Kreditorius turi teisę tik pasilikti sulaikyto daikto duodamus vaisius ir tuo patenkinti savo reikalavimus pirmiau už kitus kreditorius.

Išvados

1. CK įtvirtinti specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai – Pauliano ieškinys (lot. – *actio Pauliana*) (CK 6.66 str.), netiesioginis ieškinys (CK 6.68 str.) ir daikto sulaikymo teisė (CK 6.69 str.), yra papildoma priemonė kreditoriui ginti savo teises bei pasižymi tam tikra specifika: šie gynimo būdai yra imperatyvaus pobūdžio, susiję su tam tikrų teisės principų ribojimu, t.y. *actio Pauliana* riboja sutarties laisvės principą, netiesioginiu ieškiniu nustatomos išimtys iš dispozityvumo principo, o daikto sulaikymo teisė, kaip vienintelė teisėta savigynos priemonė, varžo kitų asmenų teises. Todėl šių institutų teisingas taikymas ir įgyvendinimas yra būtinas, norint užtikrinti civilinių teisinių santykių dalyvių interesų pusiausvyrą.

2. Asmenys, reiškiantys Pauliano ieškinį, dažnai nurodo tariamų ar apsimestinių sandorių pagrindus, tačiau šie sandorių negaliojimo pagrindai yra skirtingi. Tariamųjų sandorių atveju ieškovui reikia įrodyti sandorio tariamumą, o apsimestinių sandorių atveju – apsimestinumą, tuo tarpu *actio Pauliana* instituto tikslas yra palengvinti kreditoriaus padėtį, suteikiant jam galimybę neįrodinėti ginčijamo sandorio apsimestinumo ar tariamumo, o įrodyti kitas šio instituto taikymo sąlygas.

3. *Actio Pauliana* taikymo ypatybė, skirianti ši institutą nuo kitų sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų, yra ta, kad sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisines pasekmes tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti.

4. Pauliano ieškino atveju restitucijos taikymas turi tam tikrų ypatumų, t.y. pirmiausia iš grąžintino turto patenkinami ieškovo kreditoriniai reikalavimai, likęs turtas grąžinamas skolininkui, o kita sandorio šalis įgyja reikalavimo teisę į skolininką. Skolininkas atsiduria tarsi palankesnėje jam padėtyje, kadangi trečiasis asmuo privalo grąžinti jam visą turtą, likusį po kreditorinio reikalavimo patenkinimo. Ir nors trečiasis asmuo šioje situacijoje skolininko atžvilgiu yra ir skolininkas, ir kreditorius, tačiau įskaityti savo reikalavimo į grąžintiną turtą jis negali, kadangi taip gali būti pažeistos kitų skolininko kreditorių teisės. Grąžinus skolininkui turtą, trečiasis asmuo stoja į bendrą kreditorių eilę, ir jo reikalavimas tenkinamas bendra tvarka pagal prievolės įvykdymo terminą.

5. Neatlygintinių sandorių pripažinimo negaliojančiais atvejais, kai tretysis asmuo jau nebeturi naudos iš ginčijamo sandorio, teismai turėtų sistemiškai taikyti CK 6.145 str. 2 d. įtvirtintą taisyklę, jog išimtiniais atvejais teismas gali restitucijos išvis netaikyti, jeigu dėl jos taikymo vienos iš šalių padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų, o kitos atitinkamai pagerėtų.

6. Manytina, kad reiškiant *actio Pauliana*, ieškinio reikalavimą reikėtų formuluoti taip: „vadovaujantis CK 6.66 str., prašau skolininko ir trečiojo asmens sandorį, kuriuo buvo pažeistos kreditorių teisės, pripažinti negaliojančiu ir taikyti restituciją, nukreipiant kreditoriaus reikalavimo patenkinimo įvykdymą į skolininkui grąžintiną turtą“. Atitinkamai teismo sprendimo rezoliucinė dalis turėtų būti formuluojama taip: „remiantis CK 6.66 str. ir 1.95 str. pripažinti skolininko ir trečiojo asmens sudarytą sandorį negaliojančiu nuo jo sudarymo momento, taikyti restituciją, nukreipiant kreditoriaus tam tikro dydžio reikalavimo patenkinimo vykdymą į skolininkui grąžintiną turtą, kreditoriui patenkinus savo reikalavimą, likusį turtą grąžinti skolininkui, o trečiajam asmeniui grąžinti tai, ką jis perdavė skolininkui pagal pripažintą negaliojančiu sandorį“.

7. Bankrutuojančių įmonių atveju yra daroma išimtis – bankrutavusio skolininko turtas ar jo vertė, išreikalauta taikant restituciją, turi būti naudojama atsiskaityti su visais kreditoriais LR ĮBĮ nustatyta tvarka, o ne skiriama Pauliano ieškinį pareiškusio kreditoriaus reikalavimams tenkinti.

8. Tas netiesioginio ieškinio ypatumas, jog visas išreikalautas turtas yra skiriamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti, gali būti traktuojamas kaip šio specialaus kreditoriaus interesų gynybos būdo silpnioji vieta, kadangi kreditorius gali būti nesuinteresuotas naudoti šią gynybos priemonę vien dėl to fakto, jog jam įstatymas nesuteikia pirmenybės teisės į išreikalautą turtą.

9. Nei CK, nei CPK konkrečiai nereglamentuoja kreditoriaus, reiškiančio netiesioginį ieškinį, procesinės padėties. Lietuvos apeliacinio teismo nuomone, netiesioginio ieškinio atveju kreditoriaus procesinė padėtis yra panaši į asmenų, kurie dalyvauja procese kaip viešojo intereso gynėjai pagal senojo CPK 55 str.

10. Netiesioginio ieškinio atveju, siekiant efektyvaus šio instituto panaudojimo praktikoje bei norint užtikrinti skolininko ir kreditoriaus teisių ir interesų balansą, kreditoriaus ir skolininko procesinė padėtis civiliniame procese, kaip itin savita, turėtų būti reglamentuojama atskirai. Siūlytina tokioje byloje ieškovu laikyti kreditorių, kadangi jis imasi iniciatyvos įgyvendinti skolininko teises, todėl jam turėtų būti suteiktas ieškovo procesinis statusas, tačiau numatant išimtis iš bendrųjų civilinio proceso normų, reglamentuojančių ieškovo teises ir pareigas, t.y. įtvirtinant ribojimus kreditoriui disponuoti ginčo dalyku. O skolininką į bylą, jam neprieštaraujant, siūlytina, įtraukti bendraieškiu, tačiau taipogi apribojant jo, kaip ieškovo teises disponuoti ginčo dalyku.

11. Daikto sulaikymo teisė turėtų būti suvokiama kaip daugialypis institutas, vienu metu esantis ir specialiu daiktiniu kreditoriaus gynimo būdu, ir alternatyvia prievolių įvykdymo užtikrinimo priemone, ir vienintele teisėta savigynos galimybe Lietuvos teisėje.

12. CK nedetalizuoja, kokie objektai gali būti kreditoriaus sulaikyti, tačiau sisteminė CK analizė leidžia teigti, jog sulaikymo teisės objektu gali būti ne tik daiktai siaurąja prasme, bet ir pinigai, vertybiniai popieriai, kitas turtas, t.y. bet kurie daiktinės teisės objektai, tame tarpe ir nekilnojamieji daiktai.

13. CK taip pat nedetalizuoja, kokius reikalavimus turėdamas kreditorius gali pasinaudoti sulaikymo teise, t.y. CK nėra apribojimų ar nuorodų į reikalavimo teisės ryšį su sulaikytuoju daiktu. Todėl darytina išvada, jog Lietuvoje daikto sulaikymo sfera yra labai plati. Nors CK pateikia sulaikymo teisės atvejų, kurie yra tik atskiri sulaikymo teisės panaudojimo pavyzdžiai, tačiau toks sulaikymo teisės įtvirtinimas specialiomis normomis nepaneigia galimybės sulaikymo teise pasinaudoti ir kitokių prievolių šalims.

14. Darytina išvada, jog tyrimo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino tik iš dalies, t.y. *actio Pauliana* ir daikto sulaikymo teisė iš tikrųjų yra efektyvios priemonės apginti kreditoriaus pažeistas teises ir teisėtus interesus, tačiau netiesioginis ieškinys, kaip specialus kreditoriaus interesų gynybos būdas, yra sunkiai pritaikomas praktikoje dėl neapibrėžtos kreditoriaus procesinės padėties, bei yra nepatrauklus gynybos būdas kreditoriui dėl tos priežasties, jog jis neturi pirmenybės teisės į išreikalautą turtą.

Literatūros sąrašas

Norminė medžiaga:

1. LR Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarimas „Dėl LR CK 57^1 str. (1998 m. birželio 11 d. redakcija) 3 ir 4 dalių atitikties LR Konstitucijai “ // www.lrkt.lt
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // www.lrkt.lt
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-139.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr.36-1340.
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodekso papildymo 57^1 straipsniu ir 84, 318, 472^1 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 54 - 1582.
8. LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1864.
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (2004-11-02 aktuali redakcija) // www.lrs.lt
10. Kreditoriams kenksmingų skolininko aktų ginčijimo įstatymas // Valstybės žinios. 1931, Nr. 367.

Specialioji literatūra:

11. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė: Prievolių teisė: vadovėlis. – Vilnius: LTU Leidybos centras, 2004.
12. Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29).
13. Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47).

14. Dambrauskaitė A. Daikto sulaikymas – alternatyvus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas? // Prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinės problemos: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001.
15. Dambrauskaitė A. Restitucijos taikymo sandorių pripažinimo negaliojančiais bylose problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29).
16. Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimas negaliojančiais ir sąžiningo įgijėjo interesų apsauga // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20).
17. Gecas D. Kreditoriams žalingi aktai // Teisė. 1927, Nr. 12.
18. Girard. P.F. Romėnų teisė. 1932. T. 2.
19. Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29).
20. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1.
21. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2001.
22. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. T.1.
23. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2004. T. 1.
24. Mikelėnas V. Civilinis procesas. Pirmoji dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1997.
25. Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamieji klausimai. Vilnius: Justitia, 1996.
26. Mikelėnas V. Vindikacija ir jos taikymas // Justitia. 2005, Nr. 1 (55).
27. Mikelėnas. V., Rasimavičius. P., Staskonis. V. Civilinė teisė. Vadovėlis. Antrasis pataisytas leidimas. Kaunas: Vijusta, 1998.
28. Miškinis P. A. Savigyna Lietuvos civilinėje teisėje // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20).
29. Norkūnas A. Sąžiningumo principo įgyvendinimas // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42 (34).
30. Rudzinskas A. Civilinių teisių gynimas prevenciniais reikalavimais // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47).
31. Henry Campbell Black, M. A. Black‘s Law Dictionary. Sixth Edition. London: St. Paul, Minn. West Publishing Co., 1990.
32. David G. Epstein. Debtor-Creditor Law. Third Edition. Atlanta: West Nutshell Series, 1985.
33. Гонгало Б. М. Обеспечение исполнения обязательств. Москва: Спарк, 1999.

34. Гражданское право: Учебник / под редакцией Сергеева А. П., Толстого Ю. К., Москва: Проспект, 2000. Том 1.
35. Гражданское право: Учебник / под редакцией Сергеева А. П., Толстого Ю. К., Москва: Проспект, 1998. Часть 1.
36. Матвеев И. В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002.

Internetiniai šaltiniai:

36. Bankruptcy and a fresh start: stigma on failure and legal consequences of bankruptcy. The Dutch Report. February 28, 2002. // http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterpreneurship/support_measures/failure_bankruptcy/stigma_study/report_ned.pdf (prisijungimo laikas 2005-10-22).
37. Business restructuring and insolvency. Lovells Newsletter July / August 2001. // www.lovells.com/Lovells/Publications/Newsletters/340/Issues/945.htm?Download=True- (prisijungimo laikas 2005-10-22).
38. The Commercial Law of Latvia // http://test.ttc.lv/index.php?skip=15&itid=likumi&id=10&tid=50&l=EN (prisijungimo laikas 2005-11-14).
39. The Dutch Civil Code. Book 3. Title 2 // https://www.myuu.nl/http://www.nblonline.com/ (prisijungimo laikas 2005-10-20).
40. The French Civil Code. Book 3. Title 3. Chapter 3. Section 6. // http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_civil_textA.htm (prisijungimo laikas 2005-12-14).
41. J. H. M. van Erp, L. P. W. van Vliet. Real and personal security // Electronic Journal of Comparative Law. 2002, Vol 6.4. // http://www.ejcl.org./64/art64-7.html (prisijungimo laikas 2005-12-01).
42. Sage. Y. L. Reinforcing the rights of the victim in the French law of civil liability // http://www2.vuw.ac.nz/law_groups/nzacl/06%20%20Sage%20.pdf (prisijungimo laikas 2005-12-14).
43. The Insolvency Act of UK 1986 // http://www.insolvencyhelpline.co.uk/insolvency-act/ia1986.htm (prisijungimo laikas 2005-10-22)

44. US Code of Bankruptcy // http://www4.law.cornell.edu/uscode/html/uscode11/usc_sec_11_00000548----000-.html (prisijungimo laikas 2005-10-21).

Teismų praktika:

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 39 „Dėl ieškinio senatį reglamentuojančių įstatymų normų taikymo teismų praktikoje“ // www.lat.litlex.lt
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // www.lat.litlex.lt
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 9 „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1997 m. vasario 26 d. nutarties, kurioje pasisakyta dėl draudimo taikyti civilinius įstatymus santykiams, atsiradusiems iki įstatymų įsigaliojimo, ir išaiškinta, kad negalima taikyti Lietuvos Respublikos CK 143 str. nuostatų dėl pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia civilinėje byloje, aprobavimo“// www.lat.litlex.lt
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *BAB „Rameksta“ v. V.J.Kirchovienė,* Nr. 3K-3-573/2005, kat. 35.6.1., 41., 114.5., 114.12.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Disca Baltica“ v. UAB „Panevėžio balsas“*, Nr. 3K-3-420/2005, kat. 37., 35.6.1.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *S. Obelienienė v. Kauno apskrities VMI,,* Nr. 3K-3-105/2005 kat. 94.1., 110.6.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje *A. Filipauskas v. J. Čiapienė, R. Galijauskienė, K.Žostautaitė*, Nr. 3K-3-68/2005, kat. 21.4.1.3.; 35.6.1.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Pamario langai“ v. UAB „Palangos statyba“, A. Kuisys*, Nr. 3K-3-636/2004, kat. 31.6.1.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje *J. Gasiūno IĮ v. UAB „SBA Transekspedicija“,* Nr. 3K-3-328/2002, kat. 20.7.

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *E. Naujokaitienė v. I. Dubickienė, R. Dubickas*, Nr. 3K-3-575/2004, kat. 31.6.1.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Automašinų verslo centras“ v. UAB „Baltijos realizacijos centras“, UAB „Edisa“* , Nr. 3K-3-473/2004, kat. 31.6.1.; 16.3.1.2.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *519-oji DNSB v. L.Rožkova, V. Zuikova, R. Vižinytė, Vilniaus m. 26-asis notarų biuras*, Nr. 3K-3-426/2004, kat. 31.4.; 31.5.; 31.6.1.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Šilda“ v. UAB „Žvaizdrė“ ir ko.,* Nr. 3K-3-306/2004, kat. 47.3.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje BAB „Statūna“ v. UAB „Parama“, UAB „Deklitas“, J. Stanelis, J. Žiaukaitė, P. Rugys, D. Rugienė, P. Rugio IĮ „Broliai juodvarniai“ , Nr. 3K-3-263/2004, kat. 21.2.2.1.; 15.2.1.1.; 15.2.2.1.; 31.6.1.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *AB bankas „NORD/LB Lietuva“ v. UAB „Via rex“, UAB „Germartė“* , Nr. 3K-3-1152/2003, kat. 31.6.1.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Palangos kraštotyrininkų draugija v. Palangos miesto savivaldybė*, *V. J. Šliūpas,* Nr. 3K-3-945/2003, kat. 25.1.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Aukštaitijos statyba“ v. AB bankas „Hansa-LTB“, UAB „Gamatonas“, UAB „Metalo ženklai“, AB „Rameksta“,* Nr. 3K-3-917/2003, kat. 15.2., 15.2.1.1., 15.2.2.1., 18.1., 27.5.1., 31.6.1.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje *N. Mažukėlienė v. G. Ivaškevičienė, R. Ivaškevičiūtė, V. Piatnica*, Nr. 3K-3-940/2003, kat. 31.6.1.; 45.9.1.; 40.13.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *Danijos įmonė „DFDS Dan Transport A/S“ v. UAB „Omnitransa“*, Nr. 3K-3-467/2003, kat. 31.6.1.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilnena“ v. AB Litimpeks bankas, AB bankas „Hansa-LTB“,* Nr. 3K-3-174/2003, kat. 31.6.1.; 33.

65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *G. Pinigis v. UAB „Leosona“*, Nr. 3K-3-1621/2002, kat. 20.6.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *I. Sklėnienė v. Vilniaus miesto savivaldybė,* Nr. 3K-3-1596/2004, kat. 31.5., 39.6.1., 54.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje O. Kolomyckaja v. Vilniaus miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-1547/2002, kat. 45.9.1., 45.1.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *K. Gorbunovas v. L. Palijenko, N. Karpešina*, Nr. 3K-3-1443/2002, kat. 15.2.1.4.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje *B. Juškevičius v. UAB „Valstiečių laikraštis“,* Nr. 3K-3-1373/2002, kat. 20.7.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Sigito Krivicko įmonė “Fasma” v. Aukštelkų žemės ūkio bendrovė*, Nr. 3K-3-1242/2002, kat. 56.3.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 24 d. nutartis civilinėje byloje *A. Rakauskas v. A. Šinkūnas, E. Pukėnas,* Nr. 3K-3-926/2002, kat. 31.6.1.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *A. Safanovas v. T. Safanova,* Nr. 3K-3-898/2002, kat. 31.6.1.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje *Bankrutuojanti AB „Litimpeks bankas“ v. UAB „Pajūrio paslaptys“,* Nr. 3K-3-710/2002, kat. 31.6.1.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Kurier Wilenski“administratorius v. UAB „Kurier Wilenski“, UAB „Klion“*, Nr. 3K-3-608/2002, kat. 15.2.1.1.; 15.2.2.1.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje *O. Juška v. UAB „Leosana“,* Nr. 3K-3-379/2002, kat. 20.7.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje *V. Tervydis v. O. Jarušaitienė*, *E. Jarušaitis, K. Jarušaitytė*, *D. Požerskienė,* Nr. 3K-3-236/2002, kat. 15.2.2.7.; 40.6.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *V. Andreičiuk v. R .Stundžienė, J. Cholodova, Z. Girdauskienė*, Nr. 3K-3-221/2002, kat. 31.6.1.

78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Lietuvos draudimas“v. I.Šerstiniova,V. Šerstiniova, A. Šerstiniovas, R.Kličmanas*, Nr. 3K-3-1298/2001, kat. 31.6.1.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus apskrities VMI v. N. Rozovskis, T. Rozovskis,* Nr. 3K-3-1253/2001, kat. 31.6.1.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Joniškio grūdai“ v. UAB „Pakruojo mūša“, UAB „Orbeta“, UAB „Šiaulių hidrogeologija“,* Nr. 3K-7-646/2001, kat. 15.2.1.3.; 25.8.1.; 29.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje *V. Kastanauskas v. D. Bražulienė, E. Palčiukas, M. Matisan*, Nr. 3K-3-569/2001, kat. 31.6.1.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Panevėžio maistas“ v. AB Lietuvos žemės ūkio bankas*, Nr. 3K-3-304/2001, kat. 31.6.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Turto bankas“ v. BAB „Rimeda“, AB „Lietuvos taupomasis bankas“,* Nr. 3K-3-201/2001, kat. 15.2.1., 31.6.1., 125.6.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. Kitova v. A. Kitova, D. Maknevičiūtė, S. Ščelkunovas, G. Karalius, Kauno m. 7-ojo notaro biuro notarė J. Valevičienė*, etc., Nr. 3K-3-1096, kat. 42.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje *V. Babarskis v. G. Boguševičius*, *E. Boguševičienė,* Nr. 3K-3-425/2002, kat. 42.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 1999 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *Alytaus raj. apyl. prokuroras Alytaus pramonės ir prekybos mokyklos interesais v. UAB „Sverida“, Alytaus apskr. viršininko administarcija, A. Kižas, I. Nedzinskienė, R. Stankevičius, R. Balčiūnienė, V. Bučinskienė*, Nr. 3K-122, kat. 6.
87. Lietuvos apeliacinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *V. Vaitelavičiūtė v. UAB “Skuodo riešutas”*, Nr. 2-427/2001, kat. 31.6.2., 96.

Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai

Pagrindinės sąvokos: *actio Pauliana*, netiesioginis ieškinys, daikto sulaikymo teisė.

Santrauka

Kol kas Lietuvos teisės doktrinoje specialūs kreditoriaus interesų gynimo kaip savarankiškas institutas nebuvo sistemiškai analizuotas, todėl praktikoje kyla daug klausimų dėl tinkamo šių gynimo būdų panaudojimo. Šiame baigiamajame darbe siekiama išsamiai ir sistemiškai išanalizuoti visus tris specialius kreditoriaus interesų gynimo būdus, jų taikymo sąlygas, esmę ir prigimtį, tikslus, palyginti su kitų valstybių teisėje įtvirtintais analogiškais gynimo būdais, siekiant detaliau atskleisti specialių kreditoriaus gynimo būdų prigimtį, bei pateikti praktinius patarimus ir siūlymus dėl efektyvesnio šių institutų taikymo praktikoje.

Išanalizavus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo praktiką, norminius teisės šaltinius, mokslinius straipsnius, monografijas, teisės aktų komentarus, internetinių šaltinių medžiagą bei užsienio šalių teisinį reglamentavimą nagrinėjamu klausimu, daroma išvada, jog CK įtvirtinti specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai – *actio Pauliana*, netiesioginis ieškinys ir daikto sulaikymo teisė, yra svarbios kreditoriaus teisės saugomų interesų papildomos gynimo priemonės, kurių tinkamu panaudojimu efektyviai apginami pažeisti kreditoriaus interesai.

Specific defence of interests of a creditor

Keywords: *actio Pauliana*, oblique action, right of retention.

Summary

Specific defence of interests of a creditor, as a distinct legal institute, as yet has lacked any systematic analysis, therefore many practical questions regarding due application of the said remedies arise. The target of this final paper is thorough and systematic analysis of all three specific defences of creditor's interests, including the analysis of application requirements, the nature and essence, the aims of the said remedies, also including comparative analysis of the similar remedies established in other countries in order to reveal the nature of the specific defences of creditor's interests, to provide with practical advice and proposals regarding more efficient application of the said remedies in practice.

Summarizing the studied judicial practice of the Supreme Court of Lithuania and the Appeal Court of Lithuania, relevant laws, scientific articles, monographs, official commentaries to laws, internet resources and the legal regulation of the other countries on these issues, the specific defences of creditor's interests (*actio Pauliana*, oblique action, right of retention) provided in the Civil Code are important creditor's additional remedies to defend his interests and the efficient application of such remedies ensures the defence of violated interests.

Asta Jakutytė 2005 m. gruodžio 29 d., e-paštas: astajakutyte@yahoo.com